

HRVATSKI VOJNIK

BROJ | 647

7. SIJEĆNJA 2022.

CIJENA 10 KUNA

30 GODINA
MEĐUNARODNOG
PRIZNANJA

RAZGOVOR
PUKOVNIK
MIROSLAV
VUKOVOJAC
DUGAN
ZAPOVJEDNIK
ORKESTRA OSRH

29. OBLJETNICA
VRO MASLENICA
- PONOS I
POVEZNICA
HRVATSKE!

MORHI OSRH U 2021.

Snimio Tomislav BRANDT

www.hrvatski-vojnik.hr

NAKLADNIK: MINISTARSTVO OBRANE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU I IZDAVAŠTVOM / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA**Glavni urednik:** Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@mohr.hr) // **Zamjenica glavnog urednika:** Vesna Pintarić (vpintar@mohr.hr)**Urednici i novinari:** Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Lada Pužljević (ladapuzljevic@yahoo.com), Martina Butorac (martina.butorac@mohr.hr)**Lektura / korektura:** Gordana Jetavić (gjetavic50@gmail.com), Andrea Pavlić // **Fotografi:** Tomislav Brandt (tomislav.brandt@mohr.hr), Mladen Čobanović**Grafička redakcija:** Zvonimir Frank (urednik), (zfrank@mohr.hr), Ante Perković // **Marketing:** Mila Badrić Gelo (mbadric@mohr.hr), tel: 3784-243; fax: 3784-322**Tisk:** Znanje d.o.o., Mandićeva 2, Zagreb // **Adresa uredništva:** Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10000 Zagreb, e-mail: hvojnik@mohr.hr

NAŠ PREPOZNATLJIV GLAZBENI RUKOPIS BLAGO JE HRVATSKE VOJSKE

Naša je osnovna misija pružati potporu protokolima Predsjednika Republike, Vlade Republike Hrvatske, Hrvatskog sabora, ministra obrane i načelnika Glavnog stožera OSRH. Tu su i ceremonijalni nastupi za Hrvatsku vojsku, a treća je misija djelovanje prema civilstvu, tj. javnom i kulturnom životu Republike Hrvatske

[STR. 10]

NASLOVNICU SNIMIO TOMISLAV BRANDT

SADRŽAJ

- 4 30 GODINA MEĐUNARODNOG PRIZNANJA**
Republika Hrvatska, svoja i suverena
- 6 SJEĆANJA**
Više nismo bili sami...
- 14 VOJNOOBAVJEŠTAJNA SATNIJA**
Taktička hodnja od Papuka do Psunja
- 16 MORH I OSRH U 2021.**
Intenzivna jubilarna godina
- 20 SPORT U HRVATSKOJ VOJSCI**
Ugovorni pričuvnici dominirali svjetskom sportskom scenom
- 24 NATO**
NATO 2021. u dvanaest slike
- 28 29. OBLJETNICA**
VRO Maslenica - Ponos i poveznica Hrvatske!
- 34 RATNO ZRAKOPLOVSTVO**
Krila Argentine
- 42 OSOBNA VOJNIČKA OPREMA**
Mali plameni veteran
- 46 HRVATSKO POMORSTVO**
Sto godina Jadranske straže
- 52 PODLISTAK**
Avioni na nuklearni pogon (XIV. dio): Stop za desetljeća razvoja
- 56 CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI**
Grofovi Drašković
- 58 PRIČE O DOMOVINSKOM RATU**
Pogled u prošlost
- 60 HMDCDR**
Govori na zasedanju Sabora RH u lipnju 1991., na kojem je proglašena suverena i samostalna RH (VI. dio)
- 62 PREDSTAVLJAMO**
Knjiga koja otima zaboravljenu ljude i dogadaje
- 66 DOMOVINSKI RAT KAO MUZEJSKA BAŠTINA**
Oslobodene Kusonje
- 67 FILATELIJA**
Marke – Pearl Harbor

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA).
Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2022.
Novinarski prilozi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILICA
I IZDAVAŠTVA

30 GODINA MEĐUNARODNOG PRIZNANJA

Republiku Hrvatsku kao suverenu i samostalnu državu priznale su 15. siječnja 1992. sve zemlje tadašnje Europske zajednice, a kruna međunarodnog priznanja bila je u svibnju iste godine kad je Republika Hrvatska primljena u Ujedinjene narode

Trideset je godina prošlo od 15. siječnja 1992. kad je međunarodnim priznanjem državne neovisnosti i suverenosti Republika Hrvatska postala ravnopravan subjekt na globalnoj političkoj sceni. Ta pobjeda postignuta u jeku rata – nakon zastrašujućih stradavanja, razaranja i žrtvi u 1991. godini i, uoči teških borbi koje su u nadolazećim godinama tek slijedile – bar je nakratko unijela svjetlost, optimizam i ozariла lica tisućama ljudi koji su živjeli pritisnuti ratnim strahotama ili su sudjelovali u stvaranju i obrani domovine.

Tog je dana, slaveći diplomatsku pobjedu, predsjednik Tuđman na glavnom zagrebačkom trgu izjavio: "Održali smo se u prošlosti, pobijedili u sadašnjosti, naša je budućnost!" Republiku Hrvatsku kao suverenu i samostalnu državu priznale su 15. siječnja 1992. sve zemlje tadašnje Europske zajednice: Austrija, Belgija, Danska, Francuska, Grčka, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Španjolska, Velika Britanija, a istog dana svoje priznanje objavila je Bugarska, Kanada, Mađarska, Malta, Poljska i Švicarska. Prije toga, od 26. lipnja do 14. prosinca 1991., Republiku Hrvatsku priznale su zemlje koje su se tadi same borile za međunarodno priznanje: Slovenija, Litva, Ukrajina i Latvija.

"JUGOSLAVIJI JE RAZORIO RAT JNA PROTIV HRVATSKOG NARODA..."

Prva međunarodno priznata država koja je priznala Hrvatsku bio je Island. On je svoju odluku donio 19. prosinca 1991. Temeljem odluke svoje Vlade od 19. prosinca 1991. i Njemačke već 23. prosinca samostalno priznala Hrvatsku i Sloveniju. U Zagrebu i Ljubljani tog su dana primili pismo predsjednika von Weizsäcker-a o službenom priznanju njihove neovisnosti i samostalnosti, a najavljen je i uspostava diplomatskih odnosa 15.

TEKST
Lada Puljizević

FOTO
Tomislav Brandt
Lada Puljizević

siječnja 1992. te prerastanje generalnih konzulata u Zagrebu i Ljubljani u njemačka veleposlanstva. Kako navodi Ante Nazor (Međunarodno priznanje RH – uloga Badinterove komisije i Svetе Stolice; Hrvatski vojnik br. 518, 26. siječnja 2017.) "Odluku o "samostalnom" i "preuranjenom" priznanju Hrvatske, koja će stupiti na snagu 15. siječnja 1992., kad su to prema dogovoru trebale učiniti i druge članice EZ-a, njavio je njemački vicekancelar i ministar vanjskih poslova Hans-Dietrich Genscher. Iako je Njemačku zbog "preuranjenog priznanja" napadao dio međunarodnih političara, Genscher je smatrao da je to priznanje zapravo došlo prekasno, a ne prerano. Početkom prosinca 1991. u listu Welt am Sonntag napisao je: "Jugoslavija više ne postoji. Nju nije razorila obijest naroda koji hoće nezavisnost, niti držanje inozemstva. Jugoslaviju je razorio rat JNA protiv hrvatskog naroda, snovi starih političkih snaga o Velikoj Srbiji te osporavanje manjinskih prava na Kosovu." (Mario Nobilo, Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990. - 1997., Zagreb, 2000).

REPUBLIKA SV

HRVATSKA, OJAI SUVERENA

Prva međunarodno priznata država, koja je priznala Hrvatsku bio je Island, i to 19. prosinca 1991. Temeljem odluke svoje Vlade od 19. prosinca 1991. i Njemačka je već 23. prosinca samostalno priznala Hrvatsku i Sloveniju, a odluka je stupila na snagu 15. siječnja 1992.

Međunarodno priznanje Republike Hrvatske objavila je Estonija 31. prosinca 1991., Sveta Stolica 13. siječnja 1992., San Marino 14. siječnja 1992., a nakon zemalja Europske zajednice u 1992. njizu se i druge zemlje: priznanje Hrvatske objavila je Argentina 16. siječnja, Turska 6. veljače, Ruska Federacija 17. veljače, Iran 15. ožujka, Japan 17. ožujka, SAD 7. travnja, Kina 27. travnja, Indija 11. svibnja, Indonezija 16. svibnja. Kruna međunarodnog priznanja Republike Hrvatske bio je njezin primitak u Ujedinjene narode, koji je uslijedio 22. svibnja 1992.

VELIKI DAN HRVATSKE POVIJESTI

Kamere televizijskih kuća i novinarske ekipe zabilježile su ili uživo prenosile kadrove ljudi koji su se na ulicama i trgovima hrvatskih gradova grlili i plakali, branitelje koji su ozarenih lica po selima i ratnim položajima širom razrušene i okupirane zemlje hvatali trenutak slaveći i vjerujući u tu, našu budućnost koja je tog dana započinjala.

"Današnji dan, 15. siječnja 1992., bit će zlatnim slovima uklesan u cijelu, četrnaeststoljetnu povijest hrvatskoga naroda na ovo-

Priznajući Hrvatsku, Europa je osvjedočila i sebe u ovom novom dobu demokracije i samoodređenja naroda

me prostoru, za nas svetom tlu između Mure, Drave, Dunavā i Jadrana. Nakon što je proglašila svoju samostalnost i suverenost i raskinula svoje državnopravne veze s bivšom jugoslavenskom državnom zajednicom, Republika Hrvatska postigla je međunarodno priznanje svoje neovisnosti očuvavši u tijeku cijele svoje povijesti, usprkos svim nedjeljama, svoju nacionalnu samobitnost. Priznajući Hrvatsku Europa je osvjedočila i sebe u ovom novom dobu demokracije i samoodređenja naroda. Hrvatska, svoja i suverena, neće iznevjeriti svoju Europu i slobodan svijet," izjavio je prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman tog dana pred televizijskim kamerama postavljajući temelj države koja se danas, trideset godina poslije, prisjeća velikog dana svoje povijesti.

SJEĆANJA

Gdje ste bili i po čemu pamtite 15. siječnja 1992. godine, bilo je pitanje koje smo postavili našim sugovornicima. Svi su se oni, svatko na svoj način, prije tog dana uključili u obranu napadnute domovine, a 15. siječnja 1992. i danas pamte kao poseban dan

VIŠE NISMO

Tomo Medved,
ministar hrvatskih branitelja i
potpredsjednik Vlade

Međunarodno priznanje Hrvatske dočekao sam na novljanskoj bojišnici. Domovinski rat bio je u punom jeku, a gotovo trećina zemlje okupirana. Tog je dana predsjednik Tuđman poručio da će 15. siječnja 1992. biti zlatnim slovima uklesan u četrnaeststoljetnu povijest hrvatskog naroda. Bio je to velik uspjeh naše diplomacije, kao i naših obrambenih snaga, domovinske i iseljene Hrvatske, ostvarenje našeg vanjskopolitičkog cilja. Hrvatska je danas sigurna zemlja, članica Europske unije i Sjevernoatlantskog saveza, a uskoro dio shengenskog prostora i europodručja. Realizirali smo sve naše strateške ciljeve, a nabavom borbenih aviona dugoročno pridonosimo nacionalnoj sigurnosti i zaštiti suvereniteta te ujedno osnažujemo položaj Hrvatske u EU-u i NATO-u. Ponosni smo na naša postignuća, poglavito na našu pobjedu u Domovinskom ratu, koji je temelj naše državnosti i ishodište naših vrijednosti koje prenosimo na nove generacije.

Damir Krstičević,
posebni savjetnik predsjednika Vlade
za poslove obrane

Vijest o međunarodnom priznanju Hrvatske zatekla me je na Južnom bojištu. Konkretno, 4. bojna 4. gardijske brigade, kojoj sam tad bio zapovjednik, bila je raspoređena na području Imotice gdje smo držali crtu obrane te gradili uvjete za deblokadu Dubrovnika i oslobođanje juga Hrvatske. Naravno da smo vijest o međunarodnom priznanju dočekali s oduševljenjem, bili smo presretni! Zahvaljujući političkom vodstvu na čelu s prvim predsjednikom dr. Franjom Tuđmanom, ostvarena je velika pobjeda na međunarodnom planu. Međunarodnim priznanjem Hrvatske više nismo bili sami i to nam je svakako dalo dodatnu snagu za oslobođilačke operacije koje su bile pred nama.

Miro i Blaža Srnec,
dragovoljci Domovinskog
rata i branitelji Sunje

BILI SAMI...

brigadir Mijo Kožić,

načelnik Ratne škole "Ban Josip Jelačić"

Kao pripadnik 108. brigade ZNG-a RH iz Slavonskog Broda 15. siječnja 1992. nalazio sam se na zapadnoslavonskom ratištu i novogradiškoj bojišnici. Bio sam zapovjednik topničke postrojbe nakon završene napadne operacije Orkan 91., u kojoj su postrojbe Hrvatske vojske oslobodile šira područja i naselja na novogradiškoj bojišnici. Dana 15. siječnja 1992. bio sam na crti bojišta sa zadaćom osiguranja razgraničenja nakon Sarajevskog primirja od 3. siječnja 1992. Nije tada bilo vremena za slavlje jer je trebalo osigurati oslobođeno područje i biti spremni ako neprijatelj, bez obzira na primirje, krene u protuudar. Novogradiško bojište u Domovinskom ratu već je u 1991. godini imalo uspješnu provedbu obrambenih operacija (rujan – listopad 1991.) i napadnih operacija (studeni/prosinac 1991. - 3. siječnja 1992.) u kojem smo onemogućili spajanje agresorske JNA sa snagama SAO Krajine i presijecanje teritorija Republike Hrvatske, što je u mojoj postrojbi i kod mene stvorilo visok borbeni moral i jako izraženo domoljublje. Dana 15. siječnja 1992. pamtim da smo srušili mit o nepobjedivosti daleko moćnijeg neprijatelja. S vjerom u Boga i krunicom oko vrata ili na ramenu imali smo dodatnu snagu pravedno braniti svoje i znali smo da ćemo uspjeti. Biti pripadnik 108. brigade ZNG-a RH, a posebno topništva koje su zvali Slavonski mušketiri na dan međunarodnog priznanja Republike Hrvatske, bila mi je i ostala velika čast i ponos, a svi njezini pripadnici – dragovoljci, moji ratni prijatelji, hrabri i spremni da odgovore svim izazovima vremena stvaranja i doprinosa međunarodnom priznanju mlade demokratske hrvatske države.

U večernjim satima 15. siječnja 1992. počelo je skupljanje većeg broja ljudi ispred DVD-a u Sunji. Ekipa HTV-a s Tihomirom Ladišićem nalazila se u Sunji i čekali smo direktno uključenje u Dnevnik HTV-a. Došli su i tamburaši, orila se pjesma, redom domoljubne pjesme. Odjednom muk, tišina – počeo je Dnevnik. Čuje se niz zemalja koje su priznale Hrvatsku kao suverenu i samostalnu državu. Pljeskom i riječima oduševljenja pozdravljali smo svaku državu koja nas je poduprla u ostvarenju cilja. Nakon toga se Tihomir Ladišić direktno iz Sunje uključio u Dnevnik HTV-a. Oduševljenju nije bilo kraja. Plesalo se i pjevalo do kasno u noć. Bili smo ponosni, sretni i još više motivirani. I danas, nakon 30 godina osjećamo se isto – imamo DRŽAVU koju smo sanjali!

SJEĆANJA

**general-bojnik
Tihomir Kundid,**
zamjenik zapovjednika
HKoV-a

Bio sam 15. siječnja 1992. na bojištu Banovine i provodili smo utvrđivanje crte bojišta s ciljem sprečavanja neprijatelja u dalnjem osvajanju i okupaciji teritorija RH. Bio sam pripadnik 2. gardske brigade Gromovi te sam obnašao dužnost zapovjednika satnije. Sjećam se da tog dana neprijatelj nije mirovao i da nas je kontinuirao gadao topništvo različitih kalibara pokušavajući nam nanijeti što veće gubitke i istodobno pripremajući nove napade s ciljem zauzimanja našeg teritorija. Dakle, taj se dan nije bitno razlikovao u odnosu na ostale dane. Međutim, kad je do nas stigla informacija o međunarodnom priznanju Hrvatske, preplavila nas je nevjerojatna euforija, ponos i ushit jer smo bili svjesni činjenice da je naša beskompromisna borba s puškom u ruci za Hrvatsku pridonijela priznanju. Tad, kao mladići od dvadeset ili koju godinu više, nismo baš razumjeli te relacije koje se događaju na međunarodnoj sceni i pitali smo se znači li međunarodno priznanje i završetak rata? Vrlo brzo spoznali smo da završetak rata ovisi isključivo o nama, odnosno da će Domovinski rat završiti kad oslobođimo sva okupirana područja i izidemo na međunarodno priznate granice RH. Znali smo da je to međunarodno priznanje posebna dimenzija u cijeloj povijesti hrvatskog naroda te da je ono potvrda naše državnosti i da sada imamo našu hrvatsku državu. Bio je to nevjerojatan motivacijski čimbenik. Naša odlučnost, entuzijazam, emocija, zajedništvo i ponos podignuti su na neslućeno visoku razinu, pokrenuli su u nama snagu i energiju da se još žešće suprotstavimo neprijatelju i da spriječimo njegove pokušaje daljnje okupacije naše domovine. Osjećali smo da je pred nama dug put i žestoke bitke da zaustavimo neprijatelja u provedbi njegovih okupacijskih namjera, a potom i oslobođanje okupiranih područja, a o visokoj razini pogibeljnosti kojoj ćemo pritom biti izloženi nismo ni razmišljali.

Dejan Marošičević,
dragovoljac Domovinskog rata,
branitelj Vukovara

Od 19. studenog 1991. do 27. ožujka 1992. nalazio sam se u KPD-u SR Mitrovica kao zarobljeni hrvatski branitelj, zajedno s mnogo drugih prijatelja i poznanika. Taj 15. siječnja 1992. osvanuo je kao i svi ostali dani za nas zatočenike - pun neizvjesnosti i očekivanja tko će ovaj put biti odveden na "ispitivanje", prelačen i podvrgnut raznim drugim ponižanjima, koga možda nećemo više vidjeti. To jutro, kao i svako prije toga, budi me osjećaj gladi i bolova u ukočenom tijelu, jer sam spavao zgrčen na malom prostoru između svojih prijatelja. Naime, toliko nas je puno bilo "smješteno" u sobi da svi nisu mogli u isto vrijeme gotovo niti sjediti, a kamoli u nekom normalnom ispruženom položaju na podu ležati i spavati. Nismo imali radioprijamnik niti bilo što preko čega bi čuli novosti tako da smo vijest o međunarodnom priznanju RH doznali od naših prijatelja iz sobe koji su taj dan imali nesreću i bili odvođeni na "ispitivanje" i po povratku pričali o posebnoj torturi koju su prošli od izbezumljenih i gnjevnih zatvorskih čuvara i vojnih policajaca zbog međunarodnog priznanja RH. Ja, na svoju sreću, nisam taj dan bio na "ispitivanju", svi ostali "uobičajeni" osjećaji - glad i bolovi u tijelu - bili su prisutni i s obzirom na to da se već razvila navika te ih nisam toliko više ni primjećivao. Nakon saznanja o međunarodnom priznanju RH s velikom sam pozornošću slušao starije osobe u sobi koje su priznanje tumačile na način da više nismo "neki tamo pobunjeni naoružani pojedinci koji su se borili protiv Ustava i teritorijalne cjelovitosti SFRJ" - kako nam je tumačeno na ispitivanjima, nego bi trebali dobiti status ratnih zarobljenika iz druge države prema kojima bi se trebalo odnositi u skladu sa Ženevskim i drugim konvencijama o pravima ratnih zarobljenika, te kako će sad sigurno uskoro uslijediti razmjena i izlazak na slobodu. Bilo je to lijepo čuti u tom trenutku za jednog 19-ogodišnjaka jer sam mislio da će sad prestati besmislena ispitivanja koja su samo bila izgovor za stravične torture i ponižavanja ljudi. Na žalost, već taj dan potvrdilo se da sam u krivu gledajući pretučene prijatelje koji su se vraćali s "ispitivanja". Tog dana, tih samo nekoliko trenutaka sreće i zadovoljstva koje sam osjetio među prijateljima u sobi, dalo mi je nekakvu novu nadu da će uskoro ipak doći kraj našim mukama u zatočeništvu. Sretan dan, za mene, bio je 27. ožujka 1992. kad sam napokon razmijenjen i izšao na slobodu, ali nikad nisam zaboravio da nisu svi tad izšli, da su mnogi još prošli stravične torture do konačne razmjene i slobode, a pogotovo da neki nikad nisu niti dočekali taj trenutak i osjećaj izlaska na slobodu...Počivali u miru Božjem.

dr. sc. Ante Nazor,
ravnatelj Hrvatskog memorijalno-
-dokumentacijskog centra Domovinskog rata

U uvjetima brutalne velikosrpske agresije i grčevite borbe hrvatskih branitelja za opstojnost i obranu teritorija Hrvatska se uspjela izboriti za međunarodno priznanje i potvrdu svoje državnopravne tradicije, koja postoji već od vremena rano-srednjovjekovne hrvatske kneževine i kraljevstva. Stoga su hrvatski narod i svi građani koji Lijepu Našu osjećaju svojom domovinom, posebno emotivno doživjeli priznanje Hrvatske od država današnje Europske unije, 15. siječnja 1992. godine. Iako je potpunu međunarodnu afirmaciju i vrhunac diplomatske borbe za međunarodno priznanje Republika Hrvatska postigla 22. svibnja 1992., kad je kao 178. članica primljena u UN, 15. siječnja 1992. ostao je upamćen kao poseban datum, datum veselja i nade, jer je priznanje Hrvatske od država tadašnje Europske zajednice i još nekih država značilo da je ostvaren glavni strateški cilj hrvatske politike s početka 1990-ih - stvaranje samostalne i suverene Hrvatske i njezino međunarodno priznanje. Slavlje koje se tog dana razlilo po trgovima i ulicama hrvatskih gradova pokažeće što je narodu značila vijest o međunarodnom priznanju. Osobno, uz oslobođanje hrvatskog kraljevskog grada Knina, 5. kolovoza 1995., taj mi je datum najemotivniji među svim važnim datumima iz razdoblja Domovinskog rata. Sreća koju smo tada osjećali jer je postalo jasno da će Hrvatska biti dio svijeta kao samostalna država, ponos zbog činjenice da je to izvoreno u iznimno teškim uvjetima i sjeta zbog mnogih koji su za hrvatsku neovisnost i našu slobodu dati svoje živote, osjećaji su koji su trajno obilježili taj datum.

Petar Bajan,
umirovljeni stožerni brigadir

Bio sam 15. siječnja 1992. na prvoj crti obrane u Glinskoj poljani kod Petrinje. Taj dan pamtim po tome što su neprijateljske snage po nama udarale topništвom, a u dubokoj pozadini prema Zagrebu video se vatromet u noćnim satima jer su ljudi slavili međunarodno priznanje Republike Hrvatske. Svakako je zanimljiva činjenica da sjećanja na jedan dan mogu biti pozitivna, ali i negativna. Tog dana miješali su se osjećaji ponosa i tuge. Ponosni na to što je Republika Hrvatska međunarodno priznata, a tužni jer smo tih dana izgubili suborce, a neki od njih ostali su bez pojedinih dijelova tijela. Znao sam da njihova žrtva nije bila uzaludna jer mi stojimo na braniku obrane Republike Hrvatske. Poseban je osjećaj kad shvatite da sudjelujete u nečem što naši predci nisu uspjeli ostvariti tijekom 700 godina, a mi smo uspjeli stvoriti državu koja je međunarodno priznata. Svi su se branitelji na prvoj crti obrane s ponosom i još većim žarom tog dana odupirali neprijateljskim snagama koje više nisu okupirale niti centimetra teritorija Republike Hrvatske.

NAŠ PREPOZNATLJIV GLAZBENI RUKOPIS BLAGO JE

HRVATSKE VOJSKE

RAZGOVOR

PUKOVNIK

MIROSLAV
VUKOVOJAC DUGAN

ZAPOVJEDNIK ORKESTRA OSRH

Naša je osnovna misija pružati potporu protokolima Predsjednika Republike, Vlade Republike Hrvatske, Hrvatskog sabora, ministra obrane i načelnika Glavnog stožera OSRH. Tu su i ceremonijalni nastupi za Hrvatsku vojsku, a treća je misija djelovanje prema civilstvu, tj. javnom i kulturnom životu Republike Hrvatske

Razgovarala: Martina Butorac / Foto: Tomislav Brandt

Gotovo niti jedan značajan događaj u Hrvatskoj vojsci od njezina osnutka nije prošao bez sudjelovanja Orkestra HV-a. Osnovan u samim počecima Domovinskog rata, svoj veliki jubilej, 30 godina postojanja, obilježit će početkom godine velikim koncertom u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog. Tim povodom razgovarali smo s njegovim zapovjednikom, pukovnikom Miroslavom Vukovojcem Duganom, koji je u Hrvatsku vojsku stupio početkom 1992., odmah nakon što je, uz Rektorovu nagradu, diplomirao klarinet na Muzičkoj akademiji u Zagrebu u klasi profesora Josipa Nochte. Razgovarali smo o prvom nastupu Orkestra HV-a ispred današnje vojarne "1. gardijske brigade 'Tigrovi' – Croatia", njegovim misijama, ali i o sve većoj popularnosti i prisutnosti u javnom i kulturnom životu Republike Hrvatske.

MOŽETE LI UKRATKO OPISATI SVOJ PROFESIONALNI PUT U ORKESTRU HV-Α?

U Hrvatsku vojsku stupio sam početkom 1992. i to direktno u Orkestar Hrvatske vojske koji se tad zvao Vojni orkestar HV-a. U to je vrijeme u Splitu djelovao i Orkestar Hrvatske ratne mornarice. U Orkestru sam bio na mjestu prvog klarineta i zamjenika koncert majstora do 2003. Te godine, od 1992. do 2003., jedne su od najljepših godina mojeg profesionalnog života. Zaista smo krasno i puno svirali, imali smo brojnu publiku, na vojno-ceremonijalnim, i na civilnim događanjima. Pod vodstvom našeg tadašnjeg dirigenta Mladena Tarbuka postigli smo značajne umjetničko-kreativne vrhunce, u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog, i u Hrvatskom glazbenom zavodu, ali i diljem Hrvatske.

ZAŠTO POSEBNO ISTIČETE TO RAZDOBLJE?

Tad smo radili nešto sasvim novo. Da, vojna glazba u Hrvatskoj postoji odavno, neki kažu i da su je u ovakvom obliku izmislili Trenkovi panduri, dakle duga tradicija postoji, no '91. pružila nam se prilika da na temeljima te tradicije izgradimo nešto drugačije. Nešto što na ovim prostorima nije bilo viđeno i da se odmaknemo od austrougarskog principa koji su poslije bili sjedinjeni s ruskim. To nije uvijek bila najbolja kombinacija i to nam je bila prilika da uzmemu ono najbolje od tradicije i da krenemo nekim svojim, novim putem. To se i dogodilo. Osim toga, mi smo tad svi bili mladi, prosjek godina u Orkestru bio je 28 godina. Bilo je nekoliko starijih kolega, koji su bili dobro vrelo iskustva, tako da smo tehničke stvari učili od njih, no i mi smo njih naučili puno novih stvari.

ORKESTAR HV-Α OVE GODINE OBILJEŽAVA 30. OBLJETNICU. MOŽETE LI UKRATKO OPISATI U KAKVIM JE OKOLNOSTIMA OSNOVAN JER JE TO BILO RATNE '91.?

Okolnosti su bile takve da je dio vojnih glazbenika iz JNA prešao u Hrvatsku vojsku i to je bila jezgra Orkestra. Tad smo došli mi mladi, uglavnom sa završenom Muzičkom akademijom, i stvorio se jedan novi Orkestar. Te 1991., u rujnu, listopadu, počele su prve probe, a prvi nastup Orkestra bio je ispred "Maršalke" današnje vojarne "1. gardijske brigade 'Tigrovi' – Croatia" 20. prosinca 1991. Taj

se dan stoga uzima kao Dan orkestra, tj. glazbene struke. Naš prvi koncert, koji je prenosila televizija, bio je 23. prosinca 1991. Bio je to Božićni koncert HV-a u dvorani "Zvonimir". Prvi protokolarni nastup dogodio se 17. siječnja 1992. na dočeku talijanskog predsjednika Francesca Cossige povodom priznanja neovisnosti Republike Hrvatske.

KAKO JE IZGLEDAO PRVI NASTUP ISPRED VOJARNE?

Izvodile su se hrvatske koračnice, vojska JNA tad se povlačila iz vojarni iz Zagreba tako da je bilo prilično napeto, ali kolege su svirali s ponosom i užitkom. Nisam još tad bio u Orkestru, no znam od starijih kolega da je taj prvi nastup svima ostao duboko u sjećanju.

KAKVU JE FUNKCIJU IMAO ORKESTAR NA POČETKU SVOJEG DJELOVANJA I KAKAV JE OPĆENITO UČINAK VOJNE GLAZBE U RATU?

U ratno vrijeme održavali smo koncerte u svrhu podizanja morala u postrojbama HV-a na ratištima. Svirali smo na gotovo svim ratištima i to vrlo često, poput prigoda u Gospiću ili Vinkovcima, na samo nekoliko metara od crta bojišta. Bili smo prvi hrvatski orkestar koji je održao koncert u Dubrovniku brzo nakon deblokade grada i oslobođenja juga Hrvatske. Posebno nam se urezao u pamćenje koncert u Đakovačkoj katedrali. Pri povratku u Zagreb rekli su nam da se ne možemo vratiti autocomom jer u zoru počinje vojna operacija. Kad smo to čuli u autobusu je nastupila erupcija oduševljenja, a bila je to noć uoči VRO Bljesak! U to smo vrijeme još djelovali pod IPD službom, poslije pod Političkom upravom te smo na kraju zbog specifičnosti imali i status pristožerne postrojbe. Danas djelujemo kao postrojba u sklopu Zapovjedništva za potporu, naša je osnovna misija pružati potporu protokolima Predsjednika Republike, Vlade Republike Hrvatske, Hrvatskog sabora, ministra obrane i načelnika Glavnog stožera OSRH. To nam je glavna zadaća i zbog toga postojimo. Kad su dočeci stranih državnika, vojnih dužnosnika, mi osiguravamo glazbenu potporu za te događaje. Tako je od samog osnutka, u tom se smislu naše zadaće ne razlikuju u odnosu na ratno vrijeme. Osim toga, tu su i ceremonijalni nastupi za vojsku, ali i prilikom vojnih svečanosti poput prisega, proslava, obljetnica postrojbi, primopredaje zapovjednika zapovjedništava grana. Mi smo uvijek tu da to glazbeno popratimo i pokušavamo u tim prigodama uvijek dati najbolje od sebe jer to smatramo iznimno bitnim dijelom našeg djelovanja. Uvijek imamo na umu da u svakom trenutku predstavljamo Hrvatsku vojsku i Republiku Hrvatsku. Treća je naša misija djelovanje prema civilistvu koje nas jako traži, osobito danas. Na početku smo mi civilstvu predstavljali Hrvatsku vojsku u drugačijem, kulturnom ozračju. Danas javni i kulturni život Hrvatske jednostavno ne može bez nas. Nastupamo u različitim prigodama poput kulturnih ljeta (festivala), zatim na manifestacijama u kojima se traže klasični programi, na obljetnicama lokalne i mjesne samouprave sa zabavnijim programom, pa sve do obilježavanja obljetnica važnih događanja iz Domovinskog rata.

KOJI SVE GLAZBENI SASTAVI DJELUJU UNUTAR ORKESTRA HV-Α? BUDUĆI DA SVI ČLANAMBI IMAJU SVOJU GLAZBENU SPECIFIČNOST, KAKO SE MEĐUSOBNO NADOPUNJUJETE I SURAĐUJETE?

Trenutačno djeluju tri sastava: Simfoniski puhački orkestar, koji u sebi još ima i Jazz-orkestar Hrvatske vojske, i on je u Zagrebu, a u Splitu su još Orkestar Hrvatske ratne mornarice i Klapa HRM-a "Sveti Juraj". Nastojimo malo razlučiti repertoar pa se tako kolege u Splitu više bave dalmatinskim melosom. Međutim, ono što je jako zanimljivo jest da njih zbog tog zvuka Dalmacije jako traže na sjeveru Hrvatske i u Slavoniji i ondje im je publika iznimno vjerna. Zbog svoje lokacije oni imaju i protokolarnе zadaće kad god netko dođe u Split od stranih državnika i vojnih dužnosnika. Klapa "Sveti Juraj" HRM-a također sudjeluje u različitim

ceremonijama, a ponajviše za potrebe Vojnog ordinarijata. Zagrebački dio orkestra, uz ovaj protokolarni dio, ide u dva smjera. Jazz-orkestar ide prema jazz-izričaju, ali prigrili su i pop i rock-izričaj. S pop i rock-izvođačima pjevaju i sviraju različite skladbe koje su prihvatljive širokom krugu slušatelja. Jazz-orkestar najpopularniji je dio Orkestra HV-a s brojnom publikom i stalnim obožavateljima. Jazz-orkestar u Klapu HRM-a najpopularniji je u civilnom stanovništvu. Simfonijski puhački orkestar više se bavi klasičnim izričajem ili kad treba na nekim velikim državnim proslavama ipak dočarati jednu vrstu veličanstvenosti i tad se bira klasični program.

GOTOVO NITI JEDAN SVEČANI DOGAĐAJ U ŽADNJIH 30 GODINA U HRVATSKOJ VOJSCI NIJE PROŠAO BEZ VLAŠEG ANGAŽMANA. KOLIKO STE OTPRILIKE IMALI NASTUPA DOSAD I KOJI BISTE POSEBNO IZDVOJILI?

Meni je najvažniji nastup 1994. godine na dočeku Svetog Oca sv. Ivana Pavla II., a mislim da

je taj nastup poseban i cijelom Orkestru. Jednako tako, i nastup tijekom njegova drugog posjeta 1998. u Mariji Bistrici. To su bili nevjerojatni trenuci. Uz druge crkvene pjesme, izvodili smo "Papinsku misu" maestra Andelka Klobučara. To je predivno djelo, koje smo poslje i snimili, a uz nas je pjevao Akademski zbor Ivana Gorana Kovačića i mislim da je to kapitalno djelo hrvatske umjetnosti. Nastupa je bilo zaista mnogo, godišnje imamo oko 400 zadaća, od Mirozova koji izvode trubači, koncerata i ceremonija, tako da je taj broj zaista velik. Mislim da se čak radi o desetak tisuća nastupa kad se spoje sva tri ansambla. Za pamćenje su i naši nastupi u Lourdesu, to je ono što nam pruža i veliku radost, posebno kad je Vojni ordinarijat RH bio organizator svetih misa pa smo imali veliku glazbenu ulogu. Osim toga, devedesetih su godina bile sezone u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog i u Hrvatskom glazbenom zavodu gdje je plejada velikih dirigenata dirigirala našim Orkestrom (Mladen Tarbuk, Nikša Bareza, Pavle Dešpalj, Miljenko Prohaska, Dragan Sremec, Uroš Lajovic, Vjekoslav Šutej, Tomislav Fačini, Krešimir Šipuš, Ivo Lipanović, Loris Voltolini i dr.) i ono najvažnije da je Orkestar naručivao skladbe od hrvatskih skladatelja. U tih deset godina naručili smo jako puno njihovih skladbi te time stvorili jedan naš prepoznatljiv glazbeni rukopis i to je jedno blago koje Hrvatska vojska ima. Dvijetisumuće je obilježila reorganizacija Orkestra i glazbene struke, dakle prošlo je ratno vrijeme, trebalo se prilagoditi novim mirnodopskim uvjetima, potrebama državnog i vojnog protokola te javnog i kulturnog života Republike Hrvatske. Do 2008., kad su se konačno splitski i zagrebački dio

ujedinili u jednu postrojbu – Orkestar HV-a u Zapovjedništvu za potporu, krenuli smo jednim novim putem, na veći doseg prema što većem broju civilnih slušatelja, uz zadržavanje visoke kvalitete protokolarnih nastupa.

KAKVU VRSTU GLAZBE IZVODITE I KAKO NASTAJE VAŠ REPERTOAR?

Reperoar ovisi o puno varijabli. Ako je riječ o proslavi u Lisinskom ili Danu HV-a, neke su skladbe zadane, međutim, uvijek se pokuša dati i nešto novo tako da je svaka proslava jedinstvena. Potom, kad nastupamo za građanstvo, zna se što publika želi čuti. U Splitu će to biti skladbe dalmatinskog melosa, a mi ćemo ovdje gledati da bude što više popularnih skladbi primjerice Parnog valjka, Prljavog kazališta i slično. Kad je riječ o kulturnim festivalima, festivalima klasične glazbe, tu je veliki Orkestar (Simfonijski puhački orkestar) koji uvijek može posegnuti u svoju veliku riznicu glazbenih djela koje je svojedobno naručio, kao i druga djela koja prizvodimo i time obogaćujemo hrvatsku kulturu. Izvodimo sve što je u granicama glazbenog ukusa koji neće skrenuti u banalizaciju.

Meni je najvažniji nastup 1994. godine na dočeku Svetog Oca sv. Ivana Pavla II., a mislim da je taj nastup poseban i cijelom Orkestru

Jazz-orkestar je najpopularniji dio Orkestra HV-a s brojnom publikom i stalnim obožavateljima

MOŽETE LI NAM NAJAVITI BUDUĆU KONCERTNU DJELATNOST? KAKO ĆETE OBILJEŽITI OVU VELIKU OBLJETNICU?

Okolnosti nisu najbolje, no početkom iduće godine sve bi sastavnice trebale održati obljetnički koncert. Ako zbog poštivanja epidemioloških mjera to ne budemo mogli, pričekat ćemo koji mjesec. Čim se steknu uvjeti, doći ćemo u Lisinski koji je uz dvoranu "Zvonimir" i Dom HV-a "General Ivo Jelić" u Splitu naša domaća pozornica.

ŠTO PRIPREPIMATE, KAKAV REPERTOAR?

Veliki sastav izvest će nešto iz hrvatske povijesti poput Jakova Gotovca Završno kolo iz opere Ero s onoga svijeta i slično, Jazz-orkestar izvest će svoje najpoznatije pjesme koje je izveo tijekom desetak godina svojeg postojanja. Klapa "Sveti Juraj" HRM-a pjevat će svoje najveće hitove zajedno s Orkestrom HRM-a, a na kraju će biti jedan dio u kojem će sve sastavnice, odnosno cijeli Orkestar Hrvatske vojske svirati i pjevati zajedno.

KAKO ODRŽAVATE PROBE S OBZIROM NA EPIDEMIOLOŠKE MJERE? KAKO JE UOPĆE PANDEMIIJA UTJECALA NA VAŠ RAD?

Morali smo uvesti značajne promjene jer mi smo puhači i kao takvi smo značajno izloženiji zarazi nego drugi. Bazirali smo se na vanjske probe kad god to vrijeme dopusti pa uz razmak možemo održati relativno sigurne uvjete. Kad je mali broj zaraženih, onda radimo velike probe u unutarnjem dijelu i to s razmakom i pauzama. Kao puhački orkestar imamo velike probleme da to uspijemo, a ista je situacija i s Klapom. Jako pazimo jer smo svjesni da postoji veća opasnost od zaraze s obzirom na posao kojim se bavimo. Protokolarni i ceremonijalni dio našeg života gotovo se i nije izmjenio, imamo zaista puno zadaća, a osobito ove godine kad je 30. obljetnica gotovo većine postrojbi HV-a, no dio je nastupa prema civilnom stanovništvu značajno smanjen.

Na početku smo mi civilstvu predstavljali Hrvatsku vojsku u drugačijem, kulturnom ozračju. Danas javni i kulturni život Hrvatske jednostavno ne može bez nas

TAKTIČKA HODNJA OD PAPUKA DO PSUNJA

Pripadnici Vojnoobavještajne satnije Gardijske oklopno-mehanizirane brigade proveli su 20. i 21. prosinca taktičku hodnju u zimskim uvjetima. Trajala je 30 sati tijekom koje je svladano 50-ak kilometara

TEKST I FOTO
VOS GOMBR-a

Već tradicionalno, Vojnoobavještajna satnija Gardijske oklopno-mehanizirane brigade provela je taktičku hodnju, ove godine posebno zahtjevnom rutom na području slavonskih planina Papuka i Psunja u zimskim uvjetima. Riječ je o zadaći, koja je trajala više od 30 sati, tijekom koje je svladano 50-ak kilometara, a osim elemenata hodnje

VOJNOOBAVJEŠTAJNA SATNJA

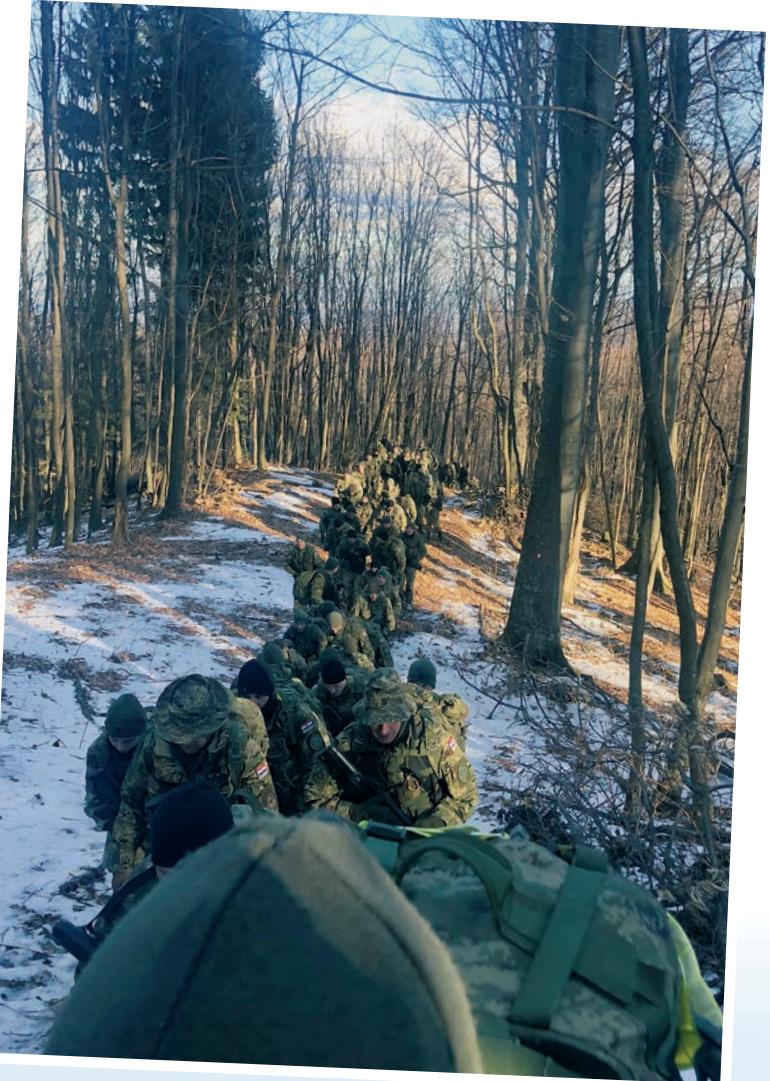
uključivala je i brojne specijalističke zadaće iz područja vojnoobavještajnog roda. To uključuje izradu i kretanje rutom, uspostave promatračnice, izviđanja rute, prelazak opasnog područja, svladavanje teških uspona i terena uz pomoć specijalističke opreme, izrada patrol-baze, analiza terena (kopno/zrak) te različite reakcije na kontakt. Važno je napomenuti kako se sve navedeno odvijalo u kontinuitetu, u dnevnim i noćnim uvjetima, što je osim fizičkog i iznimno psihički izazov za pojedinca i za tim te satniju u cijelini.

Hodnja je započela 20. prosinca kod spomenika poginulim hrvatskim braniteljima, "Andina baraka" na Papuku i završila je 21. prosinca na Psunj, na dan kad se obilježava Dan vojnoobavještajnog roda. Zadaća je provedena u dvije etape. Prva je etapa uključivala pokret iz očekujugozapadno od vrha Jankovac, preko Ivačke glave (913 mnv), a nakon prijeđenih 30-ak kilometara i dolaska na pogodno mjesto izrađene su patrol-baze.

SPOSOBNOST SAMOPREŽIVLJAVANJA

Druga etapa započela je tijekom noći, dva sata prije svitanja, s 244 metra nadmorske vidine preko Bukovika i Javorovice, koja se nalazi na 912 mnv. Takav uspon u zimskim uvjetima, nakon više od 20 sati hodnje, iznimno je izazov jer je svaki pripadnik opterećen s 20-ak i više kilograma osobne i specijalističke opreme. Osim težine opreme, dodatno opterećenje bili su i teški vremenski uvjeti, vrlo niske temperature (do -10 stupnjeva Celzijusa), snijeg, vjetar, kao i zahtjevan brdsko-planinski reljef.

Osim Vojnoobavještajne satnije, ovu kompleksnu zaduču uspješno su svladali i pripadnici izvidničkih vodova manevarskih bojni GOMBR-a: Tenkovske bojne Kuna, 1. mb Sokolova i 2. mb Puma. Vojnoobavještajna satnija ovakav tip zadaće provodi više puta godišnje pri čemu se ocjenjuje spremnost i sposobnost samopreživljavanja te održivosti u teškim terenskim i vremenskim uvjetima.

Taktička hodnja uključivala je i brojne specijalističke zadaće iz područja vojnoobavještajnog roda, a sve se odvijalo u kontinuitetu u dnevnim i noćnim uvjetima

MORH I OSRH U 2021.

INTENZIVNA JUB

Pripremio: Domagoj Vlahović / **Foto:** Arhiva HVGI-ja

01 / SIJEČANJ

- nakon katastrofalnog potresa 29. prosinca 2020. na području Siska i Petrinje, Hrvatska vojska tijekom cijele 2021. nastavlja s pružanjem različitih oblika pomoći civilnoj zajednici, baš kao i u slučaju pandemije koronavirusa
- u Zadru održana središnja svečanost obilježavanja 28. obljetnice vojno-redarstvene operacije Maslenica
- ministar obrane Mario Banožić u službenom posjetu Mađarskoj
- načelnik GS OSRH admiral Robert Hranj u Bruxellesu na sastanku Vojnog odbora NATO-a.

02 / VELJAČA

- kadeti HVU-a na zimskim kampovima na više lokacija u Hrvatskoj
- u Zagrebu obilježena 27. obljetnica Počasno-zaštitne bojne
- ministar Banožić sudjelovao na videokonferencijskom sastanku Sjevernoatlantskog vijeća u formatu ministara obrane država članica NATO-a.

03 / OŽUJAK

- u Pakracu obilježena 30. obljetnica početka Domovinskog rata
- u Zagrebu obilježena 28. obljetnica ustrojavanja i rada Anti-terorističke Vojne policije, 28. obljetnica ustrojavanja 74. satnije VP-a te 18. obljetnica upućivanja prvog voda VP-a u mirovnu operaciju ISAF.
- u MORH-u održana prezentacija Plana nabave za 2021. godinu, a predstavnicima tvrtki hrvatske obrambene industrije uруčeni su ugovori o nabavi opreme i sredstava za potrebe HV-a
- prisega pripadnika 29. naraštaja dragovoljnog vojnog ospobljavanja u Požegi
- četvrti hrvatski kontingent s brodom RTOP-42 Dubrovnik upućen u operaciju Sea Guardian
- na Plitvicama obilježena 30. obljetnica akcije Plitvice i pogibije prvog hrvatskog redarstvenika Josipa Jovića
- u Vinkovcima obilježena 14. obljetnica ustrojavanja Gardijske oklopnno-mehanizirane brigade
- Hrvatski sabor donio Zakon o osnivanju Sveučilišta obrane i sigurnosti
- ministar Banožić sastao se u Zagrebu s načelnikom GS-a Slovenske vojske general-bojnikom Robertom Glavašem.

U razdoblju koje je iza nas Hrvatska vojska svečano je obilježila 30. obljetnicu utemeljenja, ali i kontinuirano izvršavala operativne, obučne i vježbovne zadaće, globalno djelovala u međunarodnim misijama i operacijama te pomagala građanima u teškim uvjetima nastalim zbog potresa, pandemije i požara. Kraj godine obilježen je ključnim trenutkom za najveći projekt modernizacije u njezinoj povijesti

ILARNA GODINA

04 / TRAVANJ

- dvadeset i šestu godinu zaredom na rtu Kamenjak održana vojna vježba postrojbi protuzračne obrane Štit 21., ove godine i kao prva od ciklusa vježbi Hrvatski bedem povodom 30. obljetnice utemeljenja OSRH
- dvodijelna vježba Stabilnost 21/1:** na Slunju gađanje iz SVLR-a pripadnika 8. HRVCON-a koji se upućuje u Poljsku, a na Gašincima ocjenjivanje operativnih sposobnosti sastavnice 36. HRVCON-a HKoV-a misiji KFOR na Kosovu
- zapažen nastup pripadnika OSRH u Americi na vojničkom natjecanju Best Warrior Competition u organizaciji Nacionalne garde Minnesota, kao i na natjecanju Best Soldier Competition na Kosovu
- u Kninu održana svečanost povodom obilježavanja 14. obljetnice Gardijske mehanizirane brigade
- ministar Banožić u Zagrebu na sastanku s kosovskim ministrom obrane Armendom Mehajem.

05 / SVIBANJ

- u Okučanima obilježena 26. obljetnica vojno-redarstvene operacije Bljesak
- u Borovu obilježena 30. obljetnica pogibije 12 redarstvenika
- Središte za međunarodne vojne operacije "Josip Briški" provelo tečaj za vojne promatrače UN-a
- završena međunarodna vojna vježba specijalnih snaga Black Swan 21 koja se provodila u Republici Hrvatskoj, Mađarskoj i Slovačkoj
- u Delnicama obilježena 30. obljetnica osnutka specijalnih postrojbi Hrvatske vojske i Dan Zapovjedništva specijalnih snaga
- na nekoliko vojnih poligona i vježbališta u Hrvatskoj održan Laufer 21, međunarodna vježba vojnoobavještajnih snaga zemalja Američko-jadranske povelje
- više postrojbi OSRH sudjelovalo na međunarodnoj vojnoj vježbi Astral Knight 2021 s fokusom na integriranu zračnu i raketnu zaštitu; u sklopu vježbe prvi put na hrvatskom tlu razmješten američki PZO sustav MIM-104 Patriot
- prisega 30. naraštaja dragovoljnih ročnika u Požegi
- u Gospicu održan svečani ispraćaj Motorizirane satnije HKoV-a u sastavu 35. hrvatskog kontingenta u misiji KFOR; na Kosovo otputovala i zračna sastavnica s helikopterom Mi-171Sh
- u Zagrebu obilježena 19. obljetnica ustrojavanja Zapovjedništva za potporu
- zapovjednik Savezničkog zapovjedništva za transformaciju francuski general André Lanata u posjetu Hrvatskoj
- u akvatoriju srednjeg Jadrana provedene vojne vježbe Flote HRM-a i Obalne straže RH Barakuda 21 i Prstac 21
- prikazom međunarodne vojne vježbe Immediate Response 21 na Slunju zaključen i ciklus Hrvatski bedem
- na stadionu u Kranjčevićevoj ulici u Zagrebu održana središnja svečanost u povodu obilježavanja Dana Hrvatske vojske, Dana Hrvatske kopnene vojske i 30. obljetnice formiranja Hrvatske vojske.

MORH I OSRH U 2021.

06 / LIPANJ

- polaznicima 2. naraštaja obuke za razvoj vođa Središta za razvoj voda "Marko Babić" u Kninu svečano uručene značke i diplome o uspješno završenoj obuci
- satnik Ivan Gerenčir iz GOMBR-a absolutni pobjednik vojničkog natjecanja "Memorijal bojnik Davor Jović – Prvi za Hrvatsku 2021."
- na strelištu "Vrapčanski potok" u Zagrebu održano 25. prvenstvo Hrvatske vojske u streljaštvu
- na HVU-u u Zagrebu održana svečana promocija 134 polaznika vojnih škola čime je obilježen kraj akademske godine 2020./2021.
- raketna topovnjača HRM-a "Dubrovnik" u međunarodnoj vježbi ADRION 21 LIVEX
- ministar obrane Banožić na *online* sastanku Sjeverno-atlantskog vijeća u formatu ministara obrane država članica NATO-a
- pripadnici 1. mehanizirane bojne Tigrovi na međunarodnoj vojnoj vježbi Brave Warrior 21 u Mađarskoj
- pripadnici HV-a u sastavu Multinacionalne divizije – Centar sudjelovali u računalno potpomognutoj simulacijskoj vježbi Defender 21-CPX
- na Plesu održana svečana dodjela letačkog znaka 25. naraštaju pilota HRZ-a.

07 / SRPANJ

- Republika Hrvatska do rujna 2022. godine preuzeila predsjedanje Forumom europskih obalnih straža
- ljetni kampovi kadeta HVU-a na poligonima i vježbalištima Hrvatske vojske
- ministar obrane RH Mario Banožić i načelnik GS OSRH admiral Robert Hranj u službenom posjetu SAD-u povodom 25. obljetnice suradnje Hrvatske vojske i Nacionalne garde Minnesota
- na HVU-u održana ceremonija uručenja nagrada najboljim natjecateljima 5. Olimpijade znanja iz područja zajedničke sigurnosne i obrambene politike
- u Požegi svečano prisegnuo 31. naraštaj ročnih vojnika na dragovoljnem vojnom ospozobljavanju
- predsjedavajući Vojnog odbora EU-a talijanski general zbora Claudio Graziano u posjetu Hrvatskoj
- u vojarni "Josip Jović" u Udbini završena obuka 19. naraštaja polaznika Temeljne obuke za specijalna djelovanja ZSS-a
- na vojnim lokacijama u okolini Udbine i Knina provedena združena obuka hrvatskih i američkih specijalnih snaga.

08 / KOLOVOZ

- u Kninu održana središnja svečanost povodom 26. obljetnice VRO Oluja, Dana pobjede i domovinske zahvalnosti te Dana hrvatskih branitelja
- 20 ugovornih pričuvnika Hrvatske vojske sudjelovalo na Olimpijskim igrama u Tokiju: Matea Jelić osvojila je zlatnu, a Toni Kanaet brončanu medalju u taekwondou; braća Martin i Valent Sinković zlatnu, a Damir Martin brončanu u veslanju; Tonči Stipanović srebrnu u jedrenju; Tin Srbic srebrnu u gimnastici
- u Zagrebu obilježen Dan roda vojne policije, Dan Pukovnije Vojne policije i 30. obljetnica ustrojavanja Vojne policije
- 5. hrvatski kontingenat s brodom RTOP-41 Vukovar ispraćen u NATO-ovu operaciju potpore miru Sea Guardian u Sredozemlju
- u Zagrebu održana svečanost dodjele prvog časničkog čina kadetima HVU-a
- ministar Banožić u službenom posjetu Ukrajini.

09 / RUJAN

- u Gospicu obilježena 28. obljetnica vojno-redarstvene operacije Medački džep
- ministar Banožić na neformalnom sastanku ministara EU u Sloveniji
- završen 12. međunarodni kamp dočasnika održan na više lokacija u Hrvatskoj
- uz prigodan program letjelica HRZ-a u Gornjoj Stubici održani 24. susreti za Rudiju
- u Vukovaru obilježena 30. obljetnica Bitke za Vukovar i 30. obljetnica osnivanja 204. vukovarske brigade Hrvatske vojske
- u Splitu svečano obilježena 30. obljetnica osnutka HRM-a
- u Spaladium Areni u Splitu otvorena Jadranska vojna i zračkoplovna izložba i konferencija - ASDA 2021.; na izložbi i ministar obrane BiH Sifet Podžić, čileanski ministar obrane Baldo Prokurica te kosovski ministar obrane Armond Mehaj
- admirala Hranj sudjelovao na konferenciji Vojnog odbora NATO-a u Ateni
- zapovjednik HKoV-a general-pukovnik Boris Šerić primljen u Međunarodnu kuću slavnih na Nacionalnom sveučilištu obrane SAD-a u Washingtonu
- na poligonu "Gašinci" održana vježba Minex kojom su tri sastavnice Bojne za potporu ZzP-a prošle reocjenjivanje prema NATO-ovim Ciljevima sposobnosti
- na HVU održana svečana prisega 19. naraštaja kadeta
- u Splitu održana Konferencija načelnika glavnih stožera zemalja članica Američko-jadranske povelje
- bilateralna vojna vježba hrvatskih i britanskih OS Sava Star 21 na poligonu Gašinci.

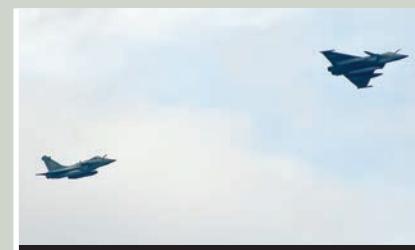
10 / LISTOPAD

- završetak obuke 3. naraštaja polaznika obuke za razvoj vođa u Središtu za razvoj vođa "Marko Babić"
- na vojnim poligonima u Slunju i Gašincima, te u vojarni u Petrinji, održana vojna vježba Udar 21 s ciljem ocjenjivanja deklariranih snaga za sudjelovanje u misijama, operacijama i inicijativama Saveza prema preuzetim Ciljevima sposobnosti
- na poligonu Žirje i lokaciji Zečevo proveden najvažniji obučni događaj HRM-a - vježba s bojnim gađanjem Harpun 21
- hrvatska organizacija 41. Kongresa Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA) u Zadru, Splitu i Kninu; *Mi smo Hrvatska vojska* u produkciji MORH-a osvojio nagradu za najbolji film
- u Mariji Bistrici održano 29. hodočašće hrvatske vojske, policije i hrvatskih branitelja
- Zapovjedništvo za kibernetički prostor provelo komunikacijsko-informacijsku vježbu Spektar 21 na slunjskom poligonu
- povodom Dana oklopništva u Đakovu, Varaždinu i Našicama održana natjecanja za najspremiju tenkovsku i oklopno-mehaniziranu posadu GOMBR-a
- ministar Banožić na sastanku ministara obrane zemalja članica NATO-a u Bruxellesu
- admiral Hranj s pripadnicima 8. HRVCON-a u Poljskoj
- u Zagrebu obilježena 30. obljetnica ustrojavanja Glavnog stožera OSRH
- admiral Hranj na sastanku Vojnog odbora EU-a u Bruxellesu
- u Splitu održana vježba Meduza 21, završnica procesa kojim je Druga grupa specijalnih snaga ZSS-a uspješno implementirala Cilj sposobnosti koji se odnosi na pomorske specijalne snage
- prisega 32. naraštaja dragovoljnih ročnika u Požegi.

11 / STUDENI

- u cijeloj Hrvatskoj obilježeno 30 godina od najtežih dana Domovinskog rata - Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata te Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje
- sastanak ministara obrane zemalja članica Američko-jadranske povelje u Splitu
- ministar Banožić u Bruxellesu na sastancima ministara obrane država članica Evropske unije
- časopis Hrvatski vojnik obilježio 30. obljetnicu od izdavanja prvog broja i 30 godina kontinuiranog izlaženja
- obuka ključnog osoblja postrojbi razvrstane pričuve na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik"
- vojno-sportsko natjecanje *Viribus unitis* – Izazov tjelesne spremnosti održano je šesti put u organizaciji Počasno-zaštitne bojne OSRH u vojarni "1. hrvatski gardijski zbor" na zagrebačkom Tuškancu
- u okviru dvodnevног službenog posjeta francuskog predsjednika Emmanuela Macrona Hrvatskoj u Zagrebu potpisana Deklaracija o strateškom partnerstvu dviju zemalja i Ugovor o kupnji francuskih borbenih aviona Rafale za HRZ; dva francuska Rafalea simbolično preletjeli iznad Zagreba
- na području Varaždinske i Međimurske županije održano 21. prvenstvo OSRH u orijentacijskom trčanju
- ministar Banožić u službenom posjetu Bosni i Hercegovini.

12 / PROSINAC

- pripadnici OSRH te drugi predstavnici hrvatskih institucija i tvrtki sudjelovali na velikoj NATO-ovoj međunarodnoj vježbi kibernetičke obrane Cyber Coalition 2021
- ministar Banožić u službenom posjetu Republići Kosovu
- online sastanak ministara obrane Srednjoeuropske obrambene suradnje (Central European Defence Cooperation – CEDC) i država jugoistočne Europe
- Hrvatsko ratno zrakoplovstvo u Zagrebu svečano obilježilo 30. obljetnicu ustrojavanja**
- u Zagrebu svečano obilježena 30. obljetnica HVU-a "Dr. Franjo Tuđman" i održana promocija polaznika preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija Vojno inženjerstvo i Vojno vođenje i upravljanje.

SPORT U HRVATSKOJ VOJSCI

U protekloj godini brojni vrhunski sportaši ponovno su se upisali u olimpijsku povijest, a među njima svoju su vrijednost pokazali i hrvatski sportaši, odnosno ugovorni pričuvnici Hrvatske vojske koji su svojim sjajnim i briļjantnim nastupima našu naciju ponovno učinili ponosnom

TEKST
Ivan Šurbek

FOTO
HOO

**Taekwondoašica
Matea Jelić
osvojila je zlato
na Europskom
prvenstvu, a
zatim je to
ponovila i na
Olimpijskim
igrama**

UGOVORNI PRIČUVNICI DOMINIRALI SVJETSKOM SPORTSKOM SCENOM

Prošla je godina za sport bila postpandemijska godina. Iako je koronavirus i dalje prisutan, sport je ipak uspio pobijediti i sportska su se događanja održavala u svojem redovitom ritmu. Doduše, sam raspored zbog različitih odgoda iz 2020. godine za mnoge je sportaše bio malo zgušnutiji, no povratak gledatelja na tribine bio je znak da virus u odnosu na sport gubi bitku. Najvažnije pitanje bilo je hoće li pomaknute Olimpijske igre, koje su se trebale održati godinu ranije u Tokiju, biti održane. Na svu sreću došlo je do kompromisa između domaćina i Olimpijskog odbora i igre su ipak održane, ali bez gledatelja. To nije omelo brojne vrhunske sportaše da se ponovno upisu u olimpijsku povijest, a među njima svoju su

SPORT U HRVATSKOJ VOJSCI

vrijednost pokazali i hrvatski sportaši odnosno ugovorni pričuvnici Hrvatske vojske koji su svojim sjajnim i briljantnim nastupima našu naciju ponovno učinili ponosnom. Treba spomenuti i kako ugovorni pričuvnici to nisu radili samo na Olimpijskim igrama već i na ostalim natjecanjima.

Zima je obično vrijeme dominacije snježnih sportova, a Hrvatska nakon umirovljenja obitelji Kostelić ponovno ima pobjednika koji pokazuje konstantu i koji dokazuje da može biti novi na tronu. Njegovo je ime Filip Zubčić, a uspjesi koje je postigao u sezoni 2021. zaista su impresivni. Sezonu je završio kao treći veleslalomаш svijeta u Svjetskom kupu, pritom pobijedivši u dvjema utrkama, u Santa Caterini i u Banskom. Tome je pridodao i još četiri pobjednička postolja što mu je omogućilo da drugu godinu zaredom završi kao treći veleslalomаш svijeta. U paralelnoj utrci na Svjetskom prvenstvu osvojio je srebrnu medalju, a bronca mu je u veleslalomu izmagnula

Jedriličar Tonči Stipanović s Olimpijskih se igara vratio sa srebrnim odličjem, a dvije medalje osvojio je i na Svjetskom prvenstvu

i završio je kao četvrti. Velik uspjeh za očigledno novog skijaškog kralja u najboljim godinama.

SJAJNI USPJESI VESLAČA

Sa snježnih padina selimo na vodu. Prvo je u travnju prvi put u povijesti u Zagrebu održan svjetski veslački kup na kojem su braća Sinković pokazala da su u pravoj formi za nadolazeće izazove, a Damir Martin formu je brusio kako bi u završnici utrke na Olimpijskim igrama pokazao zašto je srce najjači mišić i kako utrka nije gotova do samog cilja. Sinkovići su po tko zna koji put i svijetu i naciji dokazali da se šampioni poput njih rijetko rađaju i da unatoč silnim i brojnim uspjesima koje su ostvarivali kroz sve ove godine motivacije ne nedostaje. Prvo su osvojili zlato na Europskom prvenstvu u talijanskom Vareseu u disciplini dvojac bez kormilara, a zatim isto ponovili i na Olimpijskim igrama u Tokiju. Bio je to zlatnoj braći peti europski naslov te drugo olimpijsko zlato, a imaju još i srebro iz Londona u paru s Damicom Martinom i Davidom Šainom. Koliko je veliko srce i volja kolege Damira Martina, pokazao je na Olimpijskim igrama. U utrci u kojoj je dobrim dijelom lovio treće mjesto Damir je pokazao koliko vrijedi olimpijska medalja te je u finišu utrke ostavio dovoljno snage kako bi medalju spremio u svoju riznicu. Nakon "zlatnog" srebra u Riju, pet godina poslije Damir se okitio broncom koja s obzirom na sve što je prošao ima zasigurno zlatni sjaj.

Osim na Olimpijskim igrama, ugovorni pričuvnici Hrvatske vojske ostvarili su vrhunske rezultate i na ostalim sportskim natjecanjima

MEDALJE U BORILAČKIM SPORTOVIMA

Nisu samo momci ostvarivali vrhunske rezultate. Hrvatska džudašica Barbara Matić, prije Olimpijskih igara, potvrdila je ono što smo svi već znali – da je vrhunská i da će kad-tad njezina kvaliteta doći do izražaja. Nakon prošlogodišnjeg osvajanja Svjetskog kupa uspjela je postati i svjetska prvakinja u džudu. Prva je to seniorska medalja za hrvatski džudo. Na tatamiju ne dominira samo Barbara. I u drugim sportovima Hrvati su imali vrhunske predstavnike, a posebno se istaknula Matea Jelić. Prvo je osvojila zlato na Europskom prvenstvu u kategoriji do 67 kilograma održanom u travnju u bugarskoj prijestolnici Sofiji, a zatim je to isto ponovila i na Olimpijskim igrama. Dvostruka zlatna hrvatska taekwondo-ašica iz splitskog kluba Marjan koji stvara šampione, Matea je u finalu pokazala svu raskoš talenta, ali i veliku želju. Nije se predavala do samog kraja, uspjela je preokrenuti rezultat i upisati se u povijest.

Njezin reprezentativni i vojni kolega Toni Kanaet donio je Hrvatskoj pak prvu mušku medalju u taekwondou. Europski prvak iz Kazanja u kategoriji do 74 kg, nakon promjene kategorije dokazao je i da i među težim suparnicima i kategoriji onoj do 80 kg može do vrhunskog postignuća. Bronca s Olimpijskih igara to svakako jest.

Ostajemo još malo na tatamiju gdje je u studenom održano Svjetsko prvenstvo u karateu. Ivan Kvesić branio je zlato osvojeno prije tri godine, no umjesto Ivana ovaj put medalju je sa svjetske smotre odlučio osvojiti njegov godinu dana stariji brat Andjelo koji je u teškoj kategoriji došao do brončane medalje. U jakoj konkurenciji Andjelo je pokazao da i karataška braća šire svoju riznicu medalja.

Nakon srebra u Riju, veslač Damir Martin u Tokiju se okitio broncom

VRHUNSKI REZULTATI

Nikad ne otpisuj Tončija Stipanovića – mogao bi to biti i moto 35-godišnjeg Spilićanina koji je pokazao da to što je stariji ne znači da je i sporiji. Čak suprotno, ovaj vrhunski jedriličar opet je pokazao svu svoju vrijednost, talent, ali i iskustvo. Tonči je prvi jedriličar koji je Hrvatskoj donio olimpijsku medalju i to na igrama u Riju, a vjerojatno se prije odlaska u Tokio pitao zašto to isto ne bi ponovio i u japanskoj prijestolnici. Naravno, u svojem je naumu i uspio. Novo srebro, novo odličje. Da nije slučajnost, i da je klasa vječna pokazao je i na Svjetskom prvenstvu gdje je osvojio dvije medalje. Na onom prije održanom u paru s Tudorom Bilićem u klasu zvijezda osvojio je svjetsko srebro. U klasu laser pak, klasi u kojoj ostvaruje svoje najbolje rezultate na svjetskom je prvenstvu održanom u studenom osvojio brončanu medalju. Svoju svestranost dokazao je osvajanjem medalja u različitim disciplinama.

Vrhunskim rezultatima nameće se i Tin Srbić. Na Olimpijskim igrama u Tokiju došao je do svoje prve olimpijske medalje srebrnog sjaja i nakon Filipa Udea ponovno pokazao kako hrvatski sport zaista ima veliku bazu talenata. Srbić je ukupni pobjednik i svjetskog kupa na preči u svojoj disciplini, a slavio je na natjecanjima u Osijeku i Varni gdje je bio zlatni.

Filip Mihaljević osvojio je brončanu medalju na dvoranskom atletskom prvenstvu u bacanju kugle. Veći dio natjecanja bio je u vodstvu s hicem od 21,31 metar, no njegov rezultat ipak na kraju nije bio dovoljan za zlatnu medalju. Izmaknula mu je za 30-ak centimetara.

I hrvač Antonio Kamenjašević na Europskom je prvenstvu ostvario uspjeh. U hrvanju grčko-rimskim stilom priključio se sunarodnjacima i kolegama iz vojske koji su prije njega ostvarivali iste pothvate. Bronačana medalja velik je uspjeh za ovog 24-godišnjaka.

Zaključno, protekla sportska godina bila je obilježena vrhunskim rezultatima hrvatskih sportaša, posebno na Olimpijskim igrama, a u 2022. godini, godini Zimskih olimpijskih igara i brojnih natjecanja možemo se nadati novim uspjesima ugovornih pričuvnika jer mnogo ih je gladnih i željnih dokaživanja na najvećoj svjetskoj pozornici.

NATO

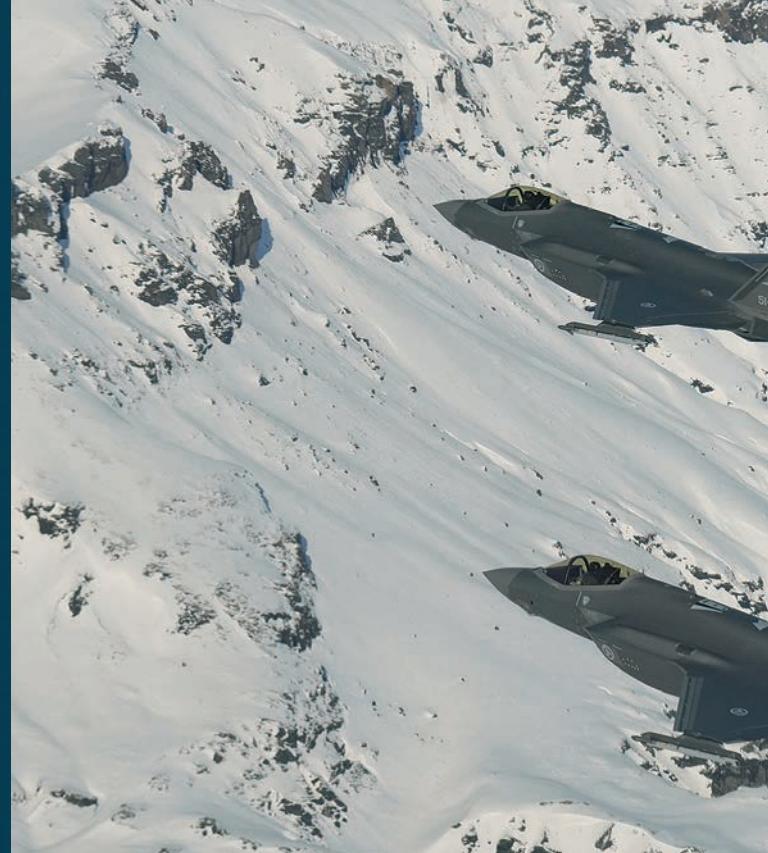

PRIPREMO

Domagoj Vlahović

FOTO

NATO

01 / SIJEČANJ

KANADA NA ČELU SKUPINE

Na fregati kanadske mornarice HMCS Halifax održana je 18. siječnja svečanost primopredaje Zapovjedništva nad NATO-ovom Stajaćom mornaričkom skupinom 1 (Standing NATO Maritime Group One). Portugal je završio polugodišnju rotaciju i predao je Kanadi. Halifax je do sredine 2021. bio zapovjedni brod skupine, a pridruživala su mu se plovila mornarica drugih članica Saveza. Skupina tradicionalno provodi ophodnje i vježbe u vodama oko zapadne i sjeverne Europe.

02 / VELJAČA

POMOĆ PROTIV KORONAVIRUSA

Savez je cijele protekle godine, dajući svoje ljudske, operativne i logističke kapacitete, pružao pomoć savezničkim, ali i partnerskim zemljama u borbi protiv pandemije. Zahvaljujući suradnji vlade Latvije i NATO-ova Euroatlantskog koordinacijskog središta za odgovor na katastrofe (EADRCC) ukrajinskim institucijama za nadzor državnih granica 18. veljače isporučeno je 9000 litara dezinficijensa.

NATO 2021. UDVA

Foto: 332 Skvadron/Forsvaret

03 / OŽUJAK

NORVEŠKE MUNJE NA ISLANDU

Tijekom ožujka višenamjenski borbeni avioni F-35A Lightning II Norveškog kraljevskog ratnog zrakoplovstva drugi su put provodili misije nadzora zračnog prostora na najsjevernijim područjima NATO-a, tj. iznad Islanda. Kako je Norveška tek nedavno uvela taj avion u operativnu uporabu, relativno kratko djelovanje na Islandu potvrđilo je njegovu dobru umreženost s NATO-ovim sustavima i mrežama zaštite zračnog prostora.

04 / TRAVANJ

NEBORBENA MISIJA

I ove je godine NATO bio aktivan u Iraku. Glavni je cilj neborbene misije NMI (NATO Mission Iraq) pomoći tamošnjim obrambeno-sigurnosnim snagama kako bi ojačale svoje kapacitete i spriječile povratak ISIS-a, uspješno se borile protiv terorizma te stabilizirale zemlju. Na fotografiji je britanski dočasnik koji je 6. travnja s kolegama posjetio poligon Besmayah i promatrao obuku iračkih kadeta.

05 / SVIBANJ

VJEŽBA GODINE

Američki tenkovi u akciji u Rumunjskoj tijekom vježbe Steadfast Defender 2021. Provedena tijekom svibnja i lipnja, najveća je NATO-ova vježba u protekljoj godini. Sudjelovalo je više od 9000 pripadnika oružanih snaga iz više od 20 zemalja saveznica i partnera. Iako je provedena širom Europe, poprište je većinom bilo u Njemačkoj, Portugalu i Rumunjskoj. Glavni joj je cilj poboljšanje sposobnosti različitih NATO-ovih snaga za brzo prebacivanje preko Atlantika ili Europe kako bi, ako je potrebno, pružale međusobnu zaštitu i potporu.

NAEST SLIKA

Foto: Spc. Jabari Clyburn / US Army Europe and Africa

NATO

06 / LIPANJ

SEDAM DOKUMENATA

U Bruxellesu je 14. lipnja održan Samit NATO-a na razini predsjednika država i vlasta zemalja članica. Prihvaćeno je sedam dokumenata: Zajednička izjava, Plan za reforme NATO-a do 2030., Akcijski plan o utjecaju klimatskih promjena na sigurnost, dokumenti o kibernetičkoj obrani, sprečavanju spoljnog nasilja i jačanju otpornosti te Izvješće o podjeli tereta troškova obrane.

08 / KOLOVIZ

INTEGRACIJA SUSTAVA

U vodama i zračnom prostoru oko obale Norveške provedena je 18. kolovoza kratka vježba na razini NATO-a koja je u četiri operativne domene pokazala zanimljivu integraciju više sustava. Među ostalim, sudjelovali su norveški višenamjenski borbeni avioni F-16 i F-35, NATO-ov avion za daljinsko upozorenje i kontrolu E-3A AWACS (na fotografiji), američki satelitski sustavi kao i razarač USS Arleigh Burke.

07 / SRPANJ

OKO ESTONIJE NA DVA KOTAČA

Pedesetak NATO-ovih vojnikinja i vojnika iz deset savezničkih zemalja od 17. do 23. srpnja obišlo je Estoniju na – biciklima. Aktivnost je nazvana NATO Velo, a sudionici su prešli više od 1000 km. Zaustavljali su se u pojedinim mjestima kako bi bolje upoznali stanovništvo sa svojim zadaćama, opremom, vojskama, ali i općenito s NATO-ovom aktivnošću ojačane prednje prisutnosti.

Foto: Sgt. Isaiah Campbell / US Central Command Public Affairs

09 / RUJAN

KRAJ MISIJE

Članice Saveza odlučile su 14. travnja 2021. da će 1. svibnja početi povlačenje postrojbi iz Afganistana. Tijekom kolovoza otшло je u organizaciju Saveza više od 120 000 ljudi, uključujući 2000 Afganistanaca koji su radili za NATO te članove njihovih obitelji. Prema navodima sa službene internetske stranice NATO-a, misija Odlučna potpora zaključena je početkom rujna. Prethodna misija ISAF uspostavljena je 2001., a NATO je preuzeo njezino vodstvo 11. kolovoza 2003. godine. Fotografija prikazuje ukrcavanje u britanski avion Boeing C-17 Globemaster III na aerodromu u Kabulu.

10 / LISTOPAD

PROTUMINSKE MJERE

NATO-ova Stajaća skupina za protuminske mjere 1 (SNMCMG1) provela je sredinom listopada u operaciji Beneficial Cooperation aktivnosti u nizozemskim i belgijskim teritorijalnim vodama i gospodarskim pojasevima. Među ostalim, u blizini plovnog puta koji vodi prema Amsterdamu onesposobila je avionsku bombu dimenzija 120 x 40 cm koja je ležala skrivena na dnu mora. Operacija je provedena u otežanim vremenskim uvjetima na nizozemskom minolovcu HNLMS Vlaardingen, a jedan brod iz skupine bio je i belgijski minolovac BNS Primula (na fotografiji).

11 / STUDENI

POVRATAK PHOENIXA

NATO-ova besposadna letjelica RQ-4D Phoenix vratila se 16. studenog sa svoje prve 24-satne misije i tako ostvarila bitan korak prema punoj operativnoj sposobnosti. Riječ je o sustavu za obavlještajne, nadzorne i izvidničke zadaće čiji je razvoj financiralo više zemalja, a pet je letjelica danas u operativnoj uporabi Savezničkih snaga za nadzor kopna (NATO Allied Ground Surveillance Force). Phoenix, koji se bazira na američkoj letjelici RQ-4 Global Hawk Block 40, poletio je iz baze Sigonella na Siciliji, krenuo prema crnomorskemu području i sigurno se vratio.

12 / PROSINAC

SLATKI STOŽER

NATO je na kraju godine objavio i jednu "malo laganiju", blagdansku vijest. Pohvalio se činjenicom da se u prostorima Stožera Saveza u Bruxellesu nalaze tri pčelinje košnice. Tijekom 2020. iz njih je dobiteno 25 kg čistog meda. Iako je, kako kažu, 2021. bila teška godina za pčelarstvo u Belgiji, NATO-ove pčele bile su još produktivnije i proizvezle 60 kg meda! Štoviše, tvrtka Made in Abeilles, koja se brine za košnice, proglašila je Stožer – najboljom lokacijom za proizvodnju. Dobiveni med prodaje se u dobrotvorne svrhe na aukcijama, poslužuje u kafiću Stožera ili se daruje veleposlanicima.

Sudionici operacije Maslenicu opisuju kao najžešću bitku Domovinskog rata u kojoj je presudna bila hrabrost hrvatskih branitelja i spremnost na žrtvu za slobodu doma i domovine. Hrvatske su snage porazile neprijatelja odbacivši ga dalje od Zadra i Novskog ždrila čime su stvoreni uvjeti za ponovno povezivanje sjevera i juga Hrvatske

- Napadni dio operacije (22. - 27. siječnja 1993.)
- Faza aktivne obrane oslobođenih područja (kraj siječnja - početak travnja 1993. i nastavak do kraja ožujka 1994.)
- Oslobođena mjesta i objekti: Crno, Donja Murvica, Gornja Murvica, Smoković, Babindub, Zrakoplovna baza i aerodrom Zadar (danas vojarna "Pukovnik Mirko Vukušić" u Zemuniku Donjem i Zračna luka Zadar), Podgradina, Paljuv, Novigrad, Zeleni hrast, Islam Latinski, Islam Grčki, Kašić, Rovanjska, Maslenica i Jasenice. Na Velebitu su hrvatske snage potpuno oslobodile ili osigurale nadzor nad značajnim točkama.
- U napadnom dijelu operacije poginulo je 19 hrvatskih branitelja, a znatno veća stradanja hrvatske su snage imale u fazi obrane oslobođenih područja kad je do 31. ožujka 1993. sveukupno poginulo njih 127. Časno su služili postrojbama i ostaju ponos Hrvatske.

VRONASL PONOS I POVE

TEKST
Marinko Karačić

— 7 KLJUČNIH DOGAĐAJA VRO MASLENICA —

1.**Boj za zadarsko zaleđe**

NAJŽEŠĆE BORBE U OPERACIJI

Udarni probor na smjeru napada: Podgradina-Paljuv-Novigrad-Pridraga povjeren je 4. gardijskoj brigadi kao nositelju operacije Maslenica, a potporu su pružali 7. domobranska pukovnija kao i postrojbe koje su ih pratile na bokovima napada i poslije obrane. Najsnažnije uporište neprijateljskih agresorskih snaga bila je Gradina s koje su kontrolirali cijelo novigradsko područje, prava tvrđava u tvrđavi kako su je opisivali pripadnici 4. gbr. Oslobođen je bunker po bunker, a nakon uspješnog ovladavanja Gradinom hrvatske su snage napredovale prema Paljuvu za koji su vođene žestoke borbe jer je neprijatelj s Debelog brda kontrolirao ovo područje te doveo jake snage za protunapad. O žestini borbi svjedoči i podatak kako su vođene bliske pješačke borbe, a u naselju Buterini i izravne tenkovske borbe. Uz žrtve i junačka djela

ENICA ZNICA HRVATSKE!

29. OBLJETNICA

oslobodeni su Podgradina, Paljuv, Novigrad i dio Pridge. Nositelj napada na smjeru Zeleni hrast - Islam Latinski - Islam Grčki - Kašić bila je 4. br. Nakon uspješnog oslobađanja Zelenog hrasta, Islama Latinskog i Islama Grčkog, za Kašić su vođene žestoke borbe i to zaseok po zaseok, kuća po kuća, a tenkovska bitka odvijala se na udaljenosti od oko 50 metara. Branitelji su Kašić oslobođili, no mira na ovom bojištu neće još biti jer se neprijatelj nije mirio s porazom u Kašiću i Paljuvu.

Na smjeru Suhovare - Veljane nositelj napada bila je Borbena grupa 113. brigade HV-a (BG 113), a pridodani su joj i dijelovi bojni za specijalnu djelovanja Zrinski i Matija Vlačić, 7. dp te postrojbe Vojne policije. U sklopu BG 113 nalazili su se i ročni vojnici što je i posebnost Domovinskog rata u kojem i mladi vojnici sudjeluju u napadnoj operaciji dajući svoj doprinos oslobađanju Hrvatske. Oslobođene su Baštice te su snage napredovale do neprijateljskog uporišta Drače. Svoj doprinos na ovom smjeru napada dale su i snage 7. gbr Pume koje su u kratkom vremenu podnijele velik teret i žrtve na zadarskom bojištu.

Na pomoćnim smjerovima napada (Brišev - Murvica- Smoković; Stara karaula – Musapstan - Crno; Sv. Martin (brdo) - Babindub - Zrakoplovna baza Zemunik; Prkos - Škabrnja - Ražovljeva glava) važnu ulogu odigrale su postrojbe domobranskih postrojbi sa zadarskog područja potpomognute postrojbama za specijalne namjene Glavnog stožera Hrvatske vojske te drugim postrojbama HV-a među kojima su bili i pripadnici 93. zrakoplovne baze Zadar. Uz Crno, Donju i Gornju Murvicu, Smoković oslobođeni su i važni objekti, Zračna luka Zadar i Zrakoplovna baza u Zemuniku Donjem. Najžešće borbe vodile su se za novu dominantnu točku, Ražovljevu glavu iznad Škabrnje. Neprijateljske snage poduzele su i ovdje nove protunapade jer se s ove pozicije kontroliraju cijeli Ravn kotari te je neprijatelj ponovno ovladao dijelom oslobođenih područja Škabrnje.

2.

Boj za Velebit**PREMOĆ SPECIJALNIH POSTROJB MUP-a**

Specijalne postrojbe Ministarstva unutarnjih poslova već su 1992. u akciji Poskok 1 ovladale nekim dominantnim položajima na Velebitu što je otvorilo polazišta za nova napredovanja na smjeru: Libinje - Bukva - Tulove grede - Mala Bobija. Punu moć, izdržljivost i snagu specijalne postrojbe MUP-a pokazale su napredovanjem i držanjem nadzora nad prijevojem Mali Alan radi kontrole neprijatelja na komunikaciji Gračac - Obrovac, te oslobađanjem Male i Velike Bobije (nadzor nad Glinicom i Obrovcem). Oslobođen je i Podprag te važne pozicije i točke za prostor od Tulovih greda prema Malom Alanu. Posebno je vrijedna zasjedna akcija koju su na području Svetog Roka 22. siječnja 1993. izveli pripadnici Specijalne postrojbe MUP-a kad su neprijatelju naneseni veliki gubici. Smatra se kako je ovo najuspješnije zasjedno djelovanje hrvatskih snaga u Domovinskom ratu. Nakon završetka napadnih djelovanja položaje na crti Seline – Jasenice - Želenikovac – Skradilovac - Velika Bobija - Mala Bobija preuzima TG 112 koja je predvođena 1. bojnom 112. br HV-a iz Zadra uspješno odbijala protunapade na Velikoj i Maloj Bobiji. Za obranu položaja branitelji posebno ističu važnost probijanja puta prema istureni hrvatskim položajima za što zasluge imaju Inženjerijska postrojba 112. br te se od tada moglo vozilima kretati od Želenikovca do Podpraga. U cilju jačanja obrane Velebita uz snage TG 112. ustrojava se i Kombinirana bojna koju čine snage 1. i 6. gbr, te pričuvne snage 133. br HV-a kao i pripadnici velebitske satnije 7. dp. Važnu ulogu potpore pješačkim snagama odigralo je i topništvo te su zajedničkim djelovanjem svih uključenih postrojbi hrvatske snage uspješno stabilizirale i učvrstile obranu Velebita. Ključni položaj za obranu Velebita bile su Tulove grede te je neprijatelj činio sve kako bi ih kontrolirao, no hrvatske su snage unatoč surovim zimskim uvjetima poduzimale akcije oslobađanja. Konačno, 22. ožujka 1993. oslobođene su Tulove grede i cijeli lanac do Kraljičinih vrata čime je i doprema treglenica za pontonski most bila sigurnija.

3.

Podvelebitski boj

PONOVNO POVEZIVANJE SJEVERA I JUGA HRVATSKE

Na smjeru napada Rovanska – Jasenice – Obrovac, najvažnije je bilo poraziti neprijatelja na najdominantnijoj i najutvrđenijoj točki Dračevac u čemu su hrvatske snage i uspjele te su Rovanska, Jasenice i Maslenica oslobođeni, a neprijatelj odbačen prema Obrovcu. Ovim važnim pobjedama u podvelebitskom području stvoreni su i uvjeti za postavljanje pontonskog mosta i povezivanja sjevera i juga Hrvatske, a taj su događaj na simboličan način hrvatski branitelji označili podizanjem hrvatske zastave iznad porušenog Masleničkog mosta. Puni doprinos pobjedama hrvatskih snaga na ovom smjeru dali su pripadnici TG 112 s pridodanim postrojbama. U oslobođenje su pristigle i snage ojačane satnije 6. gbr (poslije 9. gbr) te oklopne snage iz iste brigade s dva tenka što je dodatno osnažilo moć i nastavak napredovanja hrvatskih snaga prema Obrovcu.

4.

Boj za Novigrad i Kašić

SNAGE SLAVONSKIH BRIGADA PRESUDNE U OBRANI KAŠIĆA

Dan D za obranu Kašića bio je 1. veljače 1993. kad su položaje preuzeли gardisti Kuna dok je potpora uključujući tenkove i topništvo i dalje ostala iz 4. gbr kako bi pomogli u lakšem preuzimanju bojišnice. U kritičnim trenucima zasigurno najveće pješačke, tenkovske i topničke borbe u Domovinskom ratu na relativno malom prostoru vođene su upravo u Kašiću. Tad se i dogodila tragična pogibija pripadnika 3. bojne Kobre iz Slavonskog Broda iz sastava 3. gbr koji su se prevozili u kamionima. Vozeci se s položaja naišli su na neprijateljsku grupu vojnika te su odmah bili izloženi vatri i tako onemogućeni u pružanju otpora, a u prvom trenutku nisu niti znali na koga nailaze što jasno svjedoči o stanju na bojišnici i bliskim okršajima hrvatskih i neprijateljskih snaga.

U pojedinim trenucima Kašić se nije ni vidio od dima ratnih djelovanja, no obranjen je, a za još jednu pobjedu hrvatskih snaga nad neprijateljem najveći teret iznijeli su upravo hrabri i odvažni pripadnici Kuna zajedno s drugim postrojbama koje su pružale pomoć. Uloga topništva 4. gbr bila je neprocjenjiva. Još je jedna slavonska postrojba ostavila trag u obrani zadarskog zaleđa, a riječ je o pripadnicima TG 5. gbr iz Vinkovaca koji su kao i Kune helikopterima Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane (HRZ i

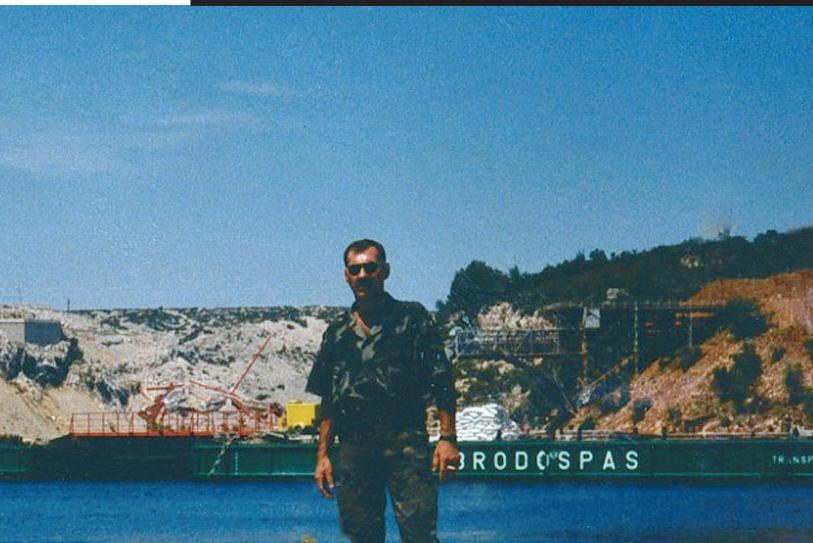
PZO) prebačeni na zadarsko bojište. I za njih kao i za Kune ovo je bio prvi susret s dalmatinskim podnebljem. Preuzeли su crtu obrane u Islamu Grčkom i Kašiću dok je neprijatelj bio na području Smilčića i Biljana Donjih. Uspješno su učvrstili crtu obrane i odbijali neprijateljske napade te u potpunosti stabilizirali ovaj dio bojišnice.

NOVIGRAD - KLJUČNA TOČKA OBRANE U MASLENICI

Nakon poraza kod Kašića neprijateljske osnažene snage poduzimaju žestoke napade na Novigrad i njegovo zaleđe. Topnički i pješačko-tenkovski napadi počeli su 7. veljače 1993. U obrani šireg područja Novigrada sudjeluje Mješoviti odred mornaričkog pješaštva (MOMP) Ugljan - Dugi otok, dijelovi 4. i 3. gbr, 7. dp te borbene grupe specijalnih postrojbi GS-a HV. Neprijateljski prodor hrabro je zaustavila Bojna Zrinski kod novigradskog groblja gdje su vođene žestoke borbe. Pridodaju im se i izvidnici 4. gbr, a za obranu šireg područja Novigrada svoj značajan doprinos dala je i 2. bojna 112. br koja sudjeluje u borbama do dolaska snaga 2. gbr. U pomoć su pristigli i pripadnici Vanga iz Pule koji hrabro sudjeluju u obrani Novigrada. Slično kao u Kašiću i ovdje se odvijaju vrlo bliske borbe, a nakon tri dana izravnih borbi hrvatske snage ojačava dolazak snaga 2. gbr, najprije ojačana 1. bojna Crne mambe kojima se poslije priključuju i dodatne snage. Njihov doprinos obrani novigradskih bojišnica od iznimnog je značaja te su bili ključna prevaga u jačanju obrane na tom prostoru i zaustavljanju neprijateljskog protunapada.

29. OBLJETNICA

5.

Prometno povezivanje Hrvatske

Maslenica je omogućila povezivanje prekinute cestovne komunikacije između Dalmacije i sjevera Hrvatske, a jedinstvena veza bio je pontonski most koji se sastojao od pet teglenica mauna s šest prijelaznih mostića. Bio je dug 279 metara i širok 18 metara. Na svečanosti završetka izgradnje mosta 18. srpnja 1993. bio je i predsjednik RH dr. Franjo Tuđman koji je prije tog otvorio i Zračnu luku Zadar u Zemuniku što je značilo i zračno povezivanje sjevera i juga Hrvatske.

6.

Najžešća bitka Domovinskog rata

Neprijatelj je u snažnom protunapadu angažirao brojne snage u ljudstvu i tehnici, koje su višestruko narasle, no hrvatske su snage uspjеле obraniti oslobođena područja. Bila je to iznimno zahtjevna zadaća jer je napadni dio trajao nepunih tjedan dana dok se intenzivna aktivna obrana odvijala nešto više od dva mjeseca, a poginulo je više hrvatskih branitelja u snažnim borbama s neprijateljskim snagama nego u prvim danima bojnih djelovanja. Najkritičniji trenutak za hrvatske snage zapravo je i bio obraniti oslobođena područja, jer je nositelja operacije, 4. gbr, bilo potrebno zamijeniti svježim snagama. U obranu su tako uvedene taktičke grupe drugih gardijskih brigada radi veće pokretljivosti i operativnosti. Prema svjedočenju hrvatskih branitelja i ratnih zapovjednika u obrani su vođene toliko žestoke borbe koje nisu doživjeli za vrijeme cijelog Domovinskog rata, a najveći boj vodio se u području Kašića i Novigrada.

7.

Zadar i Maslenica

Zadar i Zadarska županija slave Maslenicu ponosno, dostojanstveno i s puno emocija jer je ova operacija donijela sigurniji život i omogućila povratak dijela progonika u oslobođena mjesta. Iznad svega, ojačana je vjera u nove pobjedonosne akcije hrvatskih snaga. Stoga se obljetnice ove operacije u Zadru obilježavaju u rangu najvećih blagdana. Zadar je živnuo, nije više bio odsječen od Zagreba i sjevera Hrvatske. Žitelji Zadra posebno se sjećaju oglašavanja uzbune 22. siječnja 1993., no prvi put u dotadašnjem dijelu Domovinskog rata granate nisu padale na Zadar i okružje nego su se detonacije čule u dubini gdje su bile neprijateljske snage. Slavilo se svako oslobođanje pojedinog mjesta, ali i strepilo za živote hrvatskih branitelja. Grad i cijela županija disali su kao jedno veliko srce, srce Maslenice. Posebna se zahvalnost iskazuje glavnim zapovjednicima ove operacije, načelniku GS-a HV-a generalu Janku Bobetku i tad brigadiru Anti Gotovini, zapovjedniku 6. operativne zone Split (od ožujka 1993. Zborno područje Split) koji je u Zadru uspostavio Izdvojeno zapovjedno mjesto. Ovo je ujedno bila i prva operacija kojom je zapovijedao Gotovina.

KAKO SE ODVIJAJO BOJ ZA VODOSPREMU U OPERACIJI MASLENICA

Udarna skupina hrvatskih branitelja najveći je dio puta od dva kilometra puzala do neprijateljske utvrde vodospreme u podnožju Velebita. Utvrda je ovladana ubacivanjem bombi u neprijateljsko uporište čime je slomljen njihov otpor. Zarobljeno je 11 neprijateljskih vojnika što je i ujedno najbrojnije zarobljavanje u operaciji.

Zlatko Turković,
zapovjednik
1. motorizirane satnije
u sklopu TG 112

Na smjeru napada hrvatskih snaga Rovanjska – Jasenice - Obrovac odvijao se važan boj za ovladavanje vodospreme koja je uz kotu Dračevac bila dominantna točka cijelog područja Maslenice. Na potезu od vodospreme prema nekadašnjem rudniku boksite neprijatelj je izgradio sustav brojnih utvrda i bunkera iz kojih je kao na dlanu nadzirao cijelo područje od Novigrada do Starigrada i dalje u dubinu. Ovo je priča o jedinstvenom potuhvatu hrvatskih branitelja, pripadnika 1. motorizirane satnije koje je predvodio zapovjednik Zlatko Turković, a koji su s drugim postrojbama HV-a slomili otpor neprijatelja i otvorili vrata nastavku operacije na ovom dijelu bojišnice. Satnija je djelovala u sklopu TG 112 kojom je zapovijedao Ante Žoni Maksan.

"Sve je počelo dovođenjem naših snaga u područje operacije gdje smo odredili smjerove napada i prilaženja neprijateljskim položajima. Dva su voda upućena podnožjem Velebita, prema Stražbenici i Jadršinovici dok je treći vod s izviđačima 112. br i pripadnicima 72. bojne Vojne policije usmjeren prema utvrđenoj neprija-

teljskoj točki vodospremi. I danas me trnci prolaze kad se prisjetim tih trenutaka gdje je svaki naš korak praćen snažnom neprijateljskom vatrom. No, mi smo uspjeli jer ovaj boj nismo mogli dobiti čućeći negdje u zaklonu nego u boju i napadu," prisjeća se Turković koji emotivno i na životisan način opisuje svaki detalj boja kao da se odvija ovog trenutka.

Posebno naglašava kako svjedoči samo o djelovanju postrojbe kojom je zapovijedao te je ovo samo isječak iz sveukupnog djelovanja hrvatskih snaga na ovom smjeru napada gdje je svatko na svoj način davao svoj doprinos, od pripadnika 72. bojne VP-a, izvidnika 112. br i dp Obrovac. Pri tome je uloga Topničko-raketnog divizijuna 112. br bila iznimna, a na ovom smjeru napada bile su još angažirane i 1. bojna 112. br, borbena skupina specijalnih postrojbi GS-a HV-a Matija Vlačić, a dodatno su kao pojačanje bile angažirane i snage 6. gbr. Tako je drugog dana operacije započeo boj u kojem je hrvatska satnija udarila na neprijateljsku satniju koja bila u nadmoćnoj poziciji i mogla je pratiti svaki pokret hrvatskih snaga. Jedini zaklon hrvatskim braniteljima bile su šmrike, stijene i suhozidine, dok je neprijatelj izradio sustav utvrda i bunkera kao čvrstu branu koja ne puca lako. "Cijelo mi je vrijeme jedno oko bilo na našim kolegama i prijateljima iz dva voda koji su djelovali prema Stražbenici i Jadršinovici jer su trpjeli strahovitu vatru. Pomislim kako je njima sad teško i onda umjesto jednog koraka naprijed napravimo pet. Približavali smo se vodospremi na putu dugom oko dva kilometra, a to je bilo: klekni, zalegni, puzi, osluškuj... Prašilo se na sve strane oko nas, pravo baketanje. Naši su nas minobacači pratili kao nikad. Prava ekipa. Pogadali su ispred nas i utirali nam put dalje. Uspjeli smo doći do jedne suhozidine kao zadnje prepreke do vodospreme. Čujemo glasove neprijatelja, a naš vodič Dragan Šarlija, koji je poznavao sve staze Velebita, pokazuje mi prstom kako je njihov stražar ušao u vodospremu. Tad je uslijedio onaj trenutak kad osjetite svoju priliku, u zanosu smo krenuli prema utvrdi. Približili smo se praktički do zidova i najčudnije od svega bilo je to što smo tad bili najbliže neprijatelju, a nikad sigurniji jer smo ih stjerali u rupu iz koje im nije bilo izlaza. Pozvali smo ih na predaju i onda muk. Nitko se ne javlja, uh...to je bila vječnost. Ne znamo što se događa unutra i onda počinje naša bombaška akcija. Šarlija mi dodaje bombu za bombom i pitam što će više s njima, a on mi odgovara: Pitaj ih hoće li još? Boj za vodospremu završen je pobjedički za hrvatske branitelje. Bio je to boj koji je omogućio napredovanje hrvatskih snaga na ovom smjeru napada, a u žestokom okršaju zarobljeno je 11 neprijateljskih vojnika što je prema dostupnim podacima bilo i najmasovnije zarobljavanje agresorskih snaga u cijeloj operaciji. Neprijatelj je poražen na svojem dobro utvrđenom i jakom uporištu na ovom dijelu bojišnice," kaže Turković koji kaže kako ga je ova borba ne samo iskalila nego i očvrstila za nove borbe i oslobođanje Hrvatske. Nakon ovladavanja vodospreme, neprijatelj je znatno uzdrman i zasigurno je nakon informacije o zarobljavanju i pogibiji pripadnika cijelog voda dodatno demoraliziran te je u nastavku napredovanja hrvatskih snaga ostvaren novi uspjeh oslobođanjem ključne kote Dračevac. U Turkovićevoj ratnoj bilježnici najdebljim brojevima upisano je 14:15, 23. siječnja 1993. kad je hrvatska garda dobila boj za vodospremu. Bio je to prijeloman trenutak kad je s relativno malim snagama neprijatelj poražen i protjeran dalje u dubinu prema Obrovcu. "Ušli smo u srce njihove obrane, zadaču smo časno obavili i ponosan sam na svakog pripadnika postrojbe u ovom boju. Zahvaljujući njima, lakše je biti i hrabar i zapovijediti, jer svu su oni za mene istinski junaci koji zaslужuju poštovanje i zahvalu," poručuje Turković te navodi kako su vodovima zapovjedali vrsni zapovjednici i istinski domoljubi Marijan Mađerić, Stanko Buljat, Nenad Krpina i Radomir Kadija.

Izvori za fotografije:

Privatna arhiva Zlatko Turković; Bobetko Janko, *Sve moje bitke*, Vlastita naklada, Zagreb, 1996.; 1. gardijska brigada Hrvatske vojske Tigrovi, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991-1996., MORH, GS OS RH, Zagreb, 2012.; 4. gardijska brigada Hrvatske vojske Pauci, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991-1996., MORH, GS OS RH, Zagreb, 2011.; 9. gardijska brigada Hrvatske vojske Vukovi, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz 1991-1996., MORH, GS OS RH, Zagreb, 2011.; 3. gardijska brigada Hrvatske vojske Kune, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991-1996., MORH, GS OS RH, Zagreb, 2012.; Hrvatska policija u Domovinskom ratu, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Zagreb, 2011.

KREILA ARGE

Kako je riječ o površinom osmoj zemlji svijeta, daljnji smjer razvoja Argentinskih zračnih snaga vrlo je zanimljivo pitanje za stručnjake, ali i laike. To se prije svega odnosi na izbor novog višenamjenskog borbenog aviona

TEKST Marin Marušić

Jedan od zanimljivijih primjera s kojim se neke zemlje susreću pri izazovima funkcioniranja i modernizacije oružanih, a posebno zrakoplovnih snaga, jest onaj Argentine. Službena misija Argentinskih zračnih snaga (Fuerza Aérea Argentina – FAA) trajna je provedba integralne zračno-sve-mirske obrane u zračnom prostoru nacionalne jurisdikcije te očuvanje suvereniteta, neovisnosti, sposobnosti samoopredjeljenja, teritorijalnog integriteta, života i slobode stanovnika. Radi se o zemlji od 45 milijuna stanovnika, izrazito neravnomjerno raspoređenih kad se gledaju sjever i jug zemlje. Usto, radi se o velikoj zemlji, površinom osmoj u svijetu, koja polaze prava i na otočja u svojoj blizini,

kao i na dio Antarktike. Na mogućnost i izbor nabave zrakoplovne tehnike uvelike utječu neriješeni teritorijalni sukobi i posljedice Falklandskog rata s Ujedinjenim Kraljevstvom iz 1982. godine. Iako je Argentina povjesno snažno i gotovo isključivo orijentirana na nabavu vojnih zrakoplova zapadnog podrijetla (SAD, Francuska, UK, Izrael), takva je opcija danas ograničena zbog protivljenja britanske vlade. Mnogi suvremeni borbeni zrakoplovi ovise o komponentama koje su na neki način povezane s industrijom koja se nalazi u Velikoj Britaniji pa su "zapadne" nabave gotovo nemoguće ili neodržive. Nabavi ne pomaže ni domaća ni globalna gospodarska situacija. Većinu današnjih zrakoplov-

Foto: Fuerza Aérea Argentina

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

*ARGENTINSKI VOJNI ZRAKOPLOVI - BROJNO STANJE

Ratno zrakoplovstvo		Mornaričko zrakoplovstvo	
Borbeni avioni		Borbeni zrakoplovi	
A-4AR Fightinghawk	23*	Étandard SEM	5
Transportni avioni		Patrolni i transportni avioni	
C-130H Hercules	3	P-3B Orion	1*
KC-130H Hercules	2	S-2T Turbo Tracker	2
L-100-30 Hercules	1	King Air 200 F/M	5
Boeing 737-700 NG	1	PL-6 Turboporter	1
Fokker F28	1	Helikopteri	
Helikopteri		ASH/UH-3 Sea King	4
Bell 212	7	AS 555	1
Bell 412	6	Trenažni avioni	
Mil Mi-171E	2	T-34C Turbo Mentor	10
MD 500D	9		
SA315B Lama	3		
Trenažni avioni			
OA-4AR Fightinghawk	3		
IA(AT)-63 Pampa II/III	18		
T-6C+ Texan II	12		
EMB-312 Tucano	14		
Ostali zrakoplovi			
DHC-6 Twin Otter	5		
Saab 340	4		
Learjet 35	1		
IA-58 Pucará Fénix	4*		

* objašnjeno u tekstu;
broj operativnih letjelica nije fiksan

nih sredstava argentinskih oružanih snaga i dalje čine avioni i helikopteri zapadnog podrijetla, koji se nastoje održati u uporabi bez obzira na "pođmaklu dob".

SPOSOBNI I RANJIVI

Kao i drugdje u svijetu, najveću pažnju privlače nadzvučni borbeni avioni. Glavnu udarnu snagu FAA-e više od pola stoljeća čine jurišni avioni američkog podrijetla A-4 Skyhawk. Počevši od sredine 1960-ih pa sve do 1975., u operativnu ih je uporabu ušlo više od 70 i to u tri veće isporuke. Većinom se radilo o avionima tipa A-4B koji su uz neke preinake od proizvođača dobili označku A-4P, dok se zadnja isporuka sastojala od 25 primjeraka

A-4AR Fightinghawk i dalje je osnovni borbeni avion argentinskog zrakoplovstva. Uz brazilske i singapske modernizirane inačice najnapredniji je predstavnik Skyhawk, razvijenog još 1950-ih

serije A-4C koji su stigli 1975. godine. Osim aviona u letnom stanju, tijekom godina Argentini je isporučeno i dvadesetak primjeraka Skyhawka koji nisu bili operativni, nego su iskorišteni za pričuvne dijelove. Inače, radilo se o prvim avionima sposobnim za dopunu goriva u zraku. No, za takve se misije FAA mogla uvježavati tek od 1978. i dolaska letećih tanke-ra Hercules. U Falklandskom ratu avioni Skyhawk i njihovi piloti imali su važnu ulogu u borbama protiv flote britanske mornarice. Tijekom rata potopili su razarač HMS Coventry klase Type 42, dok je "sestrinski" razarač HMS Glasgow nakon pogotka morao biti povučen s prve crte. Također su sudjelovali u potapanju fregata HMS Antelope i HMS Ardent klase Type 21. Uspjeli su potopiti i desantni brod za logističku potporu RFA Sir Galahad te pogoditi plovila te klase RFA Sir Lancelot, RFA Belvedere i RFA Sir Tristram. Međutim, taj učinak postignut je uz znatne gubitke. FAA je izgubila gotovo pola ili 19 Skyhawk-a zajedno sa 17 pilota. Za razliku od argentinskih Miragea, A-4 obarani su većinom protuzračnim sustavima s britanskih brodova. Argentina je

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Foto: Fuerza Aérea Argentina

nakon rata poduzela korake kako bi se nadoknadili gubici, a dodatni avioni Skyhawk trebali su biti nabavljeni iz Izraela.

ZNATNO NAPREDNIJI OD PRETHODNIKA

Prilika za obnovu flote borbenih aviona otvorila se s prijedlogom nabave pedesetak konzerviranih aviona A-4M koji su bili u vlasništvu američke mornarice. Kako avioni u prvočinu stanju ne bi zadovoljavali argentinske potrebe, odlučeno je da se na njima provede temeljita modernizacija. Nakon pregovora s SAD-om dogovorena je nabava 36 aviona Skyhawk u inačici A-4M i četiri dvosjedna OA-4M. Usporedno je potpisana i ugovor s tvrtkom Lockheed koja je trebala obaviti modernizaciju tih zrakoplova, dijelom i u Argentini. Posao je tako podijeljen između tvornice FMA (Fábrica Militar de Aviones) i Lockheedove tvornice u Kaliforniji. Uz oznaku A-4AR, novi Skyhawk dobio je novo ime Fightinghawk. Pogonska skupina nije zamijenjena, ali došlo je do golemlih promjena na avionici i elektroničkim sustavima. Fightinghawk je bio znatno napredniji od svih prethodnika i to najviše zbog ugradnje radara APG-66 koji je bio dio sustava ranijih inačica aviona F-16. Time su znatno povećane mogućnosti aviona i protiv ciljeva na kopnu i u zraku. Kabina je temeljito promijenjena dodavanjem dvaju novih višenamjenskih LCD prikaznika, nove prednje upravljačke ploče te novog vjetrobranskog prikaznika. Sposobnosti preživljavanja povećane su ugradnjom integriranog sustava elektroničkih protumjera koji je

Argentina je desetjecom bila korisnik lovačkih aviona Mirage III/V nabavljenih iz Francuske, Izraela i Perua. Umirovljeni su 2015., a njihova je zamjena najveći izazov za današnje ratno zrakoplovstvo

uključivao sustav za ometanje radara, indikator radarskog zračenja AN/ARL-93 te izbacivače radarskih i infracrvenih mamaca. Novost je bilo i novo digitalno misijsko računalo koje je zahvaljujući novim i preciznijim navigacijskim sustavima moglo kvalitetnije prikazati situaciju s pomoću također novog sustava mapiranja terena. Osim više tipova nevodenih bombi, za napade na zemaljske ciljeve mogu koristiti i domaće klizne GPS vođene bombe Dardo II. Za djelovanje zrak-zrak avioni su osposobljeni za nošenje infracrvenih vođenih projektila Sidewinder treće generacije AIM-9L/M (Lima i Mike). Prva četiri Fightinghawk predana su FAA-u u prosincu 1997., a javno su predstavljeni sljedeće godine. U zadnja dva desetljeća sudjelovali su na više vojnih vježbi iz južnoameričkog susjedstva i iz SAD-a. Danas su avioni A-4AR dio V. zrakoplovne brigade smještene u zrakoplovnoj bazi Villa Reynolds u samom središtu Argentine. S vremenom, zbog teškoća u održavanju i nesreća, njihov je broj smanjen na 26.

SMANJENA BORBENA FLOTA

Uz Skyhawk, ključni su dio argentinske ratne zračne flote 1982. činili deseci aviona Mirage III i Dagger nabavljenih iz Francuske i Izraela. Iako nisu izravno sudjelovali u potapanju brodova, pogodili su tri britanske fregate i jedan amfibijski brod, ali izgubljena su dva Miragea i jedanaest Dagger, zajedno sa šest pilota. Većina, njih deset, postali su plijen ubojite kombinacije britanskih aviona Sea Harrier i tada najsvremenije inačice infracrvenih vođenih projektila Sidewinder. Zbog udaljenosti baza od područja sukoba, Miragei su bili ograničeni nemogućnošću duljeg zadržavanja u zraku, a samim tim i u zračnoj borbi sa Sea Harrierima. Za razliku od Skyhawk-a, nisu raspolagali priključkom za dopunu goriva u zraku pa su ovisili samo o gorivu nošenom u dopunskim spremnicima. Gubici iz rata dijelom su nadoknađeni kupnjom deset aviona Mirage 5P od Perua i kasnijom nabavom dvadesetak aviona Mirage CJ pristiglih iz Izraela. Avioni Dagger su uz pomoć izraelskih tvrtki prošli krajem 1980-ih modernizaciju označe Finger, čime su po opremljenosti došli u rang aviona Kfir. Kasnije nije bilo većih modifikacija tih aviona, a zadnja je modernizacija obavljena nakon 2000., kad su dobili GPS navigacijski sustav. Argentinska flota aviona Mirage službeno je umirovljena 30. studenog 2015. tijekom velikog aeromitnga. Zadnji prelet izvršilo je pet

Screenshot: Fuerza Aérea Argentina / YouTube

različitih tipova koji su bili u uporabi FAA-e: Mirage IIIEA, Mirage IIIDA, IAI Dagger, IAI Finger i Mirage 5P. Nakon toga moglo se čuti da se zamjena navodno traži u nabavi rabljenih aviona Mirage 2000 francuskog zrakoplovstva, Mirage F-1 španjolskog zrakoplovstva ili moderniziranih izraelskih lovaca Kfir Block 60. Ipak, od toga nije bilo ništa, a potreba za novim sredstvima samo se povećala početkom 2016., kad je bila prizemljena i cijela flota aviona A-4AR Fightinghawk. Danas ih je operativno tek desetak. Te su godine počeli i pregovori o eventualnoj nabavi deset lakih borbenih aviona južnokorejske proizvodnje TA-50 Golden Eagle, no 2019. su prekinuti. Nedavno je u nacrtu argentinskog proračuna za 2022. godinu uz cijenu od 664 milijuna dolara naveden pakistansko-kineski višenamjenski borbeni JF-17 Thunder, ali nedugo nakon toga u priopćenju Ministarstva obrane navedeno je da odluka između pet mogućih kandidata još nije donesena.

HERAKLO I "NIZOZEMCI"

Glavna su snaga transportne flote Argentinskih zračnih snaga avioni Hercules u sastavu 1. transportne eskadre, ustrojstvene cjeline I. zrakoplovne brigade smještene u zrakoplovnoj bazi El Palomar kod Buenos Airesa. Ukupan broj od šesnaest primjeraka nabavljenih većinom krajem 1960-ih i početkom 1970-ih čini čak pet inačica: standardne transportne C-130B/E/H, KC-130H za dopunu goriva u zraku te jedan L-100-30 s produljenim trupom nabavljen 1981. godine. Ti su avioni 1982. imali važnu ulogu: leteće cisterne pružale su potporu i povećavale borbeni polumjer avionima A-4 Skyhawk i Super-Étandard, dok su klasične inačice

Testiranje na koronavirus vojnika koji izlaze iz aviona Hercules KC-130H tijekom vježbe Furia u svibnju 2021. godine. Nakon više od 40 godina uporabe nedavno je prošao remont i modernizaciju pri čemu je dobio i FLIR sustav

Jedan od zadnjih aktivnih aviona Fokker F28 koji i dalje ima važnu ulogu u prijevozu putnika i tereta

Foto: Fuerza Aérea Argentina

služile za prijevoz tereta i izviđanje. Neki su primjerici imali i mogućnost nošenja nevodenih bombi na potkrilnim nosačima. Tijekom rata održavali su zračni most s otocima: 27 letova, na kojima je preneseno više od 265 tona opreme i izvučeno 208 ranjenika. Unatoč starosti od više desetljeća, još su daleko od umirovljenja, kao i u mnogim drugim zrakoplovstvima. Nedavno je domaća tvrtka FAdeA (Fábrica Argentina de Aviones; bivša FMA) pokrenula program remonta, modernizacije te standardizacije sustava i opreme Herculesa. Cilj je da svi avioni u floti budu na jednakom standardu, što će olakšati održavanje, uvježbavanje novih posada, kao i prelazak između pojedinačnih inačica. Jedna je od najvažnijih promjena novi, napredniji radarski sustav s manjom antenom AN/APN-241 američke tvrtke Northrop Grumman. Inače je dio standardne opreme najnovijih Herculesa C-130J, a rabi se i kod aviona C-27J Spartan. Njim su znatno povećane mogućnosti slijetanja na nepripremljene uzletno-sletne staze i to bez pomoći zemaljskih sustava. Avioni modernizacijom dobivaju potpuno novi komunikacijski sustav, koji omogućuje konstrukcija s pomoću sustava optičkih vlakana. Tako je moguće da se iz teretnog prostora ostvari komunikacija preko HF, VHF i UHF radiosustava. Svi će avioni biti opremljeni novim pomoćnim agregatom (APU sustav), koji je dosad viđen samo kod najnovijeg aviona L-100-30. Tako moderniziranih šest Herculesa, tj. dva KC-130H, tri C-130H i jedan L-100-30, trebalo bi ostati u uporabi barem do 2035. godine. Veliku su ulogu u zračnom transportu FAA-e u prošlosti imali "nizozemci", tj. avioni Fokker F27 i Fokker F28. Desetak turboelisnih F27 već je umirovljeno, no mlađi F-28 zadržan je do danas. Prvotno ih je isporučeno pet i to tijekom 1975., a zadnji je trebao biti umirovljen krajem 2019. godine. Međutim, u manje od godine obnovljen je jedan koji je bio konzerviran i ušao je 2020. u operativnu uporabu. F-28 bili su među najaktivnijim letjelicama argentinskog zrakoplovstva, bazirani zajedno s Herculesima u bazi El Palomar. I oni su "veterani"

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

BESPOSADNE LETJELICE

Dok s inozemnom nabavom novih zrakoplova s posadom postoje veliki problemi, kod besposadnih letjelica oni se žele izbjegići samodostatnošću, tj. osloncem na vlastitu proizvodnju. Za te aktivnosti unutar FAA-e, kao dio Uprave za istraživanje i razvoj (Dirección General de Investigación y Desarrollo), zaduženo je Središte za primijenjena istraživanja (Centro de Investigaciones Aplicadas – CIA). Njegova je glavna uloga razvoj besposadnih letjelica, razvoj sustava veze za prijenos informacija, prilagodba sustava za rad i osmišljavanje doktrine njihove uporabe, kao i obuka posada koje će raditi s takvima sustavima. Krajem 2020. standardizirane su nove oznake letjelica prema značajkama i namjeni. Dobile su u oznaci pokratu AR (Aeronave Remota), tj. letjelica na daljinsko upravljanje. Prva je i najlakša letjelica, mase manje od 25 kilograma i s električnim pogonom, AR-1F (Búho). Njom se može upravljati vizualno ili "u prvom licu" s pomoću videa preko prikaznika u realnom vremenu. Letjelica AR-1A Aukan nešto je veća, najveće mase 100 kilograma i najvećeg dometa 150 kilometara. Operativni vrhunac leta iznosi oko 1500 metara, a letna izdržljivost pet sati. Posjeduje autopilot za potrebe polijetanja, penjanja, prilaska i slijetanja. Treća letjelica, AR-2T Vigia, taktičke je namjene za više vrsta misija civilnog i vojnog karaktera. Raspon krila iznosi 6, duljina 4,1 m, najveća poletna masa 300 kg uz 50 kg korisnog tereta. Letjelicu pokreće dvocilindrični motor japanske proizvodnje najveće snage 60 KS s pomoću kojeg može razviti najveću brzinu od 210 km/h. Autonomija leta iznosi jedanaest sati, a za navigaciju opremljena je GPS/INS sustavima i automatskim pilotom prilikom polijetanja i slijetanja. Najveća je i najspasobnija letjelica AR-2E Kuntur, čiji je prototip u fazi razvoja, a po značajkama podsjeća na prve inačice američkog Predatora. Letjelica ima najveću poletnu masu od 1000 kg, raspon krila 14 m i sposobnost nošenja 150 kg korisnog tereta, koji mogu činiti različiti senzori ili oružja. Letna izdržljivost iznosi 17 sati, a operativni vrhunac leta oko 4500 metara. Planirano je da bude opremljena satelitskom vezom i višepojasnim EO/IC senzorom FV300 domaće tvrtke FixView. Slični će senzori biti raspoređeni ili su već prisutni i na brojnim letećim platformama unutar zrakoplovstva, ali i drugih državnih institucija.

Foto: Fuerza Aérea Argentina

Besposadna letjelica argentinske proizvodnje AR-2T Vigia; u pozadini AR-2E Kuntur

Falklandskega rata. Imali su važnu ulogu: do 29. travnja 1982. obavili su 228 letova te prevezli 5570 vojnika i 816 tona različitog tereta, nakon čega su povučeni na misije na kontinent. Žadnji operativni F-28 (izvori govore o jednom ili dvama avionima) koriste se za prijevoz medicinskog materijala i argentinskih građana koji su od početka pandemije ostali blokirani u susjednim zemljama. Osim redovitih misija prijevoza vojnog osoblja širom zemlje, dio letova obavljaju za državnu zrakoplovnu putničku tvrtku LADE (Líneas Aéreas del Estado) koja pruža uslužu prometa između većih urbanih središta te udaljenih i slabo povezanih naselja na jugu zemlje.

POVRATAK ZANEMARENE SPOSOBNOSTI

Globalna kriza prouzročena pandemijom donijela je i veliku potrebu za sposobnostima koje su ranije bile zanemarene ili izgubljene. Naime, još 2006. umirovljen je zadnji primjerak aviona Boeing 707 koji je imao zadaču zračnog transporta velikog dometa. Na početku krize bila je potrebna upravo takva sposobnost: i za prijevoz argentinskih državljana širom svijeta, i za brzu dopremu medicinskih i zaštitnih potrepština iz Kine. Vlada se u toj situaciji oslonila isključivo na usluge nacionalnih komercijalnih zračnih prijevoznika. Nakon što su osigurana sredstva, u lipnju 2020. donesena je odluka o nabavi aviona Boeing 737-700 NG koji je ocijenjen kao najbolja platforma za navedene potrebe. Novi avion službeno je uveden u uporabu u travnju ove godine u bazi El Palomar. Osim misija povezanih s pandemijom, njegova uloga obuhvaćat će prijevoz vojnog osoblja širom zemlje, ali i međukontinentalni prijevoz pripadnika oružanih snaga za potrebe kontingenata koji sudjeluju u misijama Ujedinjenih naroda. Međutim, potreba za novim transportnim avionima i dalje je velika, a trebala je biti riješena nabavom šest novih aviona KC-390 brazilske proizvodnje. Suradnja dviju zemalja u vezi s tim počela je još 2011. potpisivanjem ugovora kojima se proizvođač Embraer obvezao uložiti u tvrtku FAdeA koja bi trebala sudjelovati u proizvodnji. Nakon osiguranja sredstava kojima su obnovljena postrojenja te nabavljeni novi strojevi i alati, proizvodnja je 2014. i počela, a Embraeru su isporučeni prvi dijelovi. FAdeA proizvodi šest važnih dijelova koji uključuju vrata prednjeg stajnog trapa, spoljne, teretne vrata i repni konus. Međutim, unatoč toj

Foto: Fuerza Aérea Argentina

suradnji, proces opremanja argentinskog zrakoplovstva avionima KC-390 nije ni pokrenut.

NA DALEKOM JUGU

Jedna je od zanimljivijih zadaća FAA-e potpora argentinskim znanstveno-istraživačkim projektima na Antarktici. Vrhunac tih aktivnosti odvija se ljeti, kad su vremenski uvjeti najpovoljniji, u tom slučaju od studenog do početka ožujka. Najveću ulogu tad imaju avioni Hercules koji vrše transport od zrakoplovne baze Rio Gallegos na samom jugu Argentine do baze Marambio na sjevernom antarktičkom otoku Seymour (Marambio) i obratno. Osim vojnog osoblja i znanstvenika, prevoze i opremu, gorivo te druge potrepštine. Baza Marambio privremenje je dom za pedesetak ljudi, no preko ljeta taj se broj zna i učetverostručiti. U bazi je hangar dovoljno velik za smještaj trajno baziranog lakog višenamjenskog aviona DHC-6 Twin Otter ili nekoliko višenamjenskih helikoptera Mil Mi-171E te Bell 412EP. Avioni Twin Otter idealni su za polarne zadaće zbog pouzdanosti i sposobnosti slijetanja na snježne i zaledene površine s pomoću skija na stajnom tragu. Prve od devet letjelica nabavljenе su još 1968., a nekoliko moderniziranih danas su dio IX. zrakoplovne brigade smještene u bazi Comodoro Rivadavia. Osim na Antarktici, Twin Otteri obavljaju važne zadaće na kontinentalnom dijelu zemlje, prevozeći osoblje i izvršavajući zadaće traganja i spašavanja te sanitetskog prijevoza uz korištenje brojnih neure-

Treći prototip aviona

IA-63 Pampa III na kojem je tvrtka FAdeA provedla modernizaciju. Usprkos malom broju proizvedenih letjelica, nastoje se primijeniti napredne tehnologije poput podatkovne veze i simuliranog radara

Svestrani de Havilland Canada DHC-6 Twin Otter argentinskog zrakoplovstva dobro je prilagođen operacijama u Patagoniji i na Antarktici

đenih uzletno-sletnih staza. Dio letova odvija se i za aviokompaniju LADE i to zajedno s četiri aviona Saab 340 iz 6. transportne eskadrile koji su dio iste zrakoplovne brigade. Za operacije na Antarktici nabavljena su 2011. godine i dva ruska helikoptera Mil Mi-171E. Radi se o specijalnoj inačici prilagođenoj operacijama u ekstremnim klimatskim uvjetima. Osim snažnijeg motora VK-2500-3, ugrađena su i dva dodatna vanjska spremnika goriva, čime su omogućeni samostalni letovi preko Drakeova prolaza, tj. između Južne Amerike i Antarktike. Svojom su zadaćom zamijenili starije tipove američkih helikoptera CH-47 Chinook.

LETEĆA TVRĐAVA

FAA ne odustaje od najpoznatijeg aviona argentinske proizvodnje. To je IA-58 Pucará (tvrdava), koji je razvila tvrtka FAdeA pod starim imenom FMA. Zamišljen je prije svega kao avion bliske potpore protiv pobunjeničkih skupina. Prvi je put poletio 1969., a 1975. ušao je u operativnu uporabu. Ubrzo je borbeno uporabljen protiv gerilskih skupina u provinciji Tucumán, a 1982. i u Falklandskom ratu. Ondje je ostvario i jedinu argentinsku zračnu "pobjedu", ali uz cijenu velikih vlastitih gubitaka. Dvanaest je aviona uništeno tijekom rata, a dalnjih jedanaest zaplijenjeno je na otočju, od kojih je šest odvezeno u Veliku Britaniju. S avionom Pucará postignut je i stanoviti izvozni uspjeh jer su isporučeni zrakoplovstvima Kolumbije, Urugvaja i Šri Lanke. Bilo je planirano više preinaka i modernizacija tog tipa aviona, a zadnja pripada projektu inačice "D". Trebalje donijeti brojne nove sustave avionike i komunikacijske opreme, ali nije provedena do kraja pa su mnogi primjerici dobili tek mali dio novih sustava. Paralelno se radilo i na inačici IA-58H Pucará 2, kod kojih su zamijenjeni sad već zastarjeli motori Astazou. Tvrta IAI (Israeli Aircraft Industries) u Izraelu je konstruirala gondole za ugradnju novih motora Pratt & Whitney PT6A-62, no cijeli projekt pokazao se iznimno skupim. Stoviše, kod novih motora bilo je i više nedostataka u odnosu na prijašnje pa je 2017. sve obustavljeno. Zadnji standardni primjerici aviona Pucará umirovljeni su

Foto: Fuerza Aérea Argentina

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

MORNARIČKA KRILA

Osim u ratnom zrakoplovstvu, znatan je dio zrakoplovnih sredstava u sastavu argentinskog mornaričkog zrakoplovstva (Comando de la Aviación Naval Argentina). Zbog utjecaja kroz povijest i današnje uloge u misiji obrane zemlje, svakako zaslužuju osvrт kad je riječ o ukupnim zrakoplovnim kapacitetima Argentinskih oružanih snaga. U ratu 1982. godine njegovi su malobrojni borbeni avioni uvelike utjecali na ratne operacije. U prvom se redu radilo o četirima avionima Super-Étandard, koji su u samo pet borbenih akcija ostvarili velike uspjehe. Tijekom tih misija, koje su izazvale svjetsku pozornost, lansirano je samo nekoliko tad dostupnih protubrodskih projektila Exocet kojima su potopljeni britanski razarač HMS Sheffield i teretni brod SS Atlantic Conveyor. Desetak Super-Étandarda zadržalo se u uporabi sve do 2011. u sastavu 2. lovačko-jurišne eskadre (Escuadrilla Aeronaval de Caza y Ataque), kad su prizemljeni zbog nemogućnosti daljnog održavanja. Tad se javila ideja o nabavi naprednijih Étandarda SEM (Super-Étandard Modernisé) iz Francuske, koja je postala moguća tek 2017., kad je taj tip umirovljen u francuskoj mornarici. Iako je prvotna namjera bila nabava desetak primjeraka, kupljeno je tek pet kojih su u svibnju 2019. stigli brodom u Argentinu. Planirano je bilo da budu spremni za letenje, ali ni tijekom 2021. nije došla potvrda da se to zaista i dogodilo. Dosad ograničeni trenražni proces obavlja se na simulatorima koji su nabavljeni zajedno sa zrakoplovima, dok se letni sati provode na avionima Pampa.

Desetjećima se važna zadaća mornaričkog izvidanja i pretrage obavlja avionima Grumman S-2 Tracker. Od ukupno 16 primjeraka nabavljenih od početka 1960-ih do sredine 1990-ih, zadržala su se samo dva. Radi se o dvojcu koji je dio od ukupno četiri "Turbo Trackera" koje su 1990-ih preradile i modernizirale tvrtke Marsh Aviation i IAI. Tad su uz ostalu opremu opremljeni novim turboelisnim motorima Garrett TPE331/15AW snage 1645 KS. Zanimljivost je argentinskih Trackera da su se njihove posade još donedavno obučavale za operacije na nosaču zrakoplova, iako Argentina još od kraja 1980-ih ne raspolaže takvim kapitalnim brodom. Zadnje operacije s palube nosača provedene su 2004.

krajem 2019., no u međuvremenu se javila ideja o oživljavanju argentinske "leteće tvrdave". To je projekt Pucará Fénix, čija je glavna ideja spajanje projekta IA-58H Pucará 2 sa senzorskim paketom koji je dio sustava novih argentinskih besposadnih letjelica. Novi avion više ne bi bio borbeni avion za blisku potporu, nego bi postao obavještajno-nadzorno-izvidnička platforma. Zbog mogućnosti korištenja brojnih neuređenih uzletno-sletnih staza i velike letne izdržljivosti, avion ima više prednosti. Nedostaci novih motora PT6A-62 kompenzirani su ugradnjom četverokrake elise promjenjivog koraka, tako da nude jednake performanse iako su nešto slabije snage. Novi senzori smješteni su u podvjesniku POA (Pod de Observación

Foto: Armada Argentina

Agusta Sikorsky ASH-3D, jedan od Sea Kingova koji su bili osposobljeni za lansiranje projektila AM-39 Exocet

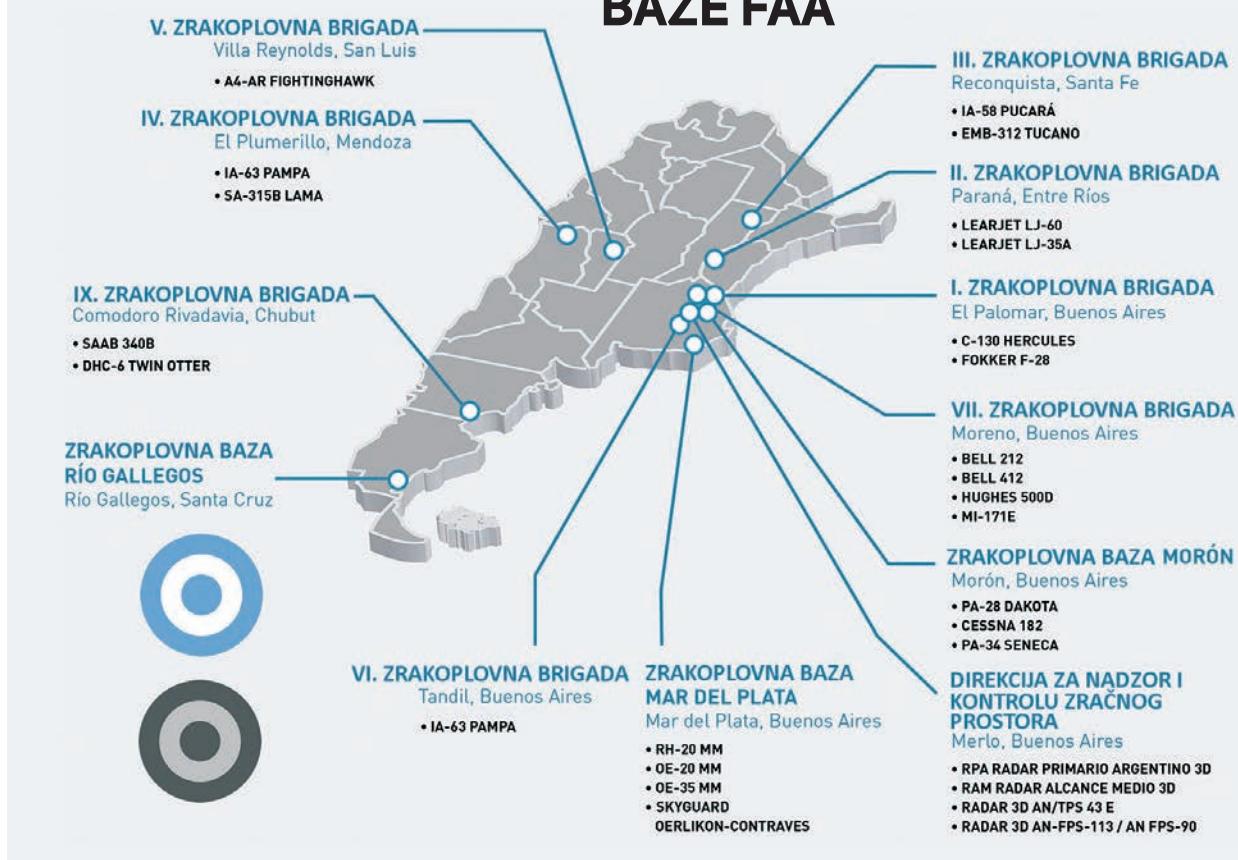
tijekom vježbi s brazilskom mornaricom na nosaču São Paulo. Zamjena za dva zadnja primjerka nije na vidiku, a može se očekivati da neće još dugo ostati u uporabi. Najznačajniji, ali trenutačno i neiskoristivi mornarički patrolni avioni, šest je Lockheed P-3B Oriona nabavljenih 1997. kao zamjena za avione L-188E Electra. Avioni su prošli tek manje modernizacije, a 2017. nakon što je otkrivena korozija na krilima prizemljena je cijela flota. Taj se nedostatak brzo osjetio, već krajem te godine prilikom nestanka podmornice ARA San Juan, kad su u potrazi mogli biti angažirani samo avioni Tracker ili King Air s bitno manjom letnom izdržljivošću. Glavnu ulogu tako su preuzeli moderni avioni partnerskih zemalja, poput Boeinga P-8 Poseidon mornarice SAD-a, kao i Airbus Persuaderi brazilskog zrakoplovstva. Kao mogućnost, razmatrana je 2018. nabava četiri tek umirovljenih aviona američke mornarice P-3C Orion. Oni su s vremenom znatno modernizirani te bi bili napredak u odnosu na starije tipove P-3B. Iako je posao odobren u rujnu 2019., do njegova zaključenja nije došlo jer je otkazan samo nekoliko mjeseci kasnije. Zadnja opcija za očuvanje operativnosti Oriona jedan je primjerak koji se nalazi kod tvrtke FAdeA, gdje je još u rujnu 2016. počela njegova modernizacija. Očekuje se da bi isporuka mogla biti obavljena u drugoj polovini 2023. godine. Moguća je modernizacija i remont još dvaju dodatnih primjeraka, dok je za tri ostala procijenjeno da nisu prikladni za daljnju operativnu uporabu.

Aérea) koji se sastoji od kupole s EO/IC senzorima, baterijama i WiFi sustavom za povezivanje. Podvjesnik ima masu svega 50 kg i lako se povezuje s prikaznicima smještenim kod operatora na stražnjem sjedalu zrakoplova. Drugi senzor koji će biti ugrađen unutar izvidničkog podvjesnika bočni je radar tipa SAR koji je proizvod domaće tvrtke INVAP. Ministarstvo obrane Argentine i tvrtka FAdeA u prosincu 2021. potpisali su ugovor vezano uz modernizaciju aviona Pucará na standard Fénix u razdoblju od 2021. do 2023. godine. Osim dovršetka modernizacije prototipa i njegove certifikacije, planirana je modifikacija još triju aviona na isti standard.

DOMAĆA UZDANICA

Drugi važan projekt koji je bio namijenjen za domaće potrebe iako je mlazni trenražni avion Pampa. I njega je provodila FMA, ali uz suradnju njemačke tvrtke Dornier. Prva serija od samo petnaestak primjeraka proizvedena je između 1988. i 1990. i dobila je oznaku IA-63. Zrakoplovima koji su bili u uporabi

BAZE FAA

Ilustracija: Fuerza Aérea Argentina

pridružilo se i šest primjeraka novije inačice AT-63 ili Pampa II. Poboljšanja su uključivala novu kabинu i napredniju avioniku, koja je bila ugrađena i kod aviona A-4AR. Uz zadržavanje trenaže uloge, avioni su dobili i sposobnost borbene obuke te obavljanja lakih jurišnih misija zahvaljujući mogućnosti nošenja više vrsta naoružanja. Od 2013. zaživio je novi standard Pampa III, koji je nakon remonta primjeraka s prijeđenih 1200 letnih sati donio ugrađivanje snažnijeg motora Honeywell TFE731-40-2N. Zadnji od šest aviona Pampa III isporučen je tek 2019. Te su godine planirana i nova poboljšanja kroz inačicu Pampa III Block II: ugradnja sustava EVA (Embedded Virtual Avionics) i podatkovne veze tvrtke Elbit. Očekuje se da će FAdeA podići i ostatak flote na standard Pampa III ili proizvesti dodatnih deset, uz tempo od dva do tri primjerka godišnje sve do 2024. godine. Danas su avioni Pampa II, koji su namijenjeni u prvom redu letačkoj obuci, u sastavu 1. trenaže eskadre IV. zrakoplovne brigade smještene u bazi El Plumerillo u provinciji Mendoza. Ostatak aviona koji pripadaju naprednijoj inačici Pampa III nalazi se u sastavu VI. zrakoplovne brigade smještene u bazi Tandil blizu glavnog grada. Kako bi se zadržala visoka kvaliteta pilotske obuke, od 2017. i 2019. nabavljeno je dvanaest primjeraka naprednih trenažnih aviona Beechcraft T-6C+ Texan II koji su u toj ulozi zamjenili avione Embraer EMB-312 Tucano. Petnaest aviona

Tucano ipak nije umirovljeno, već su prebačeni u III. zrakoplovnu brigadu na sjeveru zemlje gdje će služiti za granične ophodnje. U toj ulozi bit će opremljeni strojnicama koje će se postavljati na nove podvjesnike domaće proizvodnje.

Kako je riječ o velikoj zemlji, daljnji je smjer razvoja Argentinskih zračnih snaga vrlo zanimljivo pitanje za stručnjake, ali i laike. To se prije svega odnosi na izbor novog višenamjenskog borbenog aviona. Naime, iako vojni trenažni ili transportni avioni "mogu proći" kao sustavi koji nisu striktno borbeni, to nije slučaj sa suvremenim i moćnim borbenim avionima. Odabir zapadnog aviona podrazumijeva i probleme u realizaciji uvjetovane aktualnim nesuglasicama s Ujedinjenim Kraljevstvom. S druge strane, odabir kineskog, pakistanskog ili ruskog kandidata znači novu, nepoznatu i neizvjesnu stranicu u povijesti opremanja zrakoplovstva tako važnim sredstvom. Ipak, iako je Južna Amerika tradicionalno tržište zapadnih proizvođača vojne zrakoplovne tehnike, kineski i ruski proizvođači već su prodri na taj kontinent. Jedan je od primjera Venezuela, koja u operativnoj uporabi ima borbene avione Suhoj Su-30 ruske i trenaže avione K-8 Karakorum kineske proizvodnje. Osim toga, zrakoplovstvo Perua već desetljećima ima jurišne avione Suhoj Su-22 i Su-25, kao i višenamjenske borbene avione MiG-29.

Screenshot: Fuerza Aérea Argentina / YouTube

Nova je prilika za daljnju uporabu aviona Pucará domaće proizvodnje projekt Pucará Fénix

OSOBNA VOJNIČKA OPREMA

Ove godine navršit će se devet desetljeća otkad je Amerikanac George G. Blaisdell konstrukcijski usavršio jedan austrijski upaljač i tako dobio Zippo, model koji će steći globalnu slavu. Najveći zamah u popularnosti dobio je zahvaljujući američkim oružanim snagama čiji su ga vojnici tijekom Drugog svjetskog rata nosili po mnogim svjetskim bojišnicama

MALI PLAMENI VETERAN

TEKST Ivan Galović

Ručni upaljači počeli su tijekom Prvog svjetskog rata postajati važan dio osobne opreme vojnika. Doduše, tad im je glavna uloga još uvek bila pripaljivanje cigareta, a vojnici su ih često pravili sami, primjerice od praznih puščanih čahura. Preferirali su ih više od šibica i čak poboljšali dizajn s malim "dimnjacima" kako bi ublažili vjetar da ne ugasi plamen. Dijelom i zahvaljujući ratu, tijekom 1920-ih doživjeli su velik napredak u popularnosti i tehnološkom razvoju. Prava "revolucija" započet će s pojmom upaljača Zippo. Od samog početka pratila ih je reputacija koja se podudara s vojničkim terenskim zadaćama. Pouzdano su radili i na najvećem vjetru, bili izdržljivi na "grubu" uporabu te otporni na atmosferske utjecaje. Sigurno je pomogao i potez koji pokazuje čvrsto samopouzdanje tvrtke: doživotno tvorničko jamstvo na mehanička oštećenja.

Priča o upaljaču Zippo počinje u društvenom klubu u Bradfordu u američkoj državi Pennsylvaniji. George G. Blaisdell (1895. - 1978.) promatrao je prijatelja kako se nespretno bori kako bi zapalio cigaretu nezgrapnim upaljačem austrijske proizvodnje koji je držao dvjema šakama. Stoga je krajem 1932. godine odlučio rekonstruirati takav upaljač: izradio je malo pravokutno kućište i pričvrstio poklopac šarkom. Sačuvao je dizajn dimnjaka koji je štitio plamen, ali izmjenio je spremnik za gorivo. Rezultat je bio upaljač kojim se lako upravljalo jednom rukom. Naziv Zippo dolazi od engleske riječi zipper (patentni zatva-

rač). Proizvodnja je počela iduće godine, prijava za originalni patent podnesena je 1934., a patentni broj dodijeljen je 3. ožujka 1936. Prvi Zippo danas je izložen u muzeju Zippo/Case u Bradfordu.

MILIJUNI IDU U RAT

Prodaja u idućih pet godina nije išla najbolje zbog posljedica Velike ekonomske krize. No, uporni Blaisdell slijedio je svoju viziju kroz ponudu personaliziranih primjeraka. U osnovi jednostavan dizajn, čvrsta i kvalitetna izrada, velik kapacitet goriva i karakteristični zvukovi otvaranja i paljenja postali su klasik. Iste osobine učinile su Zippo savršenim upaljačem za američke oružane snage. Upaljači su se mogli koristiti kao izvor svjetlosti, za zagrijavanje obroka, a mogli su zapaliti vatru u svim vremenskim i terenskim uvjetima. Tvrta je tijekom Drugog svjetskog rata prekinula svu civilnu proizvodnju i usmjerila se k opskrbi vojske. To je dovelo do izrade čeličnog upaljača s matiranom Black Crackle završnom obradom. Zippo je postao svojevrsna američka ikona u cijelom svijetu jer su milijuni američkih vojnika ponijeli upaljač u rat. Opskrba vojske omogućila je tvrtki da postane financijski jaka. Upaljači Black Crackle bili su pomalo grubi, no radili su iznimno dobro. Ipak, vojnici su nakon rata bili željni "civilnih" inačica. Zippo se vratio komercijalnoj prodaji, počeo predstavljati stare i nove dizajne, te utiskivati datum proizvodnje na dnu upaljača. Počeo je predstavljati i kolekcionarske modele.

Još jedan američki veliki rat, Vijetnamski, promijenio je reputaciju koju je Zippo dobio u Drugom svjetskom ratu. U prvi plan često više nisu dolazili sam upaljač i njegova kvaliteta, nego i priče o strašnom oružju, tj. američkim tenkovima - bacačima plamena M67 koji su dobili nadimak Zippo. Ipak, tijekom 1970-ih Zippo se počeo snažnije širiti na inozemna tržišta, a posebno u Indiju i Kinu. U kombinaciji s velikom prodajom u SAD-u i drugim zemljama Zapada to je dovelo do rekordnih porasta prodaje. Danas je robna marka Zippo popularna u gotovo cijelom svijetu. U 2012. godini, tijekom 80. obljetnice, proizvodnja je nadmašila 500 milijuna upaljača.

Upaljači popularnog brenda i dalje imaju vrlo izraženu korisnost za vojnika na terenu, kao izvori svjetla, "alati" za paljenje vatre, pa čak i za određivanje smjera vjetra

OPIS POPUT PUŠKE

Džepni upaljač Zippo sastoji se od 22 dijela, a za proizvodnju je potrebno obaviti 108 tvorničkih operacija. Opis konstrukcije podsjeća na opis nekog modela streljačkog naoružanja. Tijekom proizvodnje upaljača koristi se mesing, nehrđajući čelik i krom-nikal, što proizvodi daje malu masu. Različita kućišta za različite modele

Foto: Tomislav Brandt

OSOBNA VOJNIČKA OPREMA

KOLEKCIJONARSTVO

Mnogo je kolezionara Zippo upaljača širom svijeta, neki su okupljeni i u klubovima te održavaju sastanke i druge događaje tijekom cijele godine. Mnoge tvrtke i dalje koriste Zippo upaljače kao sredstvo oglašavanja i promocije, i upaljači "oglašavači" i dalje su među favoritima kolezionara. U proizvodnji Zippa ne radi se samo upaljač, već i svojevrsna umjetnička kreacija. Takav pristup čini proizvod zanimljivim ne samo kao zapaljivu napravu, već i kao element antikviteta. Većina sakupljača Zippa nisu pušači i kupljene upaljače nikad ni ne koriste. Najcijenjeniji su oni koji se izrađuju po narudžbi u tvornici i u malim serijama, baš kao i oni originalni iz 1933. godine: znaju dosegnuti cijenu od nekoliko desetaka tisuća dolara.

Foto: San Diego Air and Space Museum

Personaliziran Zippo za pripadnike Namjenske zračne skupine 1 s američke krstarice USS Ticonderoga

mogu se proizvesti pomoću različitih tehnologija. Zbog visoke kvalitete izrade, površina upaljača nema oštре izbočine i lica, a sastavni se elementi čvrsto nadopunjaju. Kućište ili vanjska jedinica sastoji se od donjeg dijela i poklopca koji su međusobno povezani šarkom. Umetak (unutarnja jedinica) izrađen je od nehrđajućeg čelika, što ga čini jednostavnim za izvlačenje iz kućišta. Na vanjskim stranama umetka utisnuti su natpisi sitnih slova. Na-

Foto: Archives Branch USMC History Division / Wikimedia Commons /CC BY 2.0/

vode da se koriste samo dijelovi koje je napravio Zippo i da se upaljač čuva na sigurnim mjestima nedostupnim djeci. Važna je stvar da se umetak izrađuje odvojeno od kućišta, što znači da se datumi njihove izrade gotovo nikad ne podudaraju.

Proizvođač većinu dijelova upaljača proizvodi sam. Većina manjih dijelova izrađena je također od mesinga ili čelika, ovisno o namjeni i položaju dijela u upaljaču. Cijev s kremenom i vrh opruge (koji se nalaze u komori za gorivo) su od mesinga, kao i vijak koji ih drži na mjestu. Ostali mali dijelovi umetka od nehrđajućeg su čelika, čvrsto povezani kako bi činili jednu cjelinu. Brijeg, zakovica i ploča brijega pričvršćeni su na vrhu umetka te služe za pravilno otvaranje i zatvaranje poklopca upaljača. U području plamenika (dimnjaka) su opruga i otvor za fitilj, kremeni kotačić i zakovica kremenog kotačića koja drži dijelove za paljenje plamena. Plamenik (dimnjak) ovalnog je oblika s osam rupica simetrično smještenih sa svake strane. Kotačić ima površinu s kosim zarezima, koji su izrađeni pod kutom od 30 stupnjeva. Fitilj je napravljen od posebnog polimera u koji je utkana bakrena nit.

Tri nemetalne komponente koje su dijelovi umetka su fitilj, pamučne kuglice (pet komada) i filc. Fitilj i kuglice postavljeni

Detalj poznate fotografije iz Vijetnamskog rata: američki vojnik Raymond Rumpa nosi protuoklopni sustav na ledima, na kacigi su mu zataknuti kutija cigareta i Zippo

Foto: Army Specialist Fourth Class Dennis Kurpius / U.S. National Archives

su u komoru za gorivo. Komadić filca pričvršćen je na dnu umetka, s tim da je jedan kraj pričvršćen vijkom koji ujedno drži i kremen dok se drugi kraj može podići kako bi se omogućilo lakše punjenje gorivom i postavljanje novog fililja. Ostali metali, uključujući nikl, krom i zlato, koriste se za oblaganje mesinganih kućišta na zahtjev kupca. Za dodavanje ukrasa na strane upaljača koriste se mnoge metode: trodimenzionalni (reljefni) amblemi koji obično predstavljaju organizacije mogu se pričvrstiti na upaljače, dizajni se mogu utisnuti ili urezati u metal, a laseri mogu crtati detaljne dizajne koji mogu biti obojeni bilo kojom od nekoliko metoda. Za slike se koriste epoksidne smole, posebne tinte i prahovi.

UMJETNICI I INŽENJERI

Danas se na dnu originalnog upaljača nalazi pločica s natpisom proizvođača. Na njoj piše ZIPPY BRADFORD, PA. MADE IN U.S.A. Na slovu "i" umjesto točkice prikazan je mali plamen, koji je službeni logotip tvrtke. Osim toga, s lijeve i desne strane logotipa nalaze se latinično slovo (A-L) i arapski brojevi, kao oznaka mjeseca i godine izrade upaljača.

Foto: USMC / US National Archives

Američki skupnik Ernst Woodruff 1969. u Vjetnamu pokazuje Zippo koji je nosio u džepu kad ga je pogodila krhotina granate i tako mu spasio život

Američki tenk-bacač plamena M67, baziran na tenku M48 Patton, nosio je nadimak "Zippo"

POPULARNA KULTURA

Velik utjecaj na popularnost Zippa ima Hollywood, Broadway i glazbena industrija. Upaljač je prikazan u više od 2000 filmova, kazališnih predstava i televizijskih emisija. U različitim filmskim i glazbenim zapisima često možete čuti karakterističan "klik" otvaranja upaljača ili vidjeti iskru kremena. Takav zvuk ne stvara niti jedan drugi upaljač, zove se i "Zippo klik", a tvrtka ima patent za njegovu reprodukciju. Zahvaljujući njemu, lako se može provjeriti autentičnost upaljača Zippo.

Foto: Ricardo Liberato / creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/

Osnovni dizajn i rad džepnih upaljača malo su se promijenili od 1930-ih, ali uporaba nove tehnologije drastično je izmijenila mnoge aspekte proizvodnje. Promijenio se i interes potrošača. Upaljači su nekad bili osnovni džepni alat, ali danas se često cijene kao "džepna umjetnost". Za sofisticirane tehnike poput laserskog graviranja i tehničkog tiska potrebni su kvalificirani umjetnici i inženjerska stručnost. Iako počivaju na sad već staroj tehnologiji, upaljači Zippo zadržali su veliku popularnost kao osobni predmeti, a sigurno je da i dalje imaju vrlo izraženu korisnost za vojnika na terenu, kao izvori svjetla, "alati" za paljenje vatre, pa čak i za određivanje smjera vjetra. Do kraja šezdesetih godina izrađivali su i bojeni ručno, međutim razvojem tehnologije dijelovi su se počeli proizvoditi strojno. Međutim, neke su stvari ostale nepromijenjene, sam oblik ili mehanizam upaljača nikad se nije mijenjao, upaljači i dalje koriste standardne Zippo kremene, opruge, fililje itd. Zippo je uistinu postao prepoznatljiv brend u svijetu, mnogi će reći baš zahvaljujući svojoj dosljednosti i jednostavnosti.

HRVATSKO POMORSTVO

Svrha društvenog programa organizacije osnovane 1922. u Splitu bilo je širenje svijesti o važnosti Jadranskog mora i primorja

STO GODINA JADRANSKE STRĀŽE

TEKST Josip Novak // **FOTO** Hrvatski pomorski muzej Split

Jadranska straža utemeljena je 19. veljače 1922. u Splitu na osnivačkoj skupštini na splitskim Prokuratorivama. Kao pomorsko-promidžbeno udruženje, imala je proklamirani cilj kulturnog, gospodarskog i općeg napretka područja Jadranskog mora i primorja. Među osnivačima vjerojatno je najistaknutiji bio kasniji doživotni predsjednik Jadranske straže, Starograđanin Juraj Biankini (1847. – 1928.). Bio je političar i publicist, dugogodišnji urednik zadarskog *Narodnog lista*. Nakon što je Zadar 1920. pao pod talijansku upravu, Biankini se seli u Split. Jadranska straža, osnovana dok je većina hrvatskih zemalja bila u sastavu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, okupljala je ljudi različitih političkih uvjerenja. Međutim, izvorno je nastala zbog suprotstavljanja

Predstavljanje Mornarske škole
iz Korčule na Jadranskoj izložbi u
Zagrebu 1938. godine

FOTO DONEGAN
ZAGREB, VARŠAVSKA

Reklamni pojas Jadrske straže s izložbi

Foto: Josip Novak

Spomen-ploča prvom predsjedniku Jadrske straže Jurju Biankiniju u Starom Gradu na Hvaru

otvorenoj namjeri Kraljevine Italije da preuzeme što veći dio istočnog Jadrana. Također, zagovarala je oslobođenje dijela naše obale i otočja koji je ostao pod talijanskom vlašću, tj. povratak "pod okrilje domovine".

Jadransku stražu možemo smatrati indirektnim osnivačem ratne mornarice na našem moru. Naime, temeljni postulati

HRVATSKO POMORSTVO

FOTO DONEGANI
ZAGREB VARIJEWSKA M

50.

organizacije bili su povratak svih jadranskih krajeva u okrilje domovine, ali svakako i očuvanje u svakom smislu. Svojim je naporima i organiziranim radom Jadranjska straža zasigurno najzaslužnija za ustrojavanje ratne mornarice u ondašnjem državnom uređenju – Kraljevini SHS.

Svrha društvenog programa Jadranjske straže bilo je širenje svijesti o važnosti Jadranskog mora i primorja. Naime, "pomorski mentalitet" nije bio jednako razvijen kod žitelja priobalnih krajeva i onih u kontinentalnom dijelu, koji je habsburškom politikom bio gotovo odsječen od mora. "Jadran je glavni oslonac i snaga države," bila je konstantna promidžbena poruka usmjerenja na širenje svijesti o važnosti Jadranskog mora, poticanja njegova razumnog iskorištavanja te razvoja i poticanja jadranske orijentacije u tadašnjoj državi. Straža se bavila i problemom iseljavanja velikog broja mladih, radno sposobnih ljudi.

Info odjel
Jadranske straže na Jadranjskoj izložbi 1938. u Zagrebu.
Članstvo je bilo dostupno svima, bez obzira na uzrast i stupanj naobrazbe.
Fotografija je vlasništvo Hrvatskog pomorskog muzeja Split, čiji je prethodnik Pomorski muzej Jadranjske straže Split

Posebna je pozornost posvećena gospodarskom razvoju i svekolikom napretku primorskih krajeva s naporima u promidžbi turizma, domaćih turističkih kapaciteta i ugostiteljskih usluga na Jadranu. Sama Jadranjska straža imala je u vlasništvu nekoliko odmarališta, a 1930-ih njihov se broj stalno povećavao.

RAZNOVRSNO IZDAVAŠTVO

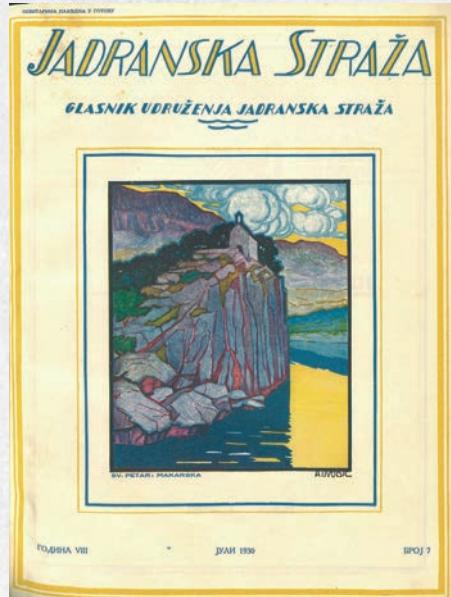
Tijekom 19 godina postojanja povećavalo se i članstvo Jadranjske straže, a udruženje se širilo. Glavni odbor, vodeće tijelo Straže, imao je sjedište u Splitu i njegovih 12 članova sastajalo se jednom godišnje. Već 1922. osnovani su odbori u Osijeku, Skoplju i Prištini, a 1923. u Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Novom Sadu, Dubrovniku, Beogradu i Kragujevcu. Odbori su pak osnivali podružnice širom zemlje. Kako piše Pomorski leksikon iz 1990. godine, postojali su i odbori u Americi, Aleksandriji, Carigradu i Čehoslovačkoj. Članstvo je bilo dostupno svima, bez obzira na uzrast i stupanj naobrazbe, ali aktivnosti su promišljeno bile usmjerene prema mlađom naraštaju.

Među tim aktivnostima posebno raznovrsno bilo je izdavaštvo. Tiskani su letci, plakati, brošure, vlastito glasilo, kalendarji, almanasi, ribarski kalendarji, slikovnici... Organizirana je Pomorska knjižnica i objavljivana su izdanja u ediciji Pomorska biblioteka. S obzirom na sadržajno bogatu i raznovrsnu

Dokument kojim se imenovalo članom utemeljiteljem

izdavačku djelatnost, rukovodstvo Jadranske straže očito je bilo itekako svjesno snage pisane riječi. Ogleđavalo se to ponajprije u istoimenom glasilu. Straža je inicirala i zamisao o otvaranju pomorskog muzeja, prvog takvog u zemlji. Na kraju je i osnovan 1925. godine, a njegov je izravni nasljednik današnji Hrvatski pomorski muzej Split. Jadranska straže poticala je kulturnu djelatnost, organizirala izlete i putovanja po Jadranu i Sredozemlju, osnivala domove i ljetovališta... Okupljala je i znanstvenike te ih poticala na sudjelovanje u izdavačkim djelatnostima pisanjem i objavljivanjem stručnih tekstova o svim temama vezanim uz more i pomorstvo. U njezinim su glasilima prostor također dobivali književnici i drugi umjetnici. Organizirane su i izložbe: primjerice, 1925.

Naslovica časopisa *Jadranska straža* (br. 7 iz 1930.). Tiskani su letci, plakati, brošure, kalendarji, almanasi, ribarski kalendarji, slikovnice.... Organizirana je Pomorska knjižnica i objavljivana su izdanja u ediciji Pomorska biblioteka

velika Jadranska izložba u Splitu, a 1929. godine u Zagrebu. Da bi Straže dobila svoj dom u mjestu utemeljenja, 1928. kupljeno je zemljište na Mejama, a 5. srpnja 1931. postavljen je kamen temeljac zgrade Doma Jadranske straže, koji je uglavnom dovršen do kraja te godine.

NAJBROJNIJI U ZEMLJI

Jadranska straže po svojem je ustroju bila neprofitna organizacija. Stalni se prihod osiguravao putem članarine, a ukupna suma s obzirom na brojnost članova nije bila zanemariva. Primjerice, 1939. godine bilo ih je oko 180 tisuća, što je značilo i najbrojniju organizaciju u zemlji. Od članarine nitko nije bio izuzet, ali je, s obzirom na raznovrsnost članstva, odnosno različito financijsko i imovinsko stanje, bila podijeljena u nekoliko kategorija. Mnogi su članovi svojim prilozima pomagali djelovanje Straže, bavili se i dragovoljnim radom, a imućniji su izdašno pomagali donacijama i slično. Rukovodstvo je osnivalo fondove i zaklade, primjerice zakladu Daksa za

Jedna od dvorana na Jadranskoj izložbi u Splitu 1925. godine

HRVATSKO POMORSTVO

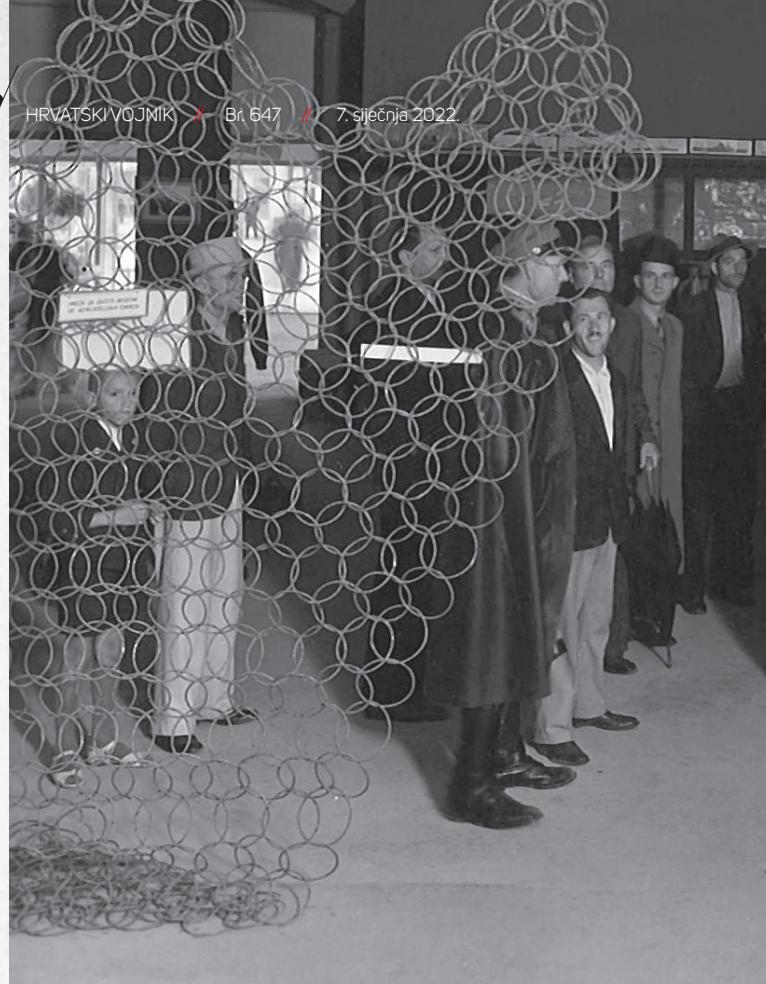
podupiranje obitelji stradalih pomoraca. Prihod se ostvarivao i od prodaje tiskovina, prigodnih predmeta, primjerce šibica, školskog pribora i slično. Jadranska straža imala je i prepoznatljive simbole, amblem, himnu i zastavu te kape i odore. Prilozima prikupljenim na dobrotvornom balu 1929. godine u Sarajevu kupljen je i hidroavion koji je nosio ime tog grada. Već onda bilo je jasno da bez razvijanja zračnih snaga nema kvalitetnog nadzora mora, otoka i obale.

Najpoznatija je današnja ostavština Jadranske straže školski brod – jedrenjak Jadran. Njegova izgradnja u Hamburgu između 1930. i 1933. inicirana je u organizaciji Jadranske straže prikupljanjem dobrovoljnih priloga. Nakon što je izgrađen, dan je na uporabu ratnoj mornarici tadašnje kraljevine. Jadran je nekoliko puta oplovio Sredozemlje, prepolovio Atlantik, a njegove su plovidbe uz pomorsko-obrazovnu imale i vrlo bitnu diplomatsku ulogu. Kasnije, u okviru ratne mornarice SFRJ, brod je služio za obuku i školovanje mornara i časnika u jedrenju, pomorskim znanjima i vještinama. Danas brod Jadran koristi Mornarica Vojske Crne Gore, a Republika Hrvatska već niz godina poduzima aktivnosti kako bi se vratio u svoju matičnu zemlju i luku.

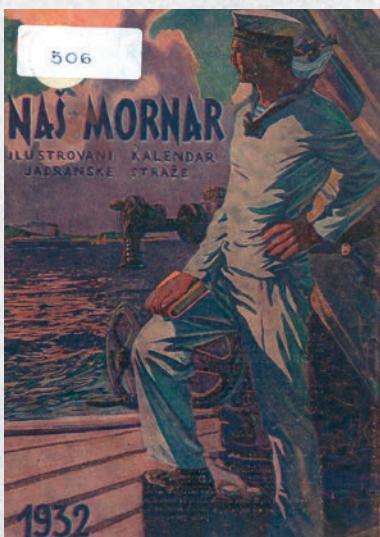
Jadranska straža službeno je nastoja-

Nadbiskup Alojzije Stepinac na Jadranskoj izložbi u Zagrebu 1938. godine

Pečat i inventarna oznaka Pomorskog muzeja Jadranske straže Split

la biti apolitična. Valja naglasiti kako se uredništvo *Jadranske straže*, prema konцепцији часописа, nije posebno osvrталo na političke prilike u zemlji. Ipak, obavijesti o aktivnostima kraljevske obitelji uvijek su se pažljivo prenosile. Ponekad se, međutim, i to rijetko i tek u naznaci, kritički "osvrталo" na poteze vlade, ponajprije ako je bilo riječi o pomorskoj djelatnosti i pitanju problema obale. Stanovita apolitičnost uvijek se odražavala u časopisu, ali ipak, nakon Manifesta Nj. V. Kralja od 6. siječnja 1929., koji je u cijelosti objavljen, a kojim se raspушta Narodna skupština iz 1927. i ukida Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1921. godine, te se odlukom kralja Aleksandra praktički uvodi diktatura – (VII./1929., br. 3), vidljivo je režimsko priklanjanje toj odluci, iz komentara koji je uredništvo objavilo u istom broju.

Naslovница godišnjaka *Naš mornar* za 1932. godinu

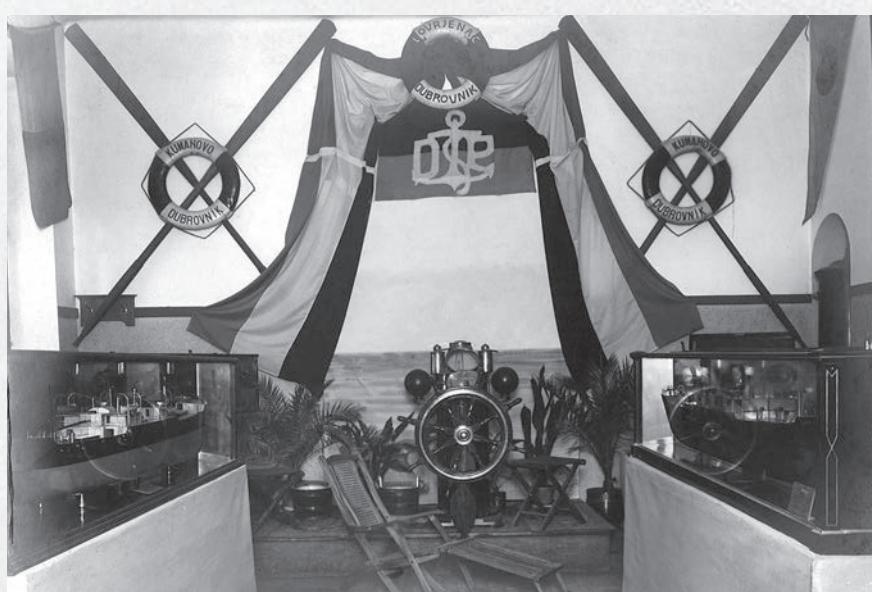
FOTO DONEGANI 3.
ZAGREB, VARŠAVSKA 14.

MARE NOSTRUM CROATICUM

Znatna se promjena stanovišta i iskorak iz dotadašnjeg političkog okvira očituje utemeljenjem Banovine Hrvatske 1939. godine. Oblasni odbor Jadranske straže u Zagrebu pokrenuo je časopis *More*, čiji je prvi broj izšao u lipnju 1940. godine. Kako piše u podnaslovu, riječ je o glasiliu Jadranske straže Banovine Hrvatske, koji je najavljen kao list za promicanje hrvatskih pomorskih ciljeva. Urednik je cijelo vrijeme bio profesor Nikola Žic (1882. – 1960.). Izlazio je mjesечно do 1941., godine do koje je i organizacija djelovala, tj. sve do propasti Kraljevine Jugoslavije, odnosno talijanske okupacije Splita.

Neizmjeran je doprinos Jadranske straže i njezinih zasluznih članova u podizanju svijesti o važnosti Jadranskog mora, u

Izložbeni dio
Dubrovačke
parobrodarske
plovidbe na
Jadranskoj izložbi u
Splitu 1925. godine

obrazovanju i usmjeravanju mlađih, otvaranju muzeja, izgradnji domova i odmarališta duž obale, u informiranju i povezivanju ljudi koji s morem i od mora žive, prije svega u izdavačkoj djelatnosti s njezinim brojnim publikacijama.

Nažalost, danas je vrlo mali broj naših građana upoznat s radom i ostavštivnom Jadranske straže. Ni u novije vrijeme nema objavljenih radova o tome, osim posebno vrijednog autorice Norke Machiedo Mladinić pod naslovom *Jadranska straže 1922. – 1941., Zagreb, Pomorska biblioteka 2005*. U toj je knjizi sažet rad Jadranske straže u svim njezinim godinama i može poslužiti kao vodič za upoznavanje i proučavanje rada organizacije. Svakako, tu je vrlo važan i opširan rad Mirje Lovrić iz Hrvatskog pomorskog muzeja Split naslovjen Prilog poznavanju izdavačke djelatnosti Jadranske straže iz fonda knjižnice Hrvatskoga pomorskog muzeja u Splitu, u kojem je obrađena opsežna tema – izdavački rad Jadranske straže. Rad nam pruža uvid u izvanrednu širinu teme i publikacija u izdanju Jadranske straže. Velik je doprinos očuvanju baštine Jadranske straže ostavština profesora Olivera Fija (1915. – 1987.), koji je bio i urednik časopisa *Jadranska straže*. Hrvati su se još od vremena kralja Tomislava i Petra Krešimira IV. borili za svoje Jadransko more. Danas, kad uživamo plodove te vjekovne borbe, još više moramo biti svjesni važnosti našeg mora, Mare Nostrum Croaticum, za Hrvatsku, i ostati njegovi čuvari u svakom smislu: od obrane, promišljenog iskorištavanja njegovih bogatstava, do ekološke zaštite i očuvanja bioraznolikosti. Od 2007. u sklopu HRM-a djeluje i Obalna straža RH, koja u svojem sastavu ima brodove i zrakoplove, u skladu sa Zakonom o Obalnoj straži u čijim su temeljnim odredbama upravo te vrijednosti.

Nedugo nakon obilježavanja 30. obljetnice ustrojavanja HRM-a dužnost nam je i čast podsjetiti na rad i nastojanje Jadranske straže i njezinih članova, naših predaka, koji su nam ostavili zadaču čuvanja Jadrana i naše pomorske baštine.

PODLISTAK

SSSR je, kao i glavni hladnoratovski suparnik, želio raspolagati vlastitim raketnim motorima na nuklearni pogon. U svojim pokušajima Sovjeti su ustrajali puno dulje od Amerikanaca, no glavni projekt RD0410 prekinut je 1988. godine, vjerojatno i zbog reakcije na katastrofu u Černobilu

AVIONI NA NUKLEARNI POGON (XIV. DIO)

STOP ZA DESETL

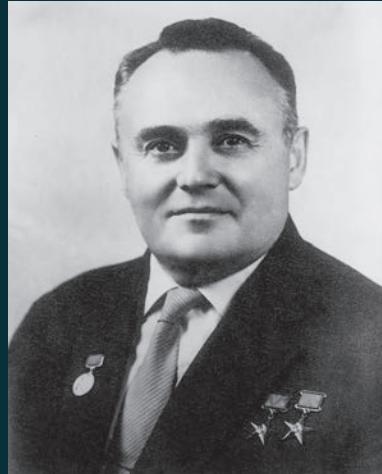
TEKST Mario Galić

Nakon raspada SSSR-a 1991. godine na vidjelo su polako počele izlaziti najveće sovjetske tajne. Među njima bili su i projekti razvoja nuklearnih raketnih i protočno-mlaznih (*ramjet*) motora. O tim se projektima nije puno znalo ni unutar SSSR-a, a zapadne obavještajne službe jedva su znale i da postoje. Razlog je bio, osim visokog stupnja tajnosti, što su svi bili u ranoj fazi razvoja. To je značilo i relativno mali broj uključenih ljudi, dakle i malu vjerojatnost da će tajne dospjeti do obavještajnih službi. SSSR je početkom 1950-ih bio vodeća

zemlja u razvoju raketne tehnologije, ponekad i "dva koraka" ispred SAD-a. Ne čudi stoga da se ideja o razvoju raketnih motora s nuklearnim pogonom počela razvijati neovisno o takvoj ideji u Sjedinjenim Državama. Početak razvoja sovjetskog nuklearnog raketnog motora seže u 1947. godinu i projekt neobično mladog i talentiranog termofizičara Vitalija Mihajloviča Ijeleva (1926. – 1990.). Nije potrebno naglašavati da je takva ideja tad zvučala kao znanstvena fantastika, no Ijelev je dobio snažnu potporu najvećih sovjetskih

Foto: Keldysh Institute of Applied Mathematics

Sergej Pavlovič Koroljov, čelnik sovjetskog raketnog, a potom svemirskog programa

Foto: KMPO

Motor RD0410 trebao je biti tek nastavak razvoja demonstratora tehnologije

Foto: Joint Stock Company 'Konstruktorskoe Bureau Khimavtomatiki'

JEĆA RAZVOJA

znanstvenih autoriteta. Bio je to "otac" sovjetske nuklearne bombe Igor Vasiljevič Kurčatov (1903. – 1960.) akademik i budući predsjednik Akademije znanosti SSSR-a Mstislav Vsevolodovič Keldiš (1911. – 1978.), te vjerojatno najvažniji – čelnik sovjetskog raketnog, a potom svemirskog programa Sergej Pavlovič Koroljov (1907. – 1966.). S takvom potporom Ijelev je dobio sredstva za razradu teorijskih osnova nuklearnog raketnog pogona te projene njegove izvedivosti. Njegov je zaključak bio da je izrada takvog pogona

Nositelji hladnoratovskih sovjetskih nuklearnih projekata na fotografiji iz 1959. godine.
Slijeva: Mstislav Vsevolodovič Keldiš, Aleksandar Ilič Lejpunski, Vitalij Mihajlovič Ijelev, Igor Vasiljevič Kurčatov, Anatolij Petrovič Aleksandrov i J. A. Treskin

moguća, ali da je tad dostupni materijali ne omogućuju. To se vrlo brzo promijenilo jer je SSSR u poratnim godinama doveo iz Istočne Njemačke brojne stručnjake za sva znanstvena i industrijska područja, među ostalim i za metalurgiju.

BIROKRATSKI POTEZ

Zahvaljujući njemačkom znanju sovjetska je metalurgija snažno napredovala, dovoljno da već 1953. godine počne program razvoja "krilatih raketa s protočnim motorom s korištenjem atomske energije". Dvije godine nakon toga na institutu NII-1 Ministarstva zrakoplovne industrije SSSR-a (danas Istraživačko središte Mstislava V. Keldiša) osnovana je radna skupina s ciljem teorijske razrade mogućnosti izrade dvaju tipova nuklearnog raketnog motora. Raketni motor nazvan tip A

PODLISTAK

trebao je imati specifični impuls od 850 do 900 sekundi, a tip B ne manje od 2000 sekundi. Tip A rabio bi se za projektilе srednjeg dometa, a tip B za projektilе vrlo velikog dometa. Vitalij Ijelev imenovan je čelnikom skupine. Već je iduće godine (1956.) donesena uredba Vijećа ministara SSSR-a (sovjet-ska vlada) o početku projekta razvoja "balističke rakete dalekog dometa s nuklearnim motorom". Tim je, prije svega, otvoren put za znatno povećanje finansiranja programa. S obzirom na složenost, projekt je podijeljen na nekoliko skupina. Izrada projektila pripala je Sergeju Koroljovu. Za izradu nuklearnog raketnog motora odabran je Valentin Petrovič Gluško (1908. – 1989.), a za projektiranje nuklearnog reaktora Aleksandr Iljič Lejpunski (o njemu i u VIII. dijelu podlistka: Mjasničev M-60 – prvi sovjetski pokušaj, HV br. 641.). Odabir i izobrazba velikog broja stručnjaka za taj projekt dodijeljeni su Moskovskom zrakoplovnom institutu.

Kako Koroljov nije mogao početi projektiranje projektila bez motora, a razvoj motora nije mogao početi prije no što bude izrađen nuklearni reaktor, najveći je izazov bio na timu koji je predvodio Gluško. Naravno, sve se moglo teorijski projektirati i izračunati, no u vrijeme dok prvi prototip nuklearnog reaktora još nije uspješno proradio, sve ostalo bilo bi bacanje novca. Do tog je zaključka došla i sovjetska vlada pa je 1958. po tipičnom "modelu prekomjerne birokracije" donijela novu odluku o razvoju nuklearnog raketnog motora, s tim da je taj put nadzor nad razvojem dodijeljen Keldišu, Kurčatovu i Koroljovu. Te je godine na Obrazovnom poligonu broj 2 Oružanih snaga SSSR-a počela izgradnja postrojenja i objekata namijenjenih testiranju novog motora.

ŠTO ZAPRAVO RAZVIJAMO?

Prije nego što se moglo pristupiti projektiranju prvog reaktora, projektanti su morali riješiti dvojbe vezane uz princip rada. Shema A predviđala je reaktor s klasičnom jezgrom, na kruta goriva te s izmjenjivačima topline. Shema B predviđala je reaktor s jezgrom i plinovitim gorivom: to je značilo da bi se nuklearno gorivo nakon paljenja reaktora pretvorilo u plazmu. Toplinska energija

**Jedna od stotina
testnih nuklearnih
eksplozija na
sovjetskom
poligonu
Semipalatinsk
(danas Semej
u Kazahstanu).
Testiranja
nuklearnog
raketnog motora
11B91/RD0410
provodila su se
pod zemljom i bila
najtajniji projekt**

izravno bi se prenosila na pokretač (plin). Nije nikakvo čudo da je stručna komisija na kraju odabrala shemu A, ponajviše zbog dostupnih materijala i tehnoloških rješenja. Vitalij Ijelev predložio je da se sve komponente budućeg nuklearnog raketnog motora razviju i testiraju odvojeno, ali po unaprijed određenim smjernicama i standardima. To se prije svega odnosilo na razvoj i testiranje nuklearnog reaktora. S druge strane, to je omogućilo da se u razvoj uključi veći broj instituta i laboratorija koji su dobili specifične zadatke razvoja komponenti, a da pritom nisu morali znati za što će poslužiti. Projektanti su morali riješiti i problem testiranja komponenti prije ugradnje u reaktor. Razvijena su tri koraka. Prvi je bio intenzivno teorijsko provjeravanje i testiranje na modelima. Potom bi se sve komponente testirale u laboratorijima u približno jednakim uvjetima rada kakvi bi bili u reaktoru (naravno, bez radijacije). Tek nakon toga bile bi odobrene za ugradnju u reaktor. Iako se takav proces razvoja danas čini sam po sebi razumljiv, u Sovjetskom Savezu 1950-ih bio je velika novost. Dotad su projektanti svega, pa i aviona, izračune provjeravali na prototipovima te na temelju toga unosili ispravke i poboljšanja. Poseban "infrastrukturni" segment koji je tek trebalo razviti bili su laboratorijski za termička ispitivanja materijala zato što su proračuni pokazivali da bi se jezgra reaktora mogla zagrijati na više od 2000 °C. Konstruirani su stoga brojni plamenici s plazmom koji su mogli postizati temperature od 3000 °C.

“SHEMA A”

Dakle, ključne osobe projekta odlučile su da će se budući sovjetski nuklearni raketni motor temeljiti na rješenju Shema A.

Foto: Government of Kazakhstan

To je značilo klasičnu reaktorsku jezgru čija će se toplina na plinoviti radni fluid prenosi preko izmjenjivača topline. Iako su projektanti nastojali što više pojednostaviti projekt, on je i dalje bio golem izazov. To se prije svega odnosilo na materijale za jezgru reaktora. Unatoč velikom napretku, sovjetska metalurgija nije imala materijale koji će istodobno moći izdržati vrlo visoke temperature i ionizirajuće zračenje. Kod klasičnih nuklearnih reaktora u podmornicama i elektranama to se rješavalo neprestanim ubacivanjem hladne vode, no jezgra reaktora raketnog motora morala bi barem nekoliko minuta izdržati golema naprezanja. Stoga su u laboratorijima na institutima i fakultetima počela opsežna istraživanja mogućnosti razvoja odgovarajućih slitina. Nositelj programa bio je institut NII-1.

U laboratorijima su testirani materijali poput volframa, molibdena, grafita (heksagonska modifikacija ugljika), karbida otpornih na vrlo visoke temperature, različitih keramika itd. Razvijani su i testirani i različiti premazi koji bi dodatno štitili od visokih temperatura.

Dio projekta odnosio se na gorivu šipku duljine oko metra i promjera 50 mm. Ona se punila kombinacijom uranija-235 (90 %), niobia (metal otporan na vrlo visoke temperature) i cirkonijeva karbida (visoka otpornost na zračenje). Ta je smjesa oblikovana u četverokutnu šipku duljine 100 i širine 2,2 milimetra. Za praćenje nuklearne reakcije u jezgri služile su šipke sa smjesom uranija i grafita. Od nje su izrađivane šesteropratrane šipke duljine 100 do 200 mm i širine 1 mm. Testiranja komponenti budućeg reaktora pokazala su da će jezgra moći dostići temperaturu od 2800 °C, ali i da će moći stabilno raditi najmanje 850 do 900 sekundi. To je bilo dovoljno da se donese odluka o početku projektiranja prvog sovjetskog nuklearnog raketnog motora.

Isključivo u svrhu testiranja materijala, tehnologija i tehničkih rješenja odlučeno je da se prvo izradi motor potiska tek 36 kN. Odobrenje o razvoju (što znači početak financiranja) doneseno je 1966. godine. Odlučeno je da će prvo biti izrađen demonstrator tehnologije 11B91 na kojem će se testi-

rati ponajprije nuklearni reaktor, a zatim raketni motor RD0410. Njegov najvažniji dio bio je nuklearni reaktor IR-100, tj. Istraživački reaktor za grupna istraživanja (TVEL – IRGIT).

NAJKOMPAKTNIJI U POVIJESTI

Prvotno su odobrena sredstva za izradu dvaju motora. Jedan je trebao poslužiti za testiranja na poligonu, a drugi su namjeravali ugraditi u testnu raketu. Međutim, 1970. godine odlučeno je da će motor biti testiran isključivo na poligonu. Za nositelja projekta odabran je Projektni ured za kemijsku automatiku iz Voroneža. Za razliku od SAD-a, koji je testiranja nuklearnih raketnih motora provodio na otvorenom, SSSR je odlučio da će to činiti u podzemnim bunkerima.

Testiranja demonstratora 11B91 počela su 1977. godine. Postignuta je maksimalna snaga od 42 MW i temperatura vodika od 2227 °C. Pritom nisu zabilježeni veći problemi s radom nuklearnog reaktora. Bilo je to dovoljno za odobrenje razvoja motora RD0410. Iako je motor trebao biti tek nastavak razvoja demonstratora tehnologije, pokazalo se da će njegovo projektiranje i izrada biti (pre)velik tehnički izazov. Ono što su na poligonu bili odvojeni sustavi koje se moglo zasebno nadzirati, sad je trebalo smjestiti u kompaktni motor. I sve to trebalo je pouzdano raditi.

Projektanti su razvoj RD0410 podijelili u nekoliko odvojenih cjelina. Najvažnija je bila nuklearni reaktor. Druga je cjelina spremnik za tekući vodik s pripadajućim pumpama i ventilima. Treću cjelinu činili su izmjenjivači topline i mlaznica. Ukupna visina motora bila je 3,5 m, a najveći promjer 1,6 m. Nuklearni reaktor bio je dug 800 i širok 550 mm pa je bio najkompaktniji reaktor ikad izrađen u SSSR-u. Zajedno sa zaštitom od radijacije masa je dosezala dvije tone. Projektirani potisak u vakuumu bio je 35,2 kN sa specifičnim impulsom od 8927 m/s. Predviđeno vrijeme rada bilo je jedan sat uz mogućnost deset pokretanja i gašenja.

Međutim, kako je SSSR do početka 1980-ih razvio velik broj kemijskih raketnih motora koji su imali bolja svojstva, jedina iskoristiva uporaba RD0410 bili su letovi u svemir. Međutim, SSSR ih nije planirao. Zatim se 1986. dogodila tragedija u nuklearnoj elektrani u Černobilu. Službena odluka o prekidu razvoja RD0410 donesena je 1988. godine.

GROFOVI **DRAŠKOVIĆ**

TEKST

Josip Buljan

FOTO

Tomislav Brandt

Jedna od najznačajnijih hrvatskih novovjekovnih velikaških obitelji stoljećima je imala velik utjecaj u političkom i kulturnom životu naše zemlje

CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI

O genealogiji Draškovića nema previše podataka sve do XV. stoljeća. Postoje tek pojedini šturi zapisi, iz kojih se ne može sa sigurnošću potvrditi da zaista govore o pojedinim članovima baš te loze. Vjerojatni začetnik obitelji bio je Ivan (umro 1234.) koji se 1220-ih godina istaknuo u križarskoj vojni ugarskog kralja Andrije II. Arpadovića (oko 1176. - 1235.). U obrani od najezde Tatara 1241. spominje se i izvjesni Nikola, a sredinom XIV. stoljeća u službi Ludovika I. Anžuvinca (1326. - 1382.) ime Petar. Prvo potvrđeno spominjanje obiteljskog imena datira iz Modruškog urbara. Riječ je o pravnom dokumentu iz 1486. koji je izvorno pisan glagoljicom. U njemu je zapisano da obitelj Drašković pod svojim vlasništvom ima nekoliko posjeda. Istraživači su iz tog zaključili da obitelj potječe iz Like i da su u to vrijeme pripadali nižem plems-tvu. Članovi Draškovića spominju se i u trima ispravama na glagoljici iz 1490-ih, a među njima posebno se ističe ime Jurja I. Draškovića (oko 1450. - oko 1490.). Idući spomen obitelji datira s Cetinskog sabora 1527. Tad su, neposredno nakon katastrofalnog kraja Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva na Mohaču, vodeći hrvatski plemići za kralja izabrali Habsburgovca Ferdinanda I. (1503. - 1564.). Jedan od sudionika bio je Bartol Drašković Kninjanin. Zbog osmanlijske opasnosti bio je primoran napustiti posjede zapadno od Knina i preseliti se na sjever u Pokuplje.

GENERACIJE U USPONU

Najzaslužniji za jačanje ugleda obitelji bili su Bartolovi sinovi Juraj II. (1525. - 1587.) i Gašpar (1530. - 1591.). Stariji sin istaknuo se kao hrvatski ban i kardinal, dok su Gašpar i njegov sin Ivan II. (oko 1550. - 1613.) zasluzni što je obitelj 1567. zasluzila titulu baruna. Dobili su je od kralja Maksimilijana II. (1527. - 1576.). Dvije godine poslije Draškovići su došli u posjed grada Trakoščana, a nedugo zatim i Klenovnika. Svi daljnji potomci Draškovića potjecali su od Gašpara jer je treći brat Ivan I. kao suborac Nikole Šubića Zrinskog 1566. godine poginuo u obrani Sigeta. Gašparovi sinovi Petar

◀ ▶

Svojevrsni simbol Draškovića je dvorac Trakoščan, koji je obitelj stekla još 1569. godine i posjedovala do 1945. Sagraden je vjerojatno u XIII. stoljeću kao srednjovjekovna utvrda, a današnji izgled ima od sredine XIX. stoljeća kad je obnovljen u neogotičkom stilu

(1555. – 1614.) i Ivan II. osnivači su dviju obiteljskih loza. Treći sin Juraj III. (oko 1560. - nakon 1607.) nije imao potomaka, ali kao general istaknuo se u Bitki kraj Siska 1592. i za oslobođenje Petrinje nekoliko godina poslije. Početkom XVII. stoljeća Draškovići dodatno šire svoj utjecaj na sjeverozapadu Hrvatske te 1604. dolaze u posjed Medvedgrada. Općenito, to je stoljeće bilo najplodnije doba za obitelj. U tom se razdoblju posebno ističe Ivan III. (1603. - 1648.) koji je dogurao do titule hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog bana i ugarskog palatina. Kao general istaknuo se u borbama protiv Osmanlija zbog čega mu je kralj Ferdinand II. (1578. - 1637.) dodijelio grofovsku titulu i imenovao ga za savjetnika. Titulu grofova od tada nose svi obiteljski nasljednici. Osim toga, Ivan III. zaslužan je za veliko proširenje obiteljskih posjeda. Njegov sin Ivan IV. (1630. - 1692.) sudjelovao je u bitkama protiv Osmanlija u Ugarskoj i Slavoniji. Međutim, imao je i jednu ulogu koja bi se mogla ocijeniti negativnom. Naime, bio je osumnjičen zbog povezanosti s vinovnicima Zrinsko-frankopanske uteote, da bi poslije dao doprinos osudujućim presudama i izvukao se neokrvnut. Izkupio se bečkom dvoru hrabrošcu protiv Osmanlija, čak je 1685. godine zbog ratnih zasluga nagrađen vlastelinstvom Božjakovina, a 1689. dobio čin podmaršala. Njegov sin Ivan V. (1660. - 1733.) dogurao je do titule hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog bana, a kao i mnogi njegovi preci posjedovao je iznimne vojničke sposobnosti zbog čega je dobio i čin generala. Njegovo ime donedavno je nosila i vojarna Hrvatske vojske u Varaždinu.

Grb Draškovića na Trakoščanu

SLAVNI NARODNI PREPORODITELJ

Nakon prestanka osmanlijske opasnosti članovi obitelji Drašković s vojničkim su djelovanja svoje zanimanje prebacili na politiku, kulturu i umjetnost. Mnogi od njih pisali su knjige, poticali preporod hrvatskog društva, bili istaknuti mecene za kulturne i umjetničke ustanove. Mogli su se pohvaliti i iznimno bogatom obiteljskom knjižnicom. U političkom i kulturnom životu Hrvatske tijekom XIX. stoljeća posebno se istaknuo grof Janko Drašković (1770. - 1856.). Za vrijeme pojačanog mađarskog nacionalizma 1830-ih priključio se građanskoj inteligenciji koja je zakotrljala kotačić hrvatskog nacionalnog preporoda. Janko je u Karlovcu 1832. tiskao svoje znamenito djelo *Disertatio*. Bila je to prva programska politička brošura pisana na štokavskom narječju. Autor se zalagao za obnovu banske časti i samostalnu hrvatsku vladu u sklopu Habsburške Monarhije. Drašković je izrazio i želju da se na području hrvatskih zemalja štokavski jezik uvede kao službeni. Sudjelovao je i u izgradnji institucija preporodnog pokreta, a nakon zabrane ilirskog imena u potpunosti se okrenuo političkom djelovanju. Kao jedan od predvodnika Narodne stranke čvrsto je branio hrvatske interese i državna prava od mađarskog nacionalizma sve do svojeg povlačenja 1848.

U hrvatskom političkom i kulturnom društvu nakon Jankove smrti nije više bilo toliko značajnog člana obitelji Drašković. Velik dio svojih stoljećima stjecanih imanja Draškovići su izgubili nacionalizacijom nakon Drugog svjetskog rata zbog čega su napustili Hrvatsku i odselili u Austriju. Nakon pada komunizma i uspostavom Republike Hrvatske član posljednjeg ogranka obitelji Karlo Drašković (1923. - 2019.) vratio je u vlasništvo nekadašnji obiteljski posjed u Velikom Bukovcu kod Ludbrega. Tako se ta za našu povijest iznimno značajna velikaška obitelj ponovno vratila na hrvatski teritorij i nastavila svoju višestoljetnu tradiciju.

PRIČE O DOMOVINSKOM RATU

Ministarstvo hrvatskih branitelja treću godinu zaredom raspisalo je natječaj za kratku priču o Domovinskom ratu za učenike srednjih škola u Republici Hrvatskoj.

Pristiglo je 208 učeničkih priča, a Povjerenstvo za vrednovanje proglašilo je pobjednike za 2021. godinu. Pismeno je pohvaljena priča *Pogled u prošlost*, koju je napisala Marija Kelbasa

Marija Kelbasa,
učenica 3. razreda
Ekonomsko škole
Požega

POGLED U PROŠLOST

Mrkla je noć, bolovi u trbuhu sve su mi jači. Budim se iz nesvijesti nakon batina koje mi je udijelio vodja od svega osamnaest godina. Pokušavam se okrenuti, ali ne mogu. Bol je u mojim prsim nepodnošljiva. Hladan pod ispod kao da se zalijepio za moju kožu, a vlaga u zidovima pomiješana sa strahom i znojem usporava mi dah. Odjednom čujem kako netko otežano diše, uputim pogled u tom smjeru i ugledam Marka, svog najboljeg prijatelja iz djetinjstva. Njegovo vitko tijelo toliko je izgledalo blijedo da bih, kada ne bih čuo njegovo dijanje, pomislio da je mrtav. Skupim snage i otpužem do njega. Njegovo je izmučeno tijelo puno modrica ležalo nepomično, a duguljasto blijedo lice obasjano Mjesecčevom zrakom sve dužim promatranjem odaje strah i bol. U ovom sam trenutku poželio nestati, vrištiti za pomoć, ali zvuka nema – želim biti sloboden! Sva bol i patnja nestaju u jednom trenutku jer svoje najteže dane sada provodim s onim s kojim sam dijelio i najbolje. Prošlo je nekoliko minuta, činilo mi se kao godina, skučeno sam čekao da se Marko probudi kad odjednom progovori: "Mislio sam da te više nikada neću sresti. Još uvijek prepoznajem tvoj miris. Kada si se zadnji put kupao?" lagano se nasmiješi.

Nisam vjerovao da je još uvijek onaj pozitivac; moje srce osjeti olakšanje jer je njegov glas uvijek zvučao kao andeo čuvar. Uzvratio sam mu osmijehom: "Nemoj misliti o mom mirisu. Reci mi, kako si ti? Što ti se dogodilo?" Detaljno je opisao kako su ga neprijatelji istukli, kako su ga nespremnog dočekali dok je spašavao svoju obitelj. Sve je vrijeme dok je pričao imao blagi osmijeh na licu, kao da je sve to normalno za njega. Divio sam mu se. Baš kada smo utočili u san, čuli smo teške vojničke korake ispred vrata. Dobro smo poznavali zvukove jer te ipak dvije godine u vojsci mnogo toga nauče. Srce usporava otkucaje, prestajemo disati i samo osluškujemo sljedeći potez neprijatelja. Pogledao sam u Marka; znali smo da je kraj blizu, ali smo se obojica hvatala za kapaljku nade da ćemo još malo vremena provesti zajedno. Sada ova mala mračna sobica sa samo jednim prozorčićem izgleda poput raja, a u njoj je i moj andeo čuvar. Ni u najgorim noćnim morama nisam ovako provodio zadnje dane života. Tišina je trajala svega nekoliko sekundi sve dok duboki oštri glas nije progovorio: "Otvaram vrata, želim vidjeti naše četnike!" Srce mi je stalo, znao sam da će me opet mučiti, ali sam se više bojao za

Marka i kako će on to podnijeti. Tek je došao, nije naviknut na bol koju sam ja dosad trpio. Ušao je i uz mrki pogled procijedio: "Ustaj, bando četnička! Danas ste dobili nove kolege, ha-ha-ha! Šta je? U pod gledaj, mene ćeš gledati!" Došla su još trojica, po-nešto starija od nas, ali s jednakim modricama i ranama na tijelu. Kako su stigle pridošlice, najprije se mora pokazati tko je glavni: "Od sada pa nadalje bit ćete moje lutkice. Budem li čuo da vičete, dobit ćete mnogo više batina od ostalih! Jasno?!" Nije čekao da odgovore, samo je počeo mlatiti palicom dok je njegov pomoćnik pridržavao žrtvu. (...)

Svaki smo dan započeli pjesmom. Pjevamo četničke pjesme, a ako netko slučajno ne bi htio ili bi bio ponešto tiši od ostalih, dobio bi batina tri puta više nego inače. Tukli bi nas iz čistog užitka, ali najmanji je trag ostavljal fizičko zlostavljanje... Kako bi osjetio moć nad nama, često bi nekoga iz grupe odveo u hodnik, pričao bi da će ga pustiti jer mu ništa ne vrijedi, ali da mora čekati da netko dođe po njega. Pojedinac bi stajao do večeri u nadi da će ga stvarno pustiti, da će osjetiti slobodu te da više neće biti zlostavljan. Sve dok ne bi došlo vrijeme za večernje batine, a onda bi rekao: "Šta je? Mislio si da će te pus-

titi, eh, moj vojniče, kod mene to nije tako lako! Ostat ćeš ovdje sve dok te ne prebijem na mrtvo ime, twoje ču tijelo spaliti sve dok se ne pretvorit u pepeo, ali prvo ćeš patiti i polagano ču te uništavati, ha-ha-ha!" Pojedinac bi se iz hodnika vratio u gorem stanju nego što je u njega otisao, često se događalo da cijeli dan nismo dobili hrane, čak ni ostatke. Tolika mržnja prema nama proizvodila je inspiraciju smišljanja novih tehnika mučenja. Jedna je od gorih kazni pored batina bila ispijanje velike količine tekućine. Problem nastaje kada nam zabrane odlazak u kupaonicu. Onaj tko bi pitao, dobio bi batina, a ako bi imao sreće, mogao je birati kojim će ga štapom tući, mada čast izbora nije bila od velike pomoći. Detaljno su pregledavali stvari koje smo donosili sa sobom, a ako bi bilo hrvatskih nacionalnih simbola, tjerao bi nas da ih gutamo, žvačemo, pokidamo ili bi ih stavio na naše tijelo dok bi po njemu udarao svom snagom svojim pendrelkom, sve dok se više ne bismo mogli micati. Užitak vođe bio je najveći kada bi srpski civili došli i iskaljivali svoj bijes nad nama. Svoj bi bijes iskaljivali iz zabave, ili zato što je nešto pošlo po krivu, ili što su im obitelji stradale, ili samo zato što su se, eto, toga dana osjećali napeto. To nam je bila najgo-

ra kazna jer nikada nismo znali koliko će ih doći i koga će odabrat. Najgori prizor kojega se sjećam bio je kada je Marka tukao osmogodišnji dječak palicom. Vapaj, dozivanje i molitva Marka da prestane bilo je nešto što me slamalo na tisuću komadića. Iako vođa koji je smisljao sve ove tiranije nije znao da smo prijatelji, ostali su to članovi zarobljeništva jasno vidjeli po našim pogledima. Marko i ja smo znali da ne smijemo odati svoje prijateljstvo jer će biti još gore pa smo se pretvarali da se ne poznamo. Iako je bilo nepodnošljivo teško kada bi voda izabrao baš nas dvojicu da tucemo jedan drugoga, svoje bolove nismo odavali.

Svijeta nismo vidjeli. Sve što smo mogli osjetiti i vidjeti su fizičko nasilje između ovih četiriju zidova. Ja sam svoju nadu izgubio onoga dana kada je pomoćnik glumio da će nam pomoći. Njegova je zloča bila manja od vodine, ali nije bila razumljiva. Ponekad se činilo da smicalice radi zbog straha prema vođi, što je u jednu ruku i bilo shvatljivo. Svatko ima svoju obitelj i ne želi svoj život izgubiti zbog hrpice Hrvata. Svanuo je dan, tračak sunca ušao je u našu sobicu. Odjednom dolazi pomoćnik i tiho šapuje: "Žao mi je zbog svega! Mogu vas izvući odavde, ali morate biti brzi!" Mi, naivni, brzo ustasmo i krenusmo prema izlazu sobe kad tamo стоји voda. Mrak mi se stvori pred očima, osjećam slabinu svoga tijela dok mi srce kuca kao da će pobjeći iz prsa. Podrugljivo se nasmije: "Budale moje četničke! Nisam li vam rekao da odavde nećete izaći živi? Još uvijek imate nade? E, pa kad je tako, idemo u vrstu, brže! Danas nisam dobre volje, danas ćete gorjeti u batinama. Jel' čujete, bando četnička!?" Krv mi se sledila u žilama, počeo sam sve plići disati kad odjednom padam u nesvijest. Budim se, oko sebe ne vidim ništa, mrak je. U sobi nema nikoga i ležim nepomično svega nekoliko trenutaka, sve dok nije došao vođa. "Usuđuješ se pasti dok ti ja pričam? Sada ćeš osjetiti pravu bol kako bi se vratio sebi! Pomoćiće, drž' ga!" Nisam imao priliku

niti progovoriti, stavljaju me uza zid, opirem se, ali bezuspješno. Osjetim kako gasi opušak cigarete o mojoj lijevu ruku, na isto mjesto gdje mi je otvorena rana još od jutrošnjih batina. Pokušavam ostati jak, ali suze same teku niz obrazu. Ne želim progovoriti ni riječ, ne želim da osjeti kako je moćan. U sebi pjevam uspavanku svoje majke, mislim na obitelj, osjećam da mi se bliži kraj, želim umrijeti. Želim vidjeti svjetlost na kraju dugačkog mračnog tunela. Opirem se životu, ali Bog ima druge planove za mene i ostavlja me živoga. Nakon masnih batina i ostataka opušaka na mojoj lijevoj ruci ostavlja me u sobici sve do jutra. Vrate me nazad u grupu gdje sam dobio dva puta više batina nego drugi.

Dani su prolazili dok je bol bila sve veća, a nade sve manje. Više nas nije tukao četiri puta dnevno, sada je dolazak učestaliji pa svakih sat vremena dobijemo batine ili od vode ili od četničke vojske. Ne можемо više ni spavati, leđa su nam puna masnica i rana dok su nam prsa sva krvava, ruke više ne osjećamo, kao ni noge. Strah koji nam je ulio u kosti polako je nestajao jer smo došli do kraja. Znali smo da nam spasa nema, umrijet ćemo. U svojim glavama nismo više mogli čuti vlastite misli, svi smo čuli isto – samo njegov zlokoban osmijeh koji bi se oglasio dok bi nas tukli.

(...)

Svoje najgore dane pripisujem zarobljeništvu u kninskom zatvoru, a nepravdu ondašnjem sudu. U trenutku kada sam čuo presudu, zavapio sam: "Kako je to moguće?" Sva bol, patnja, strah i psihičko zlostavljanje koje smo trpjeli 69 dana ne vrijedi 8 godina zatvora. Mnogi će se složiti da su u tom trenutku postali razočarani hrvatskom pravdom.

Štoviše, postali smo razočarani Hrvati. Jedino lijepo tih najcrnijih dana bilo je zajedništvo s Markom, osobom koja mi nije okrenula leđa, koja je svaki put uplašenim pogledom provjeravala jesam li živ. Bio je i ostao jedina utvrda i stijeg mojega izmučenoga života.

DOMOVINSKI RAT

GOVORI NA ZASJEDANJU SABORA RH U LIPNU 1991., NA KOJEM JE PROGLAŠENA SUVERENA I SAMOSTALNA RH (VI. DIO)

TEKST

dr. sc. Ante Nazor, ravnatelj Centra

U prethodnih pet brojeva Hrvatskog vojnika objavljena su izlaganja predsjednika Saveznog izvršnog vijeća SFRJ ("jugoslavenske Vlade") Ante Markovića i njegovih suradnika tijekom nastavka 17. skupne sjednice svih vijeća Sabora RH, održane 24. lipnja 1991., u kojim su zastupnike Sabora RH pokušali uvjeriti u potrebu očuvanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) ili u stvaranje neke nove ("treće") Jugoslavije, te odgovori na njihovo izlaganje tadašnjeg predsjednika Vlade RH Josipa Manolića i potpredsjednika Sabora RH Vladimira Šeksa. Uz njih, govorili su i ostali saborski zastupnici, zamjerajući Markoviću što je izbjegao navesti glavnog krvica - Srbiju - za nastalu krizu i destabilizaciju SFRJ. Dio zastupnika komentirao je i istup ministra vanjskih poslova SFRJ Budimira Lončara na Savjetu ministara Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji (KESS), održanom 19. i 20. lipnja 1991. u Berlinu, dakle neposredno prije aktualne sjednice Sabora RH. Osim Ivana Vekića - predsjednika kluba Hrvatske demokratske zajednice (HDZ), najbrojnijeg kluba u Hrvatskom saboru, Vladimira Veselice - predsjednika Kluba Hrvatske demokratske stranke (HDS), Ivana Milasa – zastupnika iz HDZ-a i Branka Puharića – zastupnika iz SDP-a, čija su izlaganja predstavljena u prethodnom broju Hrvatskog vojnika, govorili su i zastupnici iz HDZ-a Vice Vukojević i Šime Đoran te Hrvoje Kačić – nestranački, tj. nezavisni zastupnik i predsjednik saborskog Odbora za vanjsku politiku. Zastupnik Vice Vukojević naveo je da predsjednik savezne Vlade "nije shvatio prostor i vrijeme", jer ignorira donošenje novog hrvatskog Ustava i odluke referendumu. Napomenuvši da se za tržište i demokraciju koju je u svojem govoru ponudio savezni premijer Hrvatska već izborila, ustvrdio je "da demokraciju u Jugoslaviji nije moguće postići", odnosno da "boljševizam na istoku i demokracija na zapadu ne mogu egzistirati jer se međusobno isključuju". Osvrnuo se i na navode saveznog premijera o "naoružavanju paravojnih formacija", podsjetivši nazočne

da Republika Hrvatska ima legalno Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP), te da je prije godinu dana Hrvatska "formalno-pravno i stvarno oplaćkana jer je odneseno 243 tisuće kompleta ONO (općenarodne obrane) što je Hrvatska kupila za vlastite novce, tako da je Hrvatska ostala bez obrambenog mehanizma," odnosno naoružanja. Podsjetio je i da je Hrvatska naoružanje tražila od savezne Vlade, odnosno od resornih ministarstava u toj Vladi, ali da je odbijena, pa se sama legalno i legitimno naoružala. Istodobno, iz resornih ministarstava SFRJ kojima predsjeda Marković i sa srpskom područja naoružavaju se ilegalne formacije i srpski teroristi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Vukojević je predsjedniku savezne Vlade zamjerio i boravak u Borovu Selu i razgovor s Vukašinom Šoškočaninom, srpskim teroristom "koji je na televiziji javno rekao da je ubio šestoricu hrvatskih policajaca". Također, zamjerio je olako obećanu ponudu kredita iz inozemstva, pitajući se tko će te kredite vratiti. Na kraju izlaganja Vukojević je zaključio da je Hrvatska u Jugoslaviji gubitnik, poručivši saveznom premijeru da Hrvatskoj vrati njezin novac i da "ne donosi propale ideje iz prošlog vremena".

Zastupnik dr. Šime Đoran rekao je da je Jugoslavija izgubila legitimitet i legalitet onog trena kada je dopušteno službenoj Srbiji da donese svoj Ustav, s kojim je mimo konsenzusa propisanog tim Ustavom likvidirala dvije savezne jedinice, dvije autonomne pokrajine (Vojvodinu i Kosovo), a onda treću (Republiku Crnu Goru) pretvorila u svoj protektorat. Istodobno je izrazio žaljenje zbog toga što je savezni premijer čestitao Slobodanu Miloševiću donošenje novog Ustava, te da nije poduzeo ustavna ovlaštenja koja je imao da to spriječi. Podsjetio je i na činjenicu da je JNA razoružala Hrvatsku, a ostavila "do zuba naoružanu Srbiju" i upitao "štovanoga jugoslavenskog premijera" tko zapovijeda tom vojskom? Istodobno je podsjetio i da je savezni premijer "ipak prvi u Jugoslaviji rekao da želi slobodne izbore, da želi demokratizaciju Jugoslavije i da traži konvertibilni dinar" te da "krivnja što se to, nažalost, nije moglo održati možda nije ni na saveznoj Vladi, nego na odnosu snaga, ali onda te snage treba imenovati".

Predsjednik Odbora za vanjsku politiku Hrvoje Kačić rekao je da je hrvatski narod pobjedom demokracije na prvim višestračkim izborima prošle godine ostvario vjekovne težnje

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

da Zagreb postane uistinu glavni grad Hrvatske te da se o Hrvatskoj više ne odlučuje niti u Beču niti u Pešti, ali niti u Beogradu, pa niti u Kninu, međutim, da time "nije postignuto da Zagreb postane i centar svijeta i centar Europe" i da "postoje vrlo često bitne razlike između svjetskih, odnosno europskih i hrvatskih dioptrija". Pritom je podsjetio da "ne smijemo zaboraviti i podcijeniti da smo se svi mi, uz rijetke izuzetke, razvijali pa i formirali u klimi komunističkog totalitarizma i autokratskog prakticiranja vlasti, te da se shvaćanja i deformacije koje su akumulirane desetljećima ne mogu izmijeniti kroz rešeto prvih višestrašnjačkih izbora". Upozorio je zastupnike da je "SFRJ još uvijek pravni subjekt međunarodnog prava" te da se, neovisno o tome što je Hrvatska "dokazala da jest demokratska", mora težiti obogaćivanju i unapređivanju demokracije. Izrazio je zadovoljstvo ishodom referendumu o hrvatskoj neovisnosti i istaknuo da su rezultati referendumu na kojem se narod izjasnio za neovisnu Hrvatsku za saborske zastupnike "zakon pa i više od toga, a realizacija referendumskе volje odgovornost i imperativ" te da "tu odstupanja nema i ne može biti". Međutim, smatra da rok do 19. lipnja za postizanje sporazuma o novom savezu nije primjeren. Istaknuo je da je "za evoluciju, a protiv revolucije", jer "sve revolucije koje su prohujale ovim prostorima donijele su samo zlo, pa i ova posljednja antibirokratska" koju je potaknulo srbijansko vodstvo.

Smatrajući da je i situacija pobune dijela Srba u Kninu i oko Knina "refleks ciljeva antibirokratske revolucije" u Srbiji, čiju realizaciju provode "militantni bojovnici koji su spremni na svaki oblik nasilja i zlodjela", poručio je: "Revolucije su uvijek populističke i falangističke. To je vladavina nasilja i strasti, a razum je potisnut. Naša je zadaća da spriječimo eskalaciju vladavine strasti, nasilja i bezakonja. Ja smatram da je naša dužnost da otvorimo prostor za poštovanje zakona i vladavinu razuma."

Objasnio je da je srpska politika inscenirala srpsku pobunu u Kninu, kao protutežu žarištu na Kosovu, jer je "razvoj svjetskih reakcija na događaje na Kosovu dosegnuo sredinom 1990-ih takvu razinu i zrelost da je postalo kristalno jasno svima da se osude Srbije zbog grubog kršenja ljudskih prava na Kosovu više ne mogu blokirati i izbjegći - niti u Kongresu Sjedinjenih Američkih Država niti u Europskom parlamentu niti u bilo kojem drugom svjetskom autoritativnom forumu".

Kačiću je zasmetao izostanak reakcije ministra Lončara – "kojega u Beogradu pripisuju kao još jednog navodnog Hrvata u saveznim tijelima", na napade Srbije prema svim institucijama na kojima počiva ili je počivala SFR Jugoslavija, započetim onog trenutka kad se Srbija suočila s činjenicom da je ugrožena njezina supremacija u odlučivanju i vladanju. Podsjetio je na odgovornost Srbije za "kršenja Ustava iz 1974. u odnosu na (jugoslavenske autonomne) pokrajine (Vojvodinu i Kosovo), ekonomsku blokadu Slovenije i Hrvatske, pljačku hrvatske imovine na teritoriju Srbije, nezakonit upad u savezni monetarni sustav za više od 1,8 milijardi dolara i blokadu funkc-

oniranja Predsjedništva SFRJ". Zasmetalo mu je i to što Lončar šuti o uzrocima tih pojava, a istodobno, kao u Berlinu, "iznosi konstataciju o paralizi vodećih saveznih institucija", unatoč tome što je u inozemstvu na svim renomiranim razinama suočen s činjenicom da je upravo Srbija potpuno opravdano označena i osuđena zbog kršenja ljudskih prava.

Kačić smatra da je "gospodin Budimir Lončar, ministar u Vladi premijera Mirkovića, ministar vanjskih poslova SFRJ, potpuno svjestan toga razvoja" te da je svjestan da Srbiju ne može braniti, jer ponašanje srbijanskog vodstva "predstavlja flagrantno kršenje međunarodnih obveza Jugoslavije". No, umjesto da osudi ponašanje srbijanskih vlasti, Kačić primjećuje da Lončar obmanjuje svjetsku javnost, "lansirajući na posljednjem sastanku KESS-a u Berlinu neistine ili točnije rečeno bezočne laži da je kršenje ljudskih prava u Jugoslaviji posljedica sukobljavanja republika i nacionalnih kolektiviteta". Zbog takvog ponašanja, Kačić smatra da je Budimir Lončar izgubio kredibilitet da se pojavljuje na pozornici europske diplomacije u vrijeme kad je otvorena nova stranica europske povijesti u ozračju KESS-a i Pariške povelje za novu Europu.

U svojem govoru Kačić je posebno istaknuo Parišku povetu za novu Europu od 21. studenog 1990. kao "standard novog poreta u Europi" i kao "dokument od izvanredne važnosti za Hrvatsku u ovom razdoblju kada se pripremamo za samostalnost i kada nastojimo da privolimo i druge republike sadašnje Jugoslavije za Savez suverenih i samostalnih republika".

Poručio je da za ostvarenje tog cilja "moramo graditi mostove sporazumijevanja i težiti da se u svojim shvaćanjima približimo svijetu i Europi osobito, a ne da fosilizirano ostajemo ukopani u konceptualne barijere koje nas spuštavaju u približavanju Europi".

Pri kraju govora apelirao je na razum zastupnika, ali ne i na njihova srca i osjećaje, kako bi se izbjegla zamka koju priprema "mašinerija svjetskih i europskih medija podmažanih jugodiplomacijom na čelu s gospodinom Budimicom Lončarom" da jedinstvenu Jugoslaviju ruše Hrvatska i Slovenija, a da tobože ono što preporučuje i traži Europa i svijet prihvata Srbija s ostatkom Jugoslavije. Poručio je da bi upadanje u takvu zamku "bilo ravno odlasku peradi među beogradske vukove i lisice". Stoga je s dozom zabilutosti podsjetio da se Hrvatskoj od Pariza, Rima, Bonna, Londona, pa sad i Berlinu, do Europskog parlamenta te američkog Kongresa i Senata upućuju preporuke i apeli da zadrži jedinstvenu Jugoslaviju, unatoč tomu što "jedinstvena Jugoslavija može biti samo hegemonistička Srboslavija".

Na kraju govora poručio je: "Ako je Pariška povelja za novu Europu prihvatljiva i za Ruse i za Fince i za Poljake i Nijemce, za Mađare i Rumunje, a konačno i za Grke i Turke, uvjeren sam da mora biti prihvatljiva i za sve narode koji žive u okviru dosadašnje Jugoslavije, a to znači i za Hrvate i Srbe. Uvjeren sam također da jedino oprezom i mudrošću možemo parirati bizantskoj perfidnosti. Hvala lijepo."

PREDSTAVLJAMO

KNJIGA KOJA OTIMA ZABORAVU LJUDE I DOGAĐAJE

Knjiga *Našički kraj u Domovinskom ratu* nastala je temeljem ideje i zajedničkog rada članova brojnih udruga proizšlih iz Domovinskog rata okupljenih oko Koordinacije udruga hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata Grada Našica, koja je nakladnik, na čelu s brigadnim generalom Milanom Kneževićem, dok su

urednici Snježana Marod, predsjednica Udruge udovica hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata Našice i Srećko Perković, ratni psiholog 132. brigade HV-a. Pogovor knjizi napisao je general-pukovnik Slavko Barić, ratni zapovjednik 132. brigade.

Realizirana uz potporu Ministarstva hrvatskih branitelja, Osječko-baranjske županije i Grada Našica knjiga je posvećena svim poginulim i nestalim hrvatskim braniteljima u Domovinskem ratu, kao i svim umrlim hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata koji su im se pridružili

Obilježavajući 30. obljetnicu oslobađanja vojarne u Našicama od JNA te 30. obljetnicu osnutka 132. brigade HV-a Našice – Orahovica u Našicama je 18. prosinca 2021. predstavljena knjiga *Našički kraj u Domovinskom ratu: Povjesnica 132. brigade Hrvatske vojske Našice - Za domovinu i narod svoj* (zapisi sudionika)

TEKST Lada Puljizević

FOTO *Našički kraj u Domovinskom ratu: Povjesnica 132. brigade Hrvatske vojske Našice - Za domovinu i narod svoj* (zapisi sudionika)

Foto: arhiva Snježane Marod

u proteklih 30 godina samostalne države Hrvatske.

Na više od 140 stranica, objedinjujući brojne dokumente, ratne fotografije, zemljovide, isječke iz tiskovina i sjećanja sudionika ratnih događanja pred čitateljem izrasta impresivna i kompleksna spomenica na olovnu 1991. godinu, ali i na hrabrost, požrtvovnost i beskrajno samodavanje onih koji su braneći našički kraj, braneći domovinu zavrijedili svoje mjesto u vječnosti sjećanja.

Kroz poglavlja Domovinski rat u Našicama i našičkom kraju, Civilne službe Našica u Domovinskom ratu 1991. - 1992. godine, Iz ratne arhive 132. brigade HV, Sastavnice 132. brigade HV, Portreti ratnika, Oz-

Svoj doprinos knjizi dala je skupina autora tekstova, fotografija i ostalih suradnika, kojima dugujemo veliku zahvalnost. Autori tekstova i suradnici u izradi knjige *Našički kraj u Domovinskom ratu* su Mirko Košturjak, Zdravko Đanić, Zorko Šimunić, Krunoslav Nikšić, Srećko Perković, Mato Brkić, Vlado Dorić, Stevo Ivić, Goran Sokol, Nikola Masnikosa, Josip Patajac, Mirjana Rajković, Branko Kranjčev, Marko Marić, Branimir Jokić, Jasna Dundović, Vesna Lolić, Ivica Tomljanović, Katica Šimašek, Marinko Canecki, Petar Cvekan, Zvjezdana Gvozdanović, Slavko Barić, Oto Dudjak, Igor Dubaić i Mario Pavičić.
Autori korištenih fotografija: Siniša Kuljić, Ivan Čosić, Ivica Lovović, Pavao Karlak, Dario i Andrija Puhančić. Korištena je i osobna arhiva brojnih pripadnika 132. brigade kao i videomaterijal ratnog snimatelja IPD-a našičke brigade, pokojnog novinara Vjekoslava Pandurića.

nake postrojbi, Spomen smrtno stradali hrvatski branitelji 1991. - 1996. knjiga daje presjek svega onog što je u ratnom vremenu, često u obliku spontanog samoorganiziranja značilo presudno vrijedne korake prema konsolidaciji obrane i konačnoj pobedi.

General-pukovnik Slavko Barić, ratni zapovjednik 132. brigade u Pogovoru knjizi piše: "Knjigom sjećanja pokušavamo oteti zaboravu vrijeme koje je iza nas, ali prije svega ljudi u tom vremenu. Događaji iz 1991. godine jasno su odredili sudbinu našeg naroda i naše države, a sve kroz

Prizori iz našičke ratne bolnice

PREDSTAVLJAMO

sudbinu malenog hrvatskog čovjeka. Vrijeme u kojem se jasno razlikovao čovjek od nečovjeka, hrabrost od kavkičluka, odlučnost i odvažnost od kolebljivosti i straha, spremnost na žrtvu od bježanja i skrivanja. Upravo to je obilježe vremena borbe za dosljedanstvo, pravo na slobodu i vlastitu državu. Vrijeme koje su obilježili ljudi, radnici, studenti, intelektualci, žene i muškarci, očevi, sinovi, majke i kćeri, vrijeme svenarodnog jedinstva u ostvarivanju povjesne ideje jednog naroda – hrvatskog – o svojoj državi.” Snježana Marod koja potpisuje su-autorstvo knjige prisjeća se njezina nastajanja: ”Prikupljanje građe za knjigu započelo je prije 20 godina prilikom organiziranja izložbe ratnih fotografija i VHS filma koje je snimao i sačuvao Vjekoslav Pandurić, pripadnik IPD službe u 132. brigadi HV. Tijekom stvaranja knjige mnoge fotografije i pisani materijali prikupljeni su od osoba koje

”Naši pali, ranjeni i živi ratnici obavili su svoj dio krvave zadaće za domovinu. Oni su osigurali sebi vječnost, a zahvaljujući njima Hrvatska i dalje živi.

I danas, kad se zamagljuje pogled na Domovinski rat, kada postoji opasnost da se on potisne iz sjećanja, te se umanji vrijednost naše povijesti i žrtava koje smo dali, upravo radi tih ljudi moramo stalno upozoravati da su čast i hrabrost jedina prava mjera i putokaz za vrednovanje pravih vrijednosti Domovinskog rata.

Ostaje nam čuvati te vrijednosti ugradjući u njih neizbrisiv trag sjećanja jer to dugujemo našim herojima koji su u temelje Domovine ugradili cijelo svoje biće i podarili ga svome narodu, nesobično i iskreno,” istaknula je urednica knjige Snježana Marod čiji je suprug Slavko poginuo 1991. u oslobađanju vojarne u Našicama.

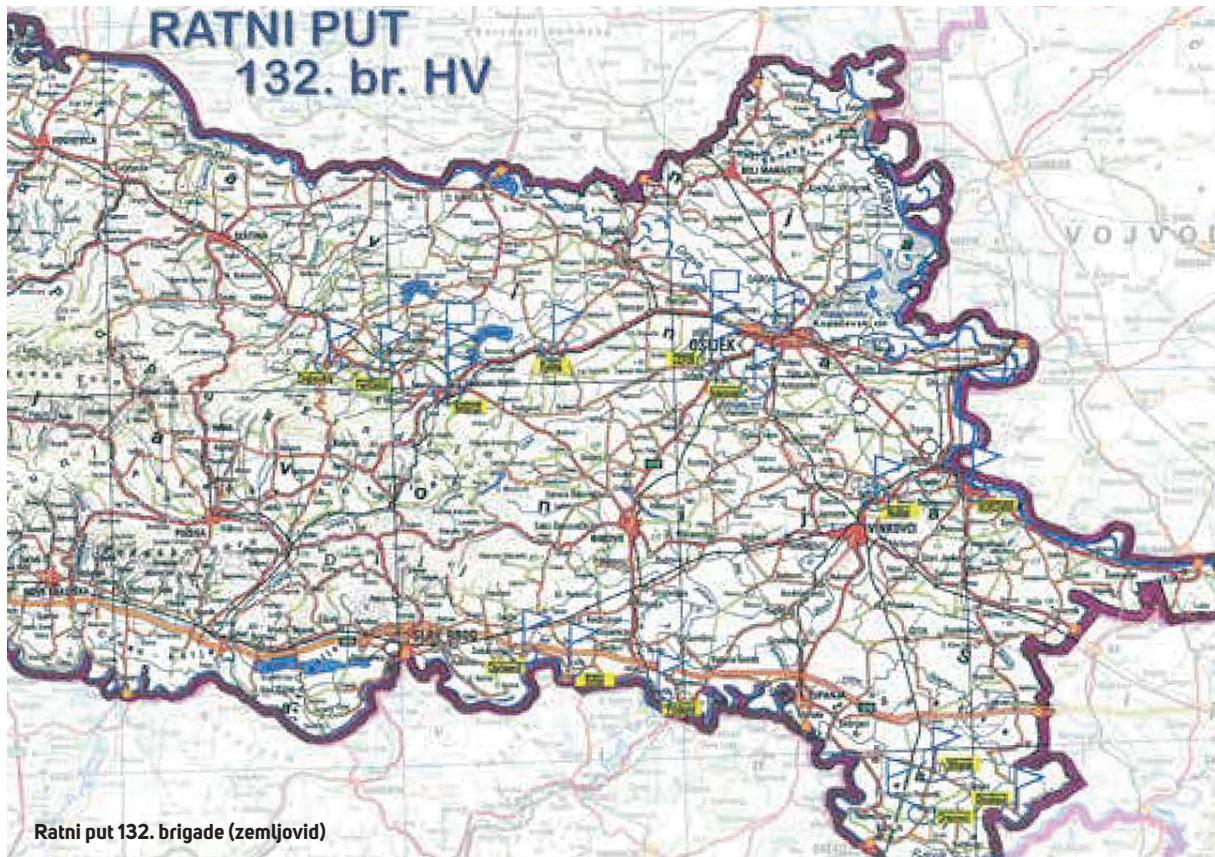

Iz ratne arhive 132. brigade

su bile voljne staviti ih na raspolaganje za ovu namjenu, a usput se pojavila ideja da na jednom mjestu prikupimo sve što je do sada pojedinačno objavljivano u lokalnom tisku, izdanjima Matice hrvatske, Zavičajnog muzeja Našice, u sredstvima javnog informiranja...“

”Knjiga prikazuje fotografijom i riječju malog, ali duhom i hrabrošću velikog čovjeka, koji je krenuo svojim prsim braniti i obraniti domovinu, svoj kućni prag, svoju obitelj, ne razmišljajući o vlastitom životu i zdravlju,” kaže Snježana Marod pa naglašava: ”Fotografije i pisana građa dokument su vremena o kojem svjedoče jedino ako se objave.”

Knjiga prikazuje fotografijom i riječju malog, ali duhom i hrabrošću velikog čovjeka, koji je krenuo svojim prsim braniti i obraniti domovinu, svoj kućni prag, svoju obitelj, ne razmišljajući o vlastitom životu i zdravlju

Srećko Perković, prof., ratni psiholog 132. brigade i urednik knjige *Našički kraj u Domovinskom ratu* u svojem sjećanju na ratno vrijeme navodi: "IPD služba 132. brigade HV-a svoj je posao temeljila na iskustvima američke vojske i prema literaturi protivničke JNA. Dok su drugi prikupljali oružje, ja sam prikupio poveću ratno-psihološku literaturu. Dosta je tih knjiga bilo u blatu i vojska je gazila po njima. Sve što nam je trebalo bilo je već napisano, samo je bilo potrebno nešto umijeća i sposobnosti prilagodbe teorije našim potrebama. JNA je tad bila, po organizaciji i ustroju, četvrta vojska svijeta, a to znači da je uz postojeću stručnu literaturu kvalitetno obavljala i zaduženja IPD službe u okviru svojih postrojbi. Trebalо je u nastalim okolnostima to znanje primjeniti za potrebe HV-a. Tiskali smo kalendar, propagandne letke, plakate, postere, vizuale brigade u obliku sokola te Glasnik 132. brigade HV-a u kojem je suradivalo mnogo Našičana."

"Našička brigada puno je toga napravila i zadužila ne samo grad Našice nego i čitavu Slavoniju, a time i Osječko-baranjsku županiju. Sudjelovali su u vrijednim i važnim operacijama od Ivanovca, Nuštra, Papuka i drugdje. Njihov doprinos bio je iznimno velik i temelj stvaranja slobodne i neovisne Republike Hrvatske, temelj je, također, bio i Domovinski rat na čelu s prvim hrvatskim predsjednikom doktorom Franjom Tuđmanom. Oni koji su pali neka traju u nama kojiž živimo, jer herojima Domovinskog rata sloboda bijaše draža od života. Hvala svima onima koji su sudjelovali u pisanju ove knjige i neka ostane trajni spomen, a ono što su hrvatski branitelji napravili bit će vječno u našim srcima," rekao je na predstavljanju knjige dožupan Osječko-baranjske županije Josip Miletić.

DOMOVINSKI RAT KAO MUZEJSKA BAŠTINA

Na hladni Božić 25. prosinca 1991. oslobođene su zloglasne Kusonje. Nakon nepuna četiri mjeseca od zasjede u tom zapadnoslavonskom selu konačno su se stekli uvjeti za rasvjetljavanje nepoznate sudbine bjelovarskih branitelja i policijskih pripravnika stradalih na blagdan Male Gospe 8. i 9. rujna 1991.

OSLOBOĐENE KUSONJE

Epska priča o zasjedi u Kusonjama u kojoj su poginuli pripadnici A satnije Zbora narodne garde iz Bjelovara i dvojica policajaca pripravnika u rujnu 1991. godine doživjela je i svoju ekranizaciju. Međutim priča o zadaći Alfa u okviru akcije Orkan 1991. i operaciji Papuk 1991., koje su se odvijale paralelno s oslobađanjem Kusonja kao i priča o samom oslobađanju Kusonja, nije toliko poznata. Muzej Operativne zone i Zbornog područja Bjelovar od samog je osnutka vezan uz dva dragocjena predmeta tad maloljetnog *purgera* N. L. koji je donirao svoj prikrivni prsluk s oznakom i grbom grada Zagreba i ispaljeni ručni raketni bacač M80 Zolja. Riječ je o prsluku kupljenom u jednom zagrebačkom Army

**Prsluk maloljetnog branitelja N. L. s vezenim grbom grada Zagreba.
(Iz fundusa Muzeja Operativne zone i Zbornog područja Bjelovar)**

TEKST I FOTO
Marin Sabolović

shopu jer je u to vrijeme do primjerka vlastite prikrivne odjeće bilo vrlo teško doći. Na desnom džepu prsluka ušiven je grb Zagreba jer, kako govori naš sugovornik, u slučaju njegove pogibije znalo bi se da je to "zagrebački dečko". Maloljetni branitelj sudjelovao je u akciji oslobađanja sela Kusonja na Božić 25. prosinca 1991., a taj mu je događaj obilježio ratne dane jer je upravo on uputio prvu raketu u Kusonje i to iz bacača M80 Zolja. Iako ne pomišljući na to da će kontejner raketnog bacača postati povijesni događaj, nakon ispaljene raketne odlučio je vratiti čepice za uši u džepić na remenu ispaljenog raketnog bacača, a bacač nositi sa sobom cijelu akciju. Kasnije je, kaže sugovornik, nakon dolaska u Zagreb i dalje sredstvo nosio na ramenu i potom ga spremio u svoj dom. Danas se prsluk i kontejner Zolje čuvaju u Muzeju Operativne zone i Zbornog područja Bjelovar kao sudionici jednog zaista simboličnog događaja. Sudbina branitelja stradalih u zasjedi u Kusonjama konačno je rasvjetljena u siječnju 1992. godine, a njihovi posmrtni ostaci pronađeni su nedaleko od Kusonja na Rakovu potoku u veljači 1992.

Doris Miller bio je prvi Afroamerikanac koji je dobio vojno odlikovanje Mornarički križ za zasluge u Pearl Harboru

FILATELIJA

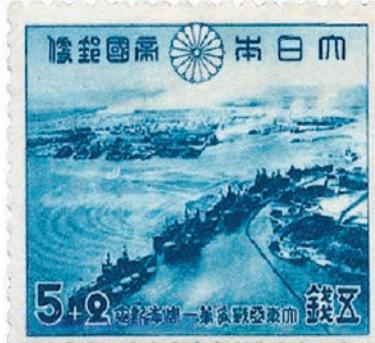
Prošlog prosinca navršilo se 80 godina od jednog od najznačajnijih događaja u Drugom svjetskom ratu, japanskog napada na glavnu tihooceansku bazu SAD-a, Pearl Harbor. Napad je osigurao konačnu potporu američkog Kongresa odluci predsjednika Franklina Delano Roosevelt da uđe u rat. Tom je odlukom saveznicima protiv Osovine stavio na raspolaganje golem ratni potencijal svoje zemlje

MARKE – PEARL HARBOR

TEKST Ivo Aščić

Japanese bomb Pearl Harbor, December 7

Japanska kraljevska mornarica napala je 7. prosinca 1941. bazu Američke ratne mornarice na Havajima, teritoriju SAD-a

Pomno planiranim napadu Japanske kraljevske mornarice, koji se dogodio 7. prosinca 1941. godine na sjedište tihooceanske flote SAD-a na Havajima, prethodilo je dugotrajno pogoršanje odnosa. Iako je Japan od Havaja udaljen gotovo osam tisuća kilometara, japski brodovi plovili su zbog sigurnosti po najgorim meteoroškim putovima Tihog oceana, a svaka radiokomunikacija između brodova bila je najstrože zabranjena. Japanski nosači zrakoplova usidrili su se 320 kilometara sjeverno od Havaja, odakle su napali s čak 354 zrakoplova u dva navrata. Tijekom iznenadnog japanskog napada na vojnu bazu bilo je usidreno oko 70 ame-

ričkih ratnih brodova različite tonaze, među kojima gotovo svi bojni brodovi. Za vrijeme napada gotovo nijedan američki brod nije isplorio, dok je manji broj zrakoplova uspio uzletjeti i prihvatići borbu. SAD je izgubio osam bojnih brodova, tri luke krstarice, tri razarača i četiri manja broda. Također, uništeno je 80 zrakoplova, a 150 ih je bilo oštećeno. Poginulih i ranjenih američkih vojnika bilo je više od 3680. Japanci su izgubili 29 zrakoplova, pet džepnih podmornica i oko 100 vojnika, dok su se svi brodovi neoštećeni vratili u Japan.

Još je i danas nepoznana zašto o napadu nije bila obaviještena vojno-pomorska baza u Pearl Harboru iako je mornarica SAD-a presrela japansku komunikaciju. Čak su i novine pisale o mogućnosti napada Japana na SAD.

SAD je još 1887. počeo s izgradnjom vojne baze Pearl Harbor na Havajima zbog prirodnog položaja na istočnom Pacifiku

Poraz od Japanaca kod Pearl Harbora najveća je trauma u američkoj vojnoj povijesti

MARSHALL ISLANDS
Japanese Attack Pearl Harbor 1941

50c
shamed by MICHAEL BROWN

Japanci su radi ratne promidžbe 1942. izdali marku, reprodukciju fotografije snimljene iz njihova zrakoplova, koja prikazuje zapaljene brodove u Pearl Harboru

Havaji su krajem XIX. stoljeća bili samostalna republika koju je SAD 1898. anektirao, 1900. dao im je status prekomorskog teritorija, a od 1959. postali su 50. po redu savezna država SAD-a, udaljena od zapadne obale čak 3800 kilometara. Na njima danas živi oko 1,3 milijuna stanovnika, a vojnu bazu i sjedište Pacifičkog zapovjedništva oružanih snaga SAD-a opslužuje oko 33 tisuće vojnika.

Memorijalni centar u Pearl Harboru nazvan je po bojnom brodu Arizona. Na njemu je tijekom napada poginulo više od 1700 članova posade

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama:

Sve što vas zanima pitajte nas:
hrvojnik@moph.hr